

ISSN 1847-8662

23. LOŠINJSKI DANI BIOETIKE

Mali Lošinj, Hrvatska, 11. – 14. svibnja 2025.

Simpozij

Integrativna bioetika i nova epoha

12. – 13. svibnja 2025.

Studentska bioetička radionica

Jedan svijet, mnoštvo glasova –

suvremeni društveni pokreti i odgovornost prema budućnosti

11. – 14. svibnja 2025.

Okrugli stol

Zdravstvena skrb na otocima

14. svibnja 2025.

23rd LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS

Mali Lošinj, Croatia, May 11–14, 2025

Symposium

Integrative Bioethics and New Epoch

May 12–13, 2025

Student Bioethics Workshop

One World, Many Voices –

Contemporary Social Movements and Responsibility for the Future

May 11–14, 2025

Round Table

Health Care on Islands

May 14, 2025

Osnivači i organizatori *Lošinjskih dana bioetike*

Hrvatsko filozofsko društvo
Hrvatsko bioetičko društvo
Grad Mali Lošinj

Suorganizator *Lošinjskih dana bioetike*

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku –
mrežna koordinacija

Suorganizatori *Studentske bioetičke radionice*

Udruženje studenata filozofije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za filozofiju
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

The founders and organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*

Croatian Philosophical Society
Croatian Bioethics Society
Town of Mali Lošinj

The co-organiser of the *Lošinj Days of Bioethics*

Centre of Excellence for Integrative Bioethics –
Network Coordination

The co-organisers of the *Student Bioethics Workshop*

Students of Philosophy Association,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

Department of Philosophy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb

**Pokrovitelji 23. Lošinjskih dana bioetike /
The patrons of the 23rd Lošinj Days of Bioethics**

Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County

Jadranka turizam d. o. o.
Mali Lošinj

**Medijski pokrovitelj 23. Lošinjskih dana bioetike /
Media sponsor of the 23rd Lošinj Days of Bioethics**

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor <i>Lošinjskih dana bioetike</i> / Organisation Committee of the <i>Lošinj Days of Bioethics</i>	9
Uvod / Introduction	13
Program 23. <i>Lošinjskih dana bioetike</i> / Programme of the 23rd <i>Lošinj Days of Bioethics</i>	19
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	35
• Simpozij <i>Integrativna bioetika i nova epoha</i> / Symposium <i>Integrative Bioethics and New Epoch</i>	37
• Studentska bioetička radionica <i>Jedan svijet,</i> <i>mnoštvo glasova</i> / Student Bioethics Workshop <i>One World, Many Voices</i> ...	125
• Okrugli stol <i>Zdravstvena skrb na otocima</i> / Round Table <i>Health Care on Islands</i>	181
Glazbena večer / Music night	183
Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja / Presentation of recent bioethical publications	187
Adresar sudionika / Addresses of the participants	199
Donatori / Donors	215

**organizacijski
odbor**
*lošinjskih dana
bioetike*

**organisation
committee of the**
*lošinj days of
bioethics*

ORGANIZACIJSKI ODBOR LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE / ORGANISATION COMMITTEE OF THE LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS

Predsjednik / President:

ANTE ČOVIĆ (Zagreb)

Glavni tajnik / Chief Secretary:

HRVOJE JURIĆ (Zagreb)

Poslovna tajnica / Business Secretary:

MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb)

Članovi i članice / Members:

EVA D. BAHOVEC (Ljubljana), TONI BUTERIN (Rijeka), DALIBOR CVITKOVIĆ (Mali Lošinj), IGOR ČATIĆ (Zagreb), BERISLAV ČOVIĆ (Zagreb), BRUNO ČURKO (Split), BARDHYL ČIPI (Tirana), PATRICK DALY (Chestnut Hill), JAN DEFRANČESKI (Zagreb), DEJAN DONEV (Skopje), ROBERT DORIČIĆ (Rijeka), JULIJA ERHARDT (Zagreb), IGOR ETEROVIĆ (Rijeka), SREČKO GAJOVIĆ (Zagreb), MICHAEL GEORGE (Fredericton), JOSÉ ROBERTO GOLDIM (Porto Alegre), NADA GOSIĆ (Rijeka), JOSIP GUĆ (Split), THOMAS SÖREN HOFFMANN (Hagen), LUKA JANEŠ (Zagreb), ORHAN JAŠIĆ (Tuzla/Sarajevo), ANA JELIČIĆ (Split), ŽIVKA JURIČIĆ (Zagreb), ŽELJKO KALUĐEROVIĆ (Novi Sad), VALENTINA KANEVA (Sofia), MARINA KATINIĆ PLEIĆ (Zagreb), IVICA KELAM (Osijek), MARCUS KNAUP (Freiburg/Hagen), KATICA KNEZOVIĆ (Zagreb), LIDIJA KNORR (Zagreb), DENIS KOS (Zagreb), MARKO KOS (Zagreb), MARTINA KRAJINA MRŠO (Mali Lošinj), TOMISLAV KRZNAR (Zagreb), ANA KUČIĆ (Mali Lošinj), MISLAV KUKOČ (Zagreb), MATO MARKOVIĆ (Zagreb), MILOŠ MARKOVIĆ (Beograd), ANA MASKALAN (Zagreb), NADA MLADINA (Tuzla), AMIR MUZUR (Rijeka), TOMISLAV NEDIĆ (Osijek), TEODORA NOT (Zagreb), BORUT OŠLAJ (Ljubljana), AMER OVČINA (Sarajevo), JOSIP PERIŠA (Zagreb), IVAN PERKOV (Zagreb), LUKA PERUŠIĆ (Zagreb), EVANGELOS D. PROTOPAPADAKIS (Athena), ALEKSANDAR RACZ (Zagreb), SANDRA RADENOVIĆ (Beograd), IVA RINČIĆ (Rijeka), SUNČANA ROKSANDIĆ (Zagreb), DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek), HANS-MARTIN SASS, WALTER SCHWEIDLER (Eichstätt), MARIJA SELAK RASPUDIĆ (Zagreb), MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Zagreb), MICHAEL CHENG-TEK TAI (Taichung), ZORAN TODOROVIĆ (Beograd), MARIJA TODOROVSKA (Skopje), LUKA TOMAŠEVIĆ, MARKO TRAJKOVIĆ (Niš), TIJANA TRAKO POLJAK (Zagreb), IVANA TUCAK (Osijek), VELIMIR VALJAN (Sarajevo), MATIJA VIGATO (Zagreb), IVANA VINKOVIĆ VRČEK (Zagreb), NIKOLA VISKOVIĆ (Split), VALERIJE VRČEK (Zagreb), GENTIAN VYSHKA (Tirana), IVANA ZAGORAC (Zagreb), SAŠA ZAVRTNIK (Varaždin), ELVIS ŽIVKOVIĆ (Mali Lošinj), KRISTINA ŽUŠKIN TOKIĆ (Mali Lošinj)

ORGANIZACIJSKI TIM STUDENTSKE BIOETIČKE RADIONICE / ORGANISATION TEAM OF THE STUDENT BIOETHICS WORKSHOP

MATE PAVIĆ (*voditelj tima / team leader*), TIN FRESL, KORANA MAKSUMIĆ, LEA MRAZ, IVANA RELJANOVIĆ

uvod

introduction

Bioetika je mnogo više od nove znanstvene ili akademske discipline, ona je postala »znakom vremena«, i to posebnim znakom koji obilježava prelamanje epoha svjetske povijesti. I više od toga, postala je akterom procesa u kojima se okončava novi vijek kao doba znanstveno-tehničke civilizacije i počinje nova epoha. No, da bi postala znakom i akterom nastajanja nove epohe u povijesti svijeta, bioetika je i sama morala proći intenzivnu razvojnu preobrazbu od stadija »nove medicinske etike« do stadija »integrativne bioetike«. Bio je to put od detektiranja »opasnog znanja« i Potterove vizije bioetike kao »mosta prema budućnosti« do stadija metodološke izgrađenosti bioetike kao orijentacijske znanosti, odnosno »znanosti opstanka« (Potter).

Opasnost za opstanak nastupila je u vidu apsolutiziranja i dominacije tehnoznanstvenog znanja. A kako tamo gdje je opasnost »raste i ono spasonosno« (Hölderlin), u protuteži prema redukcionizmu opasnog znanja te s onu stranu tradicionalne etike nastala je nova etička kultura kao zajednički horizont niza etičkih projekata i inicijativa – od projekta »svjetski ethos« Hansa Künga, preko integrativne gospodarske etike Petera Ulricha i ekološke enciklike pape Franje, do projekta integrativne bioetike. Nova etička kultura pretpostavka je za »kulturu znanja«, a kultura znanja pretpostavka je za zasnivanje nove epohe u povijesti svijeta. Epohe se, naime, ne zasnivaju na događajima, nego na dominantnom tipu ili paradigmi znanja. Metodološki obrazac pluriperspektivizma, koji je razvijen u sklopu projekta integrativne bioetike, uvodi kulturne perspektive u novu paradigmu znanja te time, naspram tehnoznanstvene redukcije znanja, uspostavlja kulturu znanja ili znanje kao kulturu.

Znanstveno-kulturnu manifestaciju *Lošinjski dani bioetike* treba utoliko vrednovati prema najvišem mjerilu doprinosa duhovnom zasnivanju nove epohe. U dijaloškom okviru *Lošinjskih dana bioetike* odvijala su se i prepletala dva komplementarna idejna procesa:

- izgrađivanje koncepta integrativne bioetike;

Bioethics is much more than a new scientific or academic discipline, it has become a "sign of the age", a special sign that marks the turn of epochs of the world history. Even more, it has become the protagonist of processes of coming to an end of the Modern Age as the age of scientific-technical civilisation, and dawning of the new epoch. However, in order for it to become the sign and protagonist of the emergence of the new epoch, bioethics itself had to go through intensive developmental transformation from the stage of "new medical ethics" to the stage of "integrative bioethics". It was a path from detecting "dangerous knowledge" and Potter's vision of bioethics as a "bridge to the future" to the stage of methodological development of bioethics as the orientational science, i.e. "science of survival" (Potter).

Threat to survival has appeared in the form of absolutisation and domination of technoscientific knowledge. And since "where the danger is, also grows the saving power" (Hölderlin), in counterbalance towards reductionism of dangerous knowledge and beyond the traditional ethics, a new ethics culture as a common horizon of numerous ethics projects and initiatives – from Hans Küng's "World Ethos Project", through Peter Ulrich's integrative economic ethics and Pope Francis' ecological encyclical, to the project of integrative bioethics. The new ethics culture is a prerequisite for a "culture of knowledge", and the culture of knowledge is a prerequisite for establishing a new epoch in the history of the world. In fact, epochs are not based on events, but on the dominant type or paradigm of knowledge. Methodological framework of pluriperspectivism, developed as a part of the project of integrative bioethics, introduces cultural perspectives in the new paradigm of knowledge and thus establishes the culture of knowledge or knowledge as culture, as opposed to techno-scientific reduction of knowledge.

The scientific-cultural conference *Lošinj Days of Bioethics* should be evaluated according to the highest scale of contribution to the spiritual establishment of the new epoch. In

- programsko osmišljavanje (»europeizacija bioetike«) i stvarno etabliranje europske bioetike.

U sintezi tih procesa nastala je *integrativna bioetika* kao izvorni i zasnovajući koncept europske bioetike. U istom je razdoblju europska bioetika, otkrićem protobioetičara Fritza Jahra, dobila i polazišnu točku vlastite tradicije. U otvoreni prostor nove tradicije ugrađeno je i potterovsko nasljeđe koje je bioetički redukcionizam u međuvremenu u bitnome obezvrijedio. Doprinos *Lošinjskih dana bioetike* u osmišljavanju tradicijskog niza *Jahr – Potter – integrativna bioetika* nedvojben je i očigledan, dok se doprinos *Lošinjskih dana bioetike* u prijelomnom vremenu povijesti bioetike, koje je bioetiku učinilo »znakom i akte-rom« prijelomnog vremena u povijesti svijeta, nalazi *in statu progrediendi*, pa se može tek etapno istraživati.

Lošinjski dani bioetike u sinergiji s drugim stalnim manifestacijama (*Riječki dani bioetike* u Rijeci, *Osječki dani bioetike* u Osijeku, *Dani kulturne animacije* u Splitu, *Bioetika i aporije psihe* u Zagrebu, *Etika, bioetika i sport* u Zagrebu i Varaždinu, *Karlovački bioetički susreti* u Karlovcu, *Bioetički arboretum* u Zagrebu te *Ljetna škola »Bioetika u kontekstu«* u Njemačkoj i zemljama Jugoistočne Europe, uključujući Hrvatsku), s razvijenom međunarodnom suradnjom, izgrađenim bioetičkim institucijama, bogatom publicistikom te s brojnim bioetičkim projektima učinili su Hrvatsku geografskim i duhovnim središtem europske bioetike i mjestom razvojnih pomaka globalno-svjetske bioetike.

Kada je 10. studenoga 2014., na prijedlog Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj, ministar znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske proglasio *Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku*, ocjena o globalnoj mjerodavnosti bioetičkih zbivanja u Hrvatskoj dobila je ne samo administrativnu nego, prethodno provedenim postupkom međunarodnog recenziranja, i autonomno znanstvenu potvrdu. Time je svim sudionicima u projektu razvijanja i institucionaliziranja ideje integrativne bioeti-

the dialogical framework of the *Lošinj Days of Bioethics* two complementary conceptual processes have been developing and intertwining:

- forming of the concept of integrative bioethics;
- programmatic formulation (“Europeanisation of bioethics”) and the actual establishment of the European bioethics.

Through synthesis of these processes *integrative bioethics* emerged as an original founding concept of the European bioethics. In the same period, the European bioethics came upon the starting point of its tradition with the discovery of the proto-bioethicist Fritz Jahr. Potterian heritage was also built in the open area of the new tradition, but in the meantime it was essentially devalued by bioethical reductionism. Contribution of the *Lošinj Days of Bioethics* to the conceptualisation of the tradition series *Jahr – Potter – integrative bioethics* is undeniable and obvious, while the contribution of the *Days* in this crucial period in the history of bioethics, which has made bioethics the “sign and protagonist” of the turning point in the world history, is *in statu progrediendi*, so it can only be explored in stages.

The *Lošinj Days of Bioethics* in synergy with other regular conferences (the *Rijeka Days of Bioethics* in Rijeka, the *Osijek Days of Bioethics* in Osijek, the *Days of Animal Studies* in Split, *Bioethics and Aporia of Psyche* in Zagreb, *Ethics, Bioethics and Sport* in Zagreb and Varaždin, the *Karlovac Bioethical Encounters* in Karlovac, the *Bioethical Arboretum* in Zagreb, and the *Summer School “Bioethics in Context”* in Germany and the Southeast European countries, including Croatia), a developed international cooperation, established bioethical institutions, numerous publications and bioethical projects have made Croatia a geographical and spiritual centre of the European bioethics and a place of developmental shifts of the global bioethics.

At the suggestion of the National Council for Science, Higher Education and Technological Development, the Minister of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia declared on 10 November 2014 the *Centre*

ke odano vrhunsko priznanje koje je dimenzionirano zakonskom definicijom: »Znanstveni centar izvrsnosti je znanstvena organizacija ili njezin ustrojbeni dio ili skupina znanstvenika koja po originalnosti, značenju i aktualnosti rezultata svoga znanstvenog rada ide u red najkvalitetnijih organizacija ili skupina u svijetu unutar svoje znanstvene discipline« (čl. 29. st. 1. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju). Nakon što je tijekom 2018. godine provedena srednjoročna evaluacija postignutih rezultata, ministrica znanosti i obrazovanja donijela je 14. listopada 2019. godine Odluku o produljenju rada *Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku* u narednom razdoblju od pet godina. Odluka o produljenju rada donesena je »na temelju izvršne ocjene inozemnog recenzenta i na osnovu mišljenja stručnog povjerenstva Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj«. Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku od početka svog djelovanja nalazi se u krugu suorganizatora *Lošinj-skih dana bioetike*.

Trajanje znanstvenih centara izvrsnosti prema *Odluci o uvjetima i kriterijima za osnivanje znanstvenih centara izvrsnosti*, koju je Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj donijelo 17. prosinca 2012., ograničeno je u formalnom pogledu na maksimalni rok od deset godina, koji je u slučaju Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku istekao krajem prošle godine. To, međutim, ne znači da je s tim datumom Znanstveni centar izvrsnosti u stvarnom pogledu prestao postojati. Znanstveno-upravni odbor Centra donio je 12. ožujka 2025. *Odluku o osnivanju Mrežne koordinacije Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku*. Mrežna koordinacija okuplja pet ustrojbenih jedinica koje su djelovale u institucionalnoj mreži Znanstvenog centra izvrsnosti: Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu, Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi Hrvatskoga filozofskog društva, Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Centar za integrativnu bioetiku Filo-

of Excellence for Integrative Bioethics, one of the seven such centres in Croatia. Thus, all the participants in the project of developing and institutionalising the idea of integrative bioethics received the top acknowledgment shaped by the legal definition: "Centre of excellence is a scientific organisation, or its organisational part, or a group of scientists that is by its originality, significance, and relevance of its scientific work results one of the highest quality organisations or groups in the world within its scientific discipline" (Article 29, paragraph 1 of the Act on Scientific Activity and Higher Education). Following a mid-term evaluation of the results achieved in 2018, the Minister of Science and Education made a decision on 14 October 2019 to extend the work of the *Centre of Excellence for Integrative Bioethics* for the next five years. The decision to extend the work was made "based on the excellent assessment of a foreign reviewer and based on the opinion of the expert committee of the National Council for Science, Higher Education and Technological Development". Since the beginning of its activity, the Centre of Excellence for Integrative Bioethics has been one of the co-organisers of the *Lošinj Days of Bioethics*.

The duration of centres of excellence, according to the *Decision on the Conditions and Criteria for the Establishment of the Centres of Excellence*, adopted by the National Council for Science, Higher Education and Technological Development on 17 December 2012, is formally limited to a maximum period of ten years, which in the case of the Centre of Excellence for Integrative Bioethics expired at the end of last year. However, this does not mean that the Centre of Excellence ceased to exist in reality on that date. On 12 March 2025, the Scientific Management Committee of the Centre adopted the *Decision on the Establishment of the Network Coordination of the Centre of Excellence for Integrative Bioethics*. The Network Coordination brings together five organisational units that operated in the institutional network of the Centre of Excellence: the University Centre for Integrative Bioethics,

zofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.

Mrežna koordinacija kao pravni i intelektualni sljednik Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku predstavlja novi organizacijski model koji omogućuje nastavak suradnje unutar izgrađene istraživačke mreže, nastavak zajedničkih projektnih aktivnosti, kao i preuzimanje drugih zadaća koje je Znanstveni centar izvrsnosti imao u znanstvenom i kulturnom životu. Jedna je od takvih zadaća sudioništvo u organizaciji znanstveno-kulturne manifestacije *Lošinjski dani bioetike*.

Među razvedenim institucionalnim oblicima koje obuhvaća krovni projekt integrativne bioetike (bioetički centri, mrežna koordinacija, referalni centar, ljetne škole, stalne manifestacije, simpoziji, tribine, istraživački projekti, studijski smjerovi i studijski kolegiji, katedre, bioetička društva, biblioteka, časopisi, bioetičke nagrade i sl.), znanstveno-kulturna manifestacija *Lošinjski dani bioetike* zauzima središnje mjesto kao bazično okupljalište bioetičara u ovom dijelu Europe, kao svojevrsna akademija integrativnog mišljenja i kao stalni međunarodni forum bioetičke rasprave.

Prof. dr. sc. Ante Čović,
predsjednik Organizacijskog odbora
Lošinjskih dana bioetike

University of Zagreb; the Referral Centre for Bioethics in Southeast Europe, Croatian Philosophical Society; the Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb; the Centre for Integrative Bioethics, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split; and the Centre for Integrative Bioethics, J. J. Strossmayer University of Osijek.

Network Coordination as the legal and intellectual successor of the Centre of Excellence for Integrative Bioethics represents a new organisational model that enables the continuation of cooperation within the established research network, the continuation of joint project activities, as well as taking over of other tasks that the Centre of Excellence had in scientific and cultural life. One of such tasks is participation in organising the scientific-cultural conference *Lošinj Days of Bioethics*.

Among the diverse institutional forms under the umbrella project of integrative bioethics (bioethical centres, network coordination, referral centre, summer schools, annual conferences, symposia, panel discussions, research projects, university study programmes and courses, bioethical chairs, bioethical societies, book series, journals, bioethical awards, etc.), the scientific-cultural conference *Lošinj Days of Bioethics* is central as the principal gathering place for bioethicists in this part of Europe, as a kind of academy of integrative thinking and as a permanent international forum for bioethical debate.

Prof. Ante Čović, PhD,
President of the Organisation Committee of
the *Lošinj Days of Bioethics*

program

programme

NEDJELJA, 11. svibnja 2025. / SUNDAY, May 11, 2025

***Dolazak i smještaj sudionika (Hotel Aurora, Mali Lošinj) /
Arrival and accommodation of participants (Aurora Hotel, Mali Lošinj)***

19.00 *Večera / Dinner*

20.30 DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

**Otvaranje Studentske bioetičke radionice
»Jedan svijet, mnoštvo glasova – suvremeni društveni pokreti
i odgovornost prema budućnosti« /
Opening of the Student Bioethics Workshop
“One World, Many Voices – Contemporary
Social Movements and Responsibility for the Future”**

**Glazbena večer »Bioethics and Chill« /
Music Night “Bioethics and Chill”**

Glazbena slušaonica »Quiet World« (Native Construct, 2015.) i debatna rasprava na temu odabranog glazbenog albuma /
Music listening room “Quiet World” (Native Construct, 2015) and a debate on the topic of the selected music album

PONEDJELJAK, 12. svibnja 2025. / MONDAY, May 12, 2025

9.00–9.45 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

**Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches**

9.45–10.45 DVORANA A, hotel *Aurora* (engleski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (English)

***Plenarno predavanje dobitnika Nagrade »Fritz Jahr« za 2024. godinu /
Plenary lecture by the winner of the Fritz Jahr Award for 2024***

- WALTER SCHWEIDLER (Germany/Njemačka): Bioethics in the Age of Incapacitation / Bioetika u doba nesposobnosti

***Plenarno predavanje o bioetičkim deklaracijama /
Plenary lecture on the bioethical declarations***

- LIDIJA KNORR (Croatia/Hrvatska): Rivers as Rights Holders: Universal Declaration of the Rights of Rivers / Rijeke kao nositelji prava: Opća deklaracija o pravima rijeka

10.45–11.15 *Pauza / Break*

**DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)**

11.15–11.30 TAJANA REZNIĆ BRENGO (Srbija, Hrvatska/Serbia, Croatia): Prema transdisciplinarnom znanju: teorijski temelji transdisciplinarne metodologije u viđenju Basaraba Nicolescu / Towards Transdisciplinary Knowledge: Theoretical Foundations of Transdisciplinary Methodology in the View of Basarab Nicolescu

11.30–11.45 LUKA PERUŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Pluriperspektivnost i umjetna inteligencija / Pluriperspectivism and Artificial Intelligence

11.45–12.00 FRANJO MIJATOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Umjetna inteligencija – alat čovjekove zrelosti / Artificial Intelligence – a Tool of Human Maturity

12.00–12.15 IGOR ČATIĆ, GOJKO NIKOLIĆ (Hrvatska/Croatia): Robotizirana medicina – dio industrije 6.0 / Robotic Medicine – a Part of Industry 6.0

- 12.15–12.30 ANITA LUNIĆ, MATEA COPIĆ (Hrvatska/Croatia): Upotreba umjetne inteligencije u skrbi za osobe s demencijom: etički izazovi / AI in Dementia Care: Ethical Concerns
- 12.30–13.00 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA B, hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

- 11.15–11.30 ANITA DUČKIĆ SERTIĆ (Hrvatska/Croatia): Izvori snage: kako smisao vodi do iscjeljenja? / Sources of Strength: How Meaning Leads to Healing?
- 11.30–11.45 IVANA MARTINEC, NATAŠA DUMBOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Što nas okružuje – dobra smrt ili distanzija? / What Surrounds Us – Good Death or Dysthanasia?
- 11.45–12.00 SAŠA ZAVRTNIK, NATAŠA DUMBOVIĆ, IVANA STANČIĆ SOLDATEK, IVANA MARTINEC (Hrvatska/Croatia): Dostojanstvo do samoga kraja života / Dignity until the End of Life
- 12.00–12.15 MARIJA BRDAREVIĆ, ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK (Hrvatska/Croatia): Bioetički pogled na palijativnu skrb / Bioethical View on Palliative Care
- 12.15–12.30 NATAŠA DUMBOVIĆ, IVANA MARTINEC (Hrvatska/Croatia): Koliko smo hrabri i predani da bismo poštovali etička načela u palijativnoj skrbi? / How Courageous and Committed Are We to Respect Ethical Principles in Palliative Care?
- 12.30–13.00 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA C, hotel Vespera (hrvatski): Studentska bioetička radionica /
HALL C, Vespera Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop**

- 11.15–11.30 *Otvaranje drugog dana Studentske bioetičke radionice /
Opening of the second day of the Student Bioethics Workshop*
- 11.30–13.00 *Seminarske grupe / Seminar groups*

Grupa »Boses« / Group “Boses”

Tema: Tijelo kao instrument otpora / Topic: The Body as an Instrument of Resistance

Sudionici / Participants: Korana Maksumić (*voditeljica / team leader*), Talia Benčić, Jakov Birko, Olga Čegar, Jan Kruhak, Marta Matijević, Maja Oslić, Mia Platužić, Damian Srša, Matej Velić, Patrik Vragović

Grupa »Izwi« / Group “Izwi”

Tema: Artivizam – umjetnost promjena / *Topic:* Artivism – Art of Changes

Sudionici / Participants: Lea Mraz (*voditeljica / team leader*), Leo Georgios Anagnostakis, Karlo Ceilinger, Anastasija Djukić, Ivan Habazin, Inga Hron, Ana Ilievska, Lara Jakšić, Patricia Jezerčić, Marina Jurčić, Domin Matoš, Mia Paurević, Nika Rosandić

Grupa »Tingog« / Group “Tingog”

Tema: Obrazovanje i moć u doba tehnokracije / *Topic:* Education and Power in the Age of Technocracy

Sudionici / Participants: Tin Fresl (*voditelj / team leader*), Ela Bakmaz, Ela Dlaka, Filipa Dragin, Karlo Ekmečić, Roko Kakarigi, Lucija Martić, Tarik Midžić, Jan Zvonimir Nemet, Domagoj Popović, Petar Stevanović

Grupa »Kan« / Group “Kan”

Tema: Odgovorni putevi prema budućnosti / *Topic:* The Paths of Responsibility towards the Future

Sudionici / Participants: Mate Pavić (*voditelj / team leader*), Dora Bukovac, Ivan Galić, Petra Lukač, Domagoj Majkić, Tomislav Perić, Tomislav Rubinić, Antonia Sablić, Anamarija Salopek Višević, Mia Samardžija, Josip Španić

Grupa »Ahotsa« / Group “Ahotsa”

Tema: Povijest kao učiteljica djelovanja / *Topic:* History as a Teacher of Action

Sudionici / Participants: Ivana Reljanović (*voditeljica / team leader*), Dora Bičanić, Nika Drmać, Matko Kipke, Fran Kovačić, Jana Krstić, Rene Neuberg-Jagetić, Fedra Pervan, Filip Marko Srdić, Julia Vanjhard Trušček, Antonio Vrabec, Bernarda Zoričić

13.00

Ručak / Lunch

**DVORANA A, hotel Aurora (hrvatski i engleski) /
HALL A, Aurora Hotel (Croatian and English)**

- 15.00–15.15 ALEKSANDAR RACZ (Hrvatska/Croatia): Kad doživljeno nasilje postane »neprijmjerena poslovna komunikacija« – analiza razloga neprijavlivanja doživljenog nasilja u romskoj populaciji / When Experienced Violence Becomes “Inappropriate Business Communication” – Analysis of the Reasons for Non-Reporting Violence in the Roma Population
- 15.15–15.30 TEODORA NOT, TARA BEATA RACZ, MARTINA PAVIĆ (Hrvatska/Croatia): Integracija stranih radnika u hrvatsko društvo: Izazovi i primjer dobre prakse Centra za rehabilitaciju Zagreb / Integration of Foreign Workers into Croatian Society: Challenges and the Best Practice Example of the Centre for Rehabilitation Zagreb
- 15.30–15.45 TARA BEATA RACZ (Hrvatska/Croatia): Ponovno promišljanje inkluzije: o etici otvorenosti u umjetničkim i kulturnim institucijama / Reimagining Inclusion: On the Ethics of Openness in Art and Cultural Institutions
- 15.45–16.00 *Rasprava / Discussion*
- 16.00–16.15 *Pauza / Break*
- 16.15–16.30 MISLAV KUKOČ (Croatia/Hrvatska): Philosophical Foundations of Ancient Medicine / Filozofski temelji antičke medicine
- 16.30–16.45 NIKOLA SAMARDŽIĆ, NEVENA DIVAC (Serbia/Srbija): Proxy Consent and Advance Directives for Clinical Trials in Dementia / Opunomoćeni pristanak i napredne direktive za klinička ispitivanja demencije
- 16.45–17.00 MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Croatia/Hrvatska), SLOBODANKA DOBRIJEVIĆ (Serbia/Srbija): Enhanced Games: Pushing the Limits of Doping and Human Enhancements in Sports / Pobjeđene igre: pomicanje granica dopinga i ljudskog poboljšanja u sportu
- 17.00–17.15 EMILY RYALL (United Kingdom, Croatia/Ujedinjeno Kraljevstvo, Hrvatska): Reimagining Talent Development in Sport – an Excellence Literacy Framework / Ponovno promišljanje razvijanja talenta u sportu – okvir pismenosti za izvrsnost
- 17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*
- 17.30–17.45 *Pauza / Break*

- 17.45–18.00 MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): Historical Consciousness and Narrative Assumptions of Integrative Bioethics / Povijesna svijest i narativne pretpostavke integrativne bioetike
- 18.00–18.15 LUKA JANEŠ (Croatia/Hrvatska): Bioethics between Biopolitics and Bioprotectionism / Bioetika između biopolitike i bioprotekcionizma
- 18.15–18.30 EVA D. BAHOVEC (Slovenia/Slovenija): From Biopolitics to Bioethics: On the Actuality of Michel Foucault / Od biopolitike do bioetike: o aktualnosti Michela Foucaulta
- 18.30–18.45 KUSHTRIM AHMETI (North Macedonia/Sjeverna Makedonija): Rethinking Bioethics from Michel Foucault's Biopolitical Perspective / Promišljanje bioetike iz biopolitičke perspektive Michela Foucaulta
- 18.45–19.00 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA B, hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

- 15.00–15.15 MARIO BEBEK, Marija BRDAREVIĆ (Hrvatska/Croatia): Identitet osoba s invaliditetom kroz logoterapiju / Identity of Persons with Disabilities through Logotherapy
- 15.15–15.30 DANIJELA DE MICHELI VITTURI (Hrvatska/Croatia): Bračnim dijalogom do opraštanja – logoterapijski pristup / Through Marital Dialogue to Forgiveness – Logotherapy Approach
- 15.30–15.45 ŽARKO ŠPERANDA (Hrvatska/Croatia): Znanstveni doprinos ginekologa T. W. Hilgersa u restorativnoj medicini / Scientific Contribution of T. W. Hilgers, a Gynaecologist, in Restorative Medicine
- 15.45–16.00 *Rasprava / Discussion*
- 16.00–16.15 *Pauza / Break*
- 16.15–16.30 HRVOJE JURIĆ (Hrvatska/Croatia): Društvo *Unski smaragdi* – 40 godina borbe za rijeku Unu / The *Una River Emeralds Society* – 40 Years of Fighting for the Una River
- 16.30–16.45 DALIA MATIJEVIĆ (Hrvatska/Croatia): Etičke odrednice planiranja upravljanja zaštićenim područjem / Ethical Concerns for Planning Protected Area Management
- 16.45–17.00 SAŠA ZAVRTNIK, JELENA LOBOREC, DAMIR ŽUBČIĆ (Hrvatska/Croatia): Biološka, proizvodna i društvena važnost medonosnih pčela – doprinos njihovoj dobrobiti / Biological, Production and Social Importance of Honey Bees – Contribution to Their Welfare

- 17.00–17.15 TIJANA TRAKO POLJAK, ANA DEPOPE (Hrvatska/Croatia): Mišljenja hrvatskih studenata o vrijednosti i očuvanju ljudskih i neljudskih života te biološkoj i kulturnoj raznolikosti / Opinions of Croatian Students on the Values and Preservation of Human and Non-Human Life, as Well as Biological and Cultural Diversity
- 17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*
- 17.30–17.45 *Pauza / Break*
- 17.45–18.00 IVAN PERKOV (Hrvatska/Croatia): Perspektive urbane bioetike / Perspectives of Urban Bioethics
- 18.00–18.15 ROBERT DORIČIĆ, IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR (Hrvatska/Croatia): Sudbina bioetike iščitana iz sudbine njene infrastrukture / The Destiny of Bioethics as Read from the Destiny of Its Infrastructure
- 18.15–18.30 TONI BUTERIN, IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR (Hrvatska/Croatia): U potrazi za bioetikama izvan glavne struje: portugalski slučaj / In Search for Non-Mainstream Bioethics: The Portuguese Case
- 18.30–18.45 EDUARD PAVLOVIĆ, VESNA PEŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj ambijenta na osobnost: prelamano kroz prizmu triju posvećenih žena / The Influence of Environment on Personality: Refracted through the Prism of Three Dedicated Women
- 18.45–19.00 *Rasprava / Discussion*

DVORANA C, hotel *Vespera* (hrvatski): Studentska bioetička radionica / HALL C, *Vespera* Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop

- 15.00–17.00 *Seminarske grupe (»Boses«, »Izwi«, »Tingog«, »Kan«, »Ahotsa«) / Seminar groups (»Boses«, »Izwi«, »Tingog«, »Kan«, »Ahotsa«)*
- 17.00–17.30 *Pauza / Break*
- 17.30–19.00 *Studentska likovna radionica »Bioethics and Act« / Student Art Workshop »Bioethics and Act«*
- 17.30–19.00 *Studentski kviz »Bioethics and Ask« / Student Quiz »Bioethics and Ask«*

19.00 *Večera / Dinner*

**Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja /
Presentation of recent bioethical publications**

- LUKA TOMAŠEVIĆ, ANA JELIČIĆ: *Ekologija iz teološke perspektive: integralna ekologija svetog Franje Asiškog [Ecology from a Theological Perspective: Integral Ecology of Saint Francis of Assisi]*, Split: Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, 2025.
- TIJANA TRAKO POLJAK, KRUNOSLAV NIKODEM (ur./eds.): *Život u sjećanju: znanstveni prilozi i osobne crtice u spomen akademiku Ivanu Cifriću (1946. – 2018.) [Life Remembered: Scientific Contributions and Personal Sketches in Memory of Academician Ivan Cifrić (1946–2018)]*, Zagreb: FF Press, 2023.
- MARKO KOS: *Integrativna bioetika – iteracije suvremene bioetike [Integrative Bioethics – Iterations of Contemporary Bioethics]*, Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2024.
- JAN DEFRANČESKI (ur./ed.): *Bioetika, odgoj i obrazovanje [Bioethics, Upbringing and Education]*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2025.
- HRVOJE JURIĆ, MARCUS KNAUP (Hrsg./eds./ur.): *Leben in postpandemischen Zeiten [Life in Post-Pandemic Times / Život u postpandemijским vremenima]*, Würzburg: Königshausen & Neumann, 2024.
- DÓNAL O'MATHÚNA, VESELIN MITROVIĆ (eds./ur.): *Disaster Construction and Reconstruction: Lessons from COVID-19 for Ethics, Politics and Law [Konstrukcija i dekonstrukcija katastrofe: lekcije iz pandemije COVID-19 za etiku, politiku i pravo]*, Belgrade: Institute of Social Sciences, 2024.
- ZORAN TODOROVIĆ, SINIŠA ĐURAŠEVIĆ (eds./ur.): *Animal Bioethics: Old Dilemmas and New Challenges [Bioetika životinja: stare dileme i novi izazovi]*, Bradford: Ethics International Press, 2022.
- SUZANAMARJANIĆ: *Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena [Zoolives: Anthrozoology and a Critique of Capitalocene]*, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2024.
- MATIJA MATO ŠKERBIĆ, IVANA ZAGORAC: *Bioetika sporta: izazovi za budućnost sporta [Bioethics of Sport: Challenges for the Future of Sports]*, Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2024.
- ANDY BORRIE, EMILY RYALL (eds./ur.): *Reimagining Talent Development in Sport: Seeing a Different World [Ponovno promišljanje*

razvijanja talenta u sportu: pogled u drugačiji svijet], New York, Abingdon: Routledge, 2025.

- TOMISLAV NEDIĆ: *Presadivanje organa – pravo, (bio)etika i moral* [*Organ Transplantation – Law, (Bio)ethics and Morality*], Zagreb: Medicinska naklada, Hrvatsko filozofsko društvo, 2023.
- STJEPAN ŠTIVIĆ, VALENTINO FINDRIK: *Transhumanizam i kršćanstvo* [*Transhumanism and Christianity*], Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024.
- DARIJA RUPČIĆ KELAM: *Etika skrbi: praktične implikacije i mogućnosti ostvarenja etike skrbi na globalnom planu* [*Ethics of Care: Practical Implications and Possibilities of Realising the Ethics of Care on a Global Scale*], Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024.
- MARIJA BRDAREVIĆ: *Bioetika i sestrinstvo: pogled na eutanaziju Petera Singera i stavovi medicinskih sestara/tehničara* [*Bioethics and Nursing: Peter Singer's View on Euthanasia and the Attitudes of Nurses/Medical Technicians*], Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024.
- RIFAT HADŽISELIMOVIĆ: *Ja i moja genetika: zašto sam jedinstvena i neponovljiva prirodna pojava* [*Me and My Genetics: Why I am a Unique and Incomparable Natural Phenomenon*], Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu, 2024.
- ALEKSANDAR RACZ: *Stanje i strategije zaštite okoliša* [*The State of the Environment and Strategies of Environment Protection*], Zagreb: Zdravstveno veleučilište, 2024.
- OSMAN BAKAR, AZIZAN BAHARUDDIN (ur./eds.): *Islamsko-budistički eko dijalog (IBED): primjena religije i znanosti na ekologiju i održivost* (preveo s engleskog na bosanski: Nevad Kahteran) [*Islam-Buddhism Eco Dialogue (IBED): Application of Religion and Science to Ecology and Sustainability* (translated from English to Bosnian by Nevad Kahteran)], Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2025.
- BRANKO NAĐ: *Hrvatska pod zvijezdama: pejzažna astrofotografija / Croatia under the Stars: Landscape Astrophotography*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 2024.

Predstavljajući / Presenters: Danijela De Micheli Vitturi, Aleksandar Racz, Luka Perušić, Josip Periša, Katica Knezović, Zoran Todorović, Hrvoje Jurić, Miloš Marković, Matija Mato Škerbić, Jan Defrančeski, Franjo Mijatović, Tomislav Nedić, Mario Bebek, Hajdar Arifagić, Dalia Matijević, Antun Japundžić, Saša Zavrtnik

UTORAK, 13. svibnja 2025. / TUESDAY, May 13, 2025

9.00–9.45 DVORANA A, hotel *Aurora* (engleski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (English)

***Plenarno predavanje o aktualnom zdravstvenom i bioetičkom problemu /
Plenary lecture on a current health and bioethical problem***

GIULIA CAVALIERE (United Kingdom/Ujedinjeno Kraljevstvo):
Infertility: Some puzzles with implications for policy / Neplodnost: neke
nedoumice s implikacijama za politike

9.45–10.15 *Pauza / Break*

**DVORANA A, hotel *Aurora* (engleski i hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (English and Croatian)**

***Sesija istraživačke mreže »Navigacija u krajolicima znanja« /
“Navigating Knowledge Landscapes” research network’s session***

10.15–10.30 ANTONIJA MIJATOVIĆ, ANA MARUŠIĆ (Croatia/Hrvatska):
Challenges to Ethics Review of Emerging Technologies / Izazovi etičke
procjene novih tehnologija

10.30–10.45 SREČKO GAJOVIĆ (Croatia/Hrvatska): Technology-Centred Care
between Medical Paternalism and Person-Centred Care / Skrb usmjerena
na tehnologiju između medicinskog paternalizma i skrbi usmjerene na
osobu

10.45–11.00 ZORAN TODOROVIĆ (Serbia/Srbija): Bioethical Issues in Cell and
Gene Therapy / Bioetička pitanja u staničnoj i genskoj terapiji

11.00–11.15 LUKA FOTAK (Ireland/Irska): AI, Medicine and Hallucinations –
Where to Next? / AI, medicina i halucinacije – kuda dalje?

11.15–11.30 DINA ŠIMUNIĆ (Croatia/Hrvatska): AI Help in Learning Glagolitic /
Pomoć umjetne inteligencije u učenju glagoljice

11.30–12.00 *Rasprava / Discussion*

12.00–12.15 *Pauza / Break*

12.15–12.30 MILOŠ MARKOVIĆ, SLOBODANKA DOBRIJEVIĆ, SANJA
MANDARIĆ (Srbija/Serbia): U sjeni vrhunskog sporta – etički problemi
gimnastičkih disciplina / In the Shadow of High-Performance Sport –
Ethical Issues of Gymnastical Disciplines

- 12.30–12.45 HRVOJE SERTIĆ, ANITA DUČKIĆ SERTIĆ (Hrvatska/Croatia): O snaživanje ranjivih osoba kroz proces učenja i treninga samoobrane / Empowerment of Vulnerable Persons through the Learning and Training of Self-Defense
- 12.45–13.00 IVANA BULJAN (Hrvatska/Croatia): »Onaj tko je tužan i tjeskoban trebao bi sjediti na prostirci udaljen od ostalih«: tjeskoba u ranoj kineskoj filozofiji – od zdravstvenog problema do etičkog pitanja / “One Who Is Sad and Anxious Should Sit with His Mat Spread apart from Others”: Anxiety in Early Chinese Philosophy – from a Health Problem to an Ethical Question
- 13.00–13.15 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA B, hotel Aurora (hrvatski) /
HALL B, Aurora Hotel (Croatian)**

- 10.15–10.30 TOMISLAV NEDIĆ (Hrvatska/Croatia): Stvarna prava na dijelovima tijela i teorija vlasništva – Kant protiv Locke / Property Rights in Body Parts and Property Theory – Kant vs. Locke
- 10.30–10.45 KATICA KNEZOVIĆ (Hrvatska/Kroatien): Bioetičko vrednovanje posljedica COVID-cjepiva i epidemioloških mjera u proglašenoj pandemiji SARS-CoV-2 / Bioethische Bewertung der Folgen der COVID-Impfung und der epidemiologischen Maßnahmen in der erklärten Coronavirus-Pandemie
- 10.45–11.00 LJERKA ARMANO, ANDREA ARMANO (Hrvatska/Croatia): Uvjerenja i stavovi o komplementarnoj i alternativnoj medicini među onkološkim pacijentima i zdravstvenim djelatnicima / Beliefs and Attitudes towards Complementary and Alternative Medicine among Oncology Patients and Healthcare Professionals
- 11.00–11.15 GORDANA PANOVA (Sjeverna Makedonija/North Macedonia): Komunikacijski i etički aspekti pristupa ozlijeđenim pacijentima i rada s njima / Communication and Ethical Aspects in Approaching and Working with Patients with Injuries
- 11.15–11.30 VELIMIR TERZIĆ, MARIA MAGDALENA TERZIĆ (Hrvatska/Croatia): Urinarna urgencija, urgentna urinarna inkontinencija / Urinary Urgency, Urgency Urinary Incontinence
- 11.30–12.00 *Rasprava / Discussion*
- 12.00–12.15 *Pauza / Break*

- 12.15–12.30 BRANISLAVA MEDIĆ BRKIĆ, KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ, DRAGANA SREBRO, ALEKSANDAR VUJOVIĆ (Srbija/Serbia): Farmakogenetika: etički izazovi i razmatranja / Pharmacogenetics: Ethical Challenges and Considerations
- 12.30–12.45 KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ, BRANISLAVA MEDIĆ, DRAGANA SREBRO, ALEKSANDAR VUJOVIĆ (Srbija/Serbia): Etičke dileme o kroničnoj boli – iz perspektive kliničkog farmakologa / Ethical Reflections on Chronic Pain Treatment – from a Clinical Pharmacology Perspective
- 12.45–13.00 DRAGANA SREBRO, KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ, BRANISLAVA MEDIĆ BRKIĆ, MILORAD SREBRO, SONJA VUČKOVIĆ (Srbija/Serbia): Bioetički aspekti liječenja boli adjuvantnim analgeticima / Bioethical Aspects of Pain Treatment with Adjuvant Analgesics
- 13.00–13.15 *Rasprava / Discussion*

DVORANA C, hotel *Vespera* (hrvatski): Studentska bioetička radionica / HALL C, *Vespera* Hotel (Croatian): Student Bioethics Workshop

- 10.30–12.00 *Seminarske grupe (»Boses«, »Izwi«, »Tingog«, »Kan«, »Ahotsa«) / Seminar groups (“Boses”, “Izwi”, “Tingog”, “Kan”, “Ahotsa”)*

13.30 *Ručak / Lunch*

DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) / HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

Plenarna sesija: Čovječanstvo i priroda – povodom desetogodišnjice enciklike »Laudato si'« /

Plenary session: Humanity and Nature – on the occasion of the tenth anniversary of the Encyclical “Laudato si'”

- 15.00–15.15 ROKO ANDRIČEVIĆ (Hrvatska/Croatia): Začarani krug: klima, etika i znanost opstanka / The Vicious Circle: Climate, Ethics, and the Science of Survival
- 15.15–15.30 JOSIP PERIŠA (Hrvatska/Croatia): Kršćanstvo i okoliš: Enciklika *Laudato si'* / Christianity and the Environment: Encyclical *Laudato si'*
- 15.30–15.45 ANTUN JAPUNDŽIĆ (Hrvatska/Croatia): Etičko-teološki odnos čovjeka i prirode / Ethical-Theological Relationship of the Man and Nature

- 15.45–16.00 JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): Samo-ostvarenje u (a)simetričnoj zajednici ljudskih i ne-ljudskih živih bića – dubinsko-ekološka perspektiva / Self-Realization in a (A)symmetric Community of Human and Non-Human Living Beings – A Deep-Ecological Perspective
- 16.00–16.30 *Rasprava / Discussion*

**DVORANA C, hotel *Vespera*: Studentska bioetička radionica /
HALL C, *Vespera* Hotel: Student Bioethics Workshop**

- 15.00–16.30 *Studentska likovna radionica »Bioethics and Act« /
Student Art Workshop “Bioethics and Act”*
- 15.00–16.30 *Studentski kviz »Bioethics and Ask« /
Student Quiz »Bioethics and Ask«*
- 16.30–16.45 *Pauza / Break*
- 16.45–17.45 *Seminarska rasprava (»Boses«, »Izwi«, »Tingog«, »Kan«, »Ahotsa«) /
Seminar discussion (“Boses”, “Izwi”, “Tingog”, “Kan”, “Ahotsa”)*
- 17.45–18.00 *Pauza / Break*
- 18.00–19.00 *Istraživački inovatorij: uvod u pisanje interdisciplinarnog rada /
Research Inovatorium: Introduction into Writing an Interdisciplinary Paper*
- 19.00 *Večera / Dinner*

SRIJEDA, 14. svibnja 2025. / WEDNESDAY, May 14, 2025

9.00–9.30 DVORANA A, hotel *Aurora* / HALL A, *Aurora* Hotel

**Studentska bioetička radionica »Jedan svijet, mnoštvo glasova –
suvremeni društveni pokreti i odgovornost prema budućnosti«:
svečana dodjela priznanja /**

**Student Bioethics Workshop “One World, Many Voices –
Contemporary Social Movements and Responsibility for the
Future”:** Acknowledgment ceremony

10.00–12.30 DVORANA A, hotel *Aurora* (hrvatski) /
HALL A, *Aurora* Hotel (Croatian)

**Okrugli stol »Zdravstvena skrb na otocima« /
Round table “Health Care on Islands”**

Moderatorica / Moderator:

ĐULA RUŠINOVIĆ-SUNARA (Drvenik Veli)

- TATJANA FUNARIĆ (Mali Lošinj)
- ANA KUČIĆ (Mali Lošinj)
- BRANKO LAKNER (Mali Lošinj)
- IVA MUŠKARDIN ERDEC (Mali Lošinj)
- SENKA STOJANOVIĆ (Mali Lošinj)
- RENATA ŽUGIĆ (Veli Lošinj)

12.30 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

sažeci izlaganja

paper abstracts

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Plenarna predavanja

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
Plenary lectures

GIULIA CAVALIERE

*Department of Philosophy, University College London, United Kingdom /
Odjel za filozofiju, Sveučilišni koledž u Londonu, Ujedinjeno Kraljevstvo*

**INFERTILITY:
SOME PUZZLES WITH IMPLICATIONS FOR POLICY**

What descriptor characterises the phenomenon whereby people have regular, unprotected sex but are unable to conceive? We normally consider ‘infertility’ to be such a descriptor. But what is infertility? Despite the prevalence of this phenomenon, it is difficult to characterise it satisfactorily. The first part of the talk aims to assess this concept by canvassing existing accounts of infertility and showing that, despite the importance of relying on an account that correctly adjudicates cases of infertility and non-infertility, these accounts fall short of this ideal. The second part of the talk aims to improve this concept by developing a revisionary account of infertility. In closing, I discuss the implications for policy of this revisionary account.

**NEPLODNOST:
NEKE NEDOUMICE S IMPLIKACIJAMA ZA POLITIKE**

Koji deskriptor karakterizira fenomen u kojem ljudi imaju redovite spolne odnose bez zaštite, ali ne mogu začeti? Obično smatramo da je ‘neplodnost’ takav deskriptor. Ali što je neplodnost? Unatoč raširenosti ovog fenomena, teško ga je na zadovoljavajući način okarakterizirati. Prvi dio izlaganja ima za cilj

procijeniti ovaj koncept analizirajući postojeće prikaze neplodnosti i pokazujući da, usprkos važnosti oslanjanja na prikaz koji ispravno prosuđuje slučajeve neplodnosti, ti prikazi ne ispunjavaju ovaj ideal. Drugi dio izlaganja ima za cilj poboljšati ovaj koncept razvijanjem revizijskog prikaza neplodnosti. Na kraju, raspravljam o implikacijama ovog revizijskog prikaza za određene politike.

LIDIJA KNORR

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

RIVERS AS RIGHTS HOLDERS: UNIVERSAL DECLARATION OF THE RIGHTS OF RIVERS

Water as a natural good is central to sustaining life on Earth. It is a resource necessary for human survival and forms the foundation of all ecosystems while supporting biodiversity, regulating climate conditions and enabling biological processes. For this reason, we should not view water only as a natural resource but rather as a natural good – water is not and should not be recognised and valued solely for the benefits it provides to humans or any other living beings or entities, but should be recognised as an entity that has its value regardless of how it is used or what it provides. This concept of inherent value is also recognised in the legal movement for the rights of nature, which emphasises that natural entities such as rivers, mountains or forests have fundamental rights that humans should recognise and respect. The ideological concept of the legal movement for the rights of nature emerged from indigenous peoples and cultures that have always considered humans as part of nature, not separate from nature. Many Indigenous communities recognise natural entities with legal personalities that deserve protection and respect. On the other hand, in Western societies, natural entities are considered property that can be used as needed. According to the idea of the legal movement for the rights of nature, natural entities are not just property that can be owned, but they are entities that have an inalienable right to exist and develop.

Due to excessive exploitation, rivers have found themselves at the centre of the legal movement for the rights of nature. For this reason, in 2017, the *Earth Law Center* (USA) drafted the *Universal Declaration of the Rights of Rivers*, which would be presented in the exhibition. Changing the paradigm from an anthropocentric to an ecocentric and biocentric understanding of nature and natural entities, during which both nature and natural entities are valued and respected, leads us to change the position of human's uncontrolled exploitation of nature and natural resources to accumulate capital. Rivers and other natural entities represent a specific, rounded world of life and have cultural and environmental aspects. Humans and natural entities form a community based on extra-moral characteristics or determinations. In contrast, natural

entities themselves would form so-called *asymmetric communities*, towards which human beings as moral subjects develop moral obligations or moral considerations and establish political and legal responsibility (Ante Čović, *The Biotic Community as a Basis of Responsibility for Non-Human Living Beings*). An example is the *Lošinj Declaration on Biotic Sovereignty*, adopted in 2004 as part of the 3rd *Lošinj Days of Bioethics*.

The presentation will present the *Universal Declaration on the Rights of Rivers* and its compatibility with the *Lošinj Declaration on Biotic Sovereignty*. The *Lošinj Days of Bioethics* participants will be invited to support the *Universal Declaration on the Rights of Rivers* as the bearers of the *Lošinj Declaration on Biotic Sovereignty*.

RIJEKE KAO NOSITELJI PRAVA: OPĆA DEKLARACIJA O PRAVIMA RIJEKA

Voda kao prirodno dobro zauzima središnje mjesto u održavanju života na zemlji. Ona nije samo resurs neophodan za ljudski opstanak, već čini temelj svih ekosustava, istovremeno podržavajući bioraznolikost, regulirajući klimatske uvjete i omogućavajući biološke procese. Iz tog razloga na vodu ne bismo trebali gledati samo kao na prirodni resurs, već bismo na vodu trebali gledati kao na prirodno dobro – voda nije i ne bi trebala biti prepoznata i vrednovana samo s obzirom na koristi koje pruža ljudima ili bilo kojim drugim živim bićima ili entitetima, već bi trebala biti prepoznata kao entitet koji ima svoju vlastitu vrijednost neovisno o tome kako se koristi ili što ona pruža. Ovaj koncept inherentne vrijednosti prepoznat je i u ideji pravnog pokreta za prava prirode, koji naglašava da prirodni entiteti kao što su rijeke, planine ili šume imaju svoja temeljna prava koja bi trebala biti prepoznata i poštovana od strane čovjeka. Idejni koncept pravnog pokreta za prava prirode proizašao je iz domorodačkih naroda i kultura koje su oduvijek čovjeka smatrale kao dio prirode, a ne odvojenog od prirode. Mnoge domorodačke zajednice prepoznaju prirodne entitete kao subjekte s pravnom osobnošću koji zaslužuju zaštitu i poštovanje. S druge strane, u Zapadnim se društvima prirodni entiteti smatraju vlasništvom koje se može koristiti prema potrebi. Prema ideji pravnog pokreta za prava prirode, prirodni entiteti nisu samo vlasništvo koje se može posjedovati, već su to entiteti koji imaju neotuđivo pravo na postojanje i razvoj.

Rijeke su se zbog prekomjerne eksploatacije našle u središtu pravnog projekta za prava prirode. Iz tog je razloga godine 2017. *Earth Law Center* (SAD)

izradio nacrt *Opće deklaracije o pravima rijeka (Universal Declaration of the Rights of Rivers)*, što bi bilo prezentirano u izlaganju. Promjenom paradigme iz antropocentričkog u ekocentričko i biocentričko poimanje prirode i prirodnih entiteta, prilikom čega su i priroda i prirodni entiteti cijenjeni i poštivani, dovodi nas do promjene pozicije čovjekova nekontroliranog iskorištavanja prirode i prirodnih dobara u svrhu akumulacije kapitala. Rijeke, a i ostali prirodni entiteti, predstavljaju određeni zaokruženi svijet života te imaju kulturološke i okolišne aspekte. Čovjek i prirodni entiteti čine zajednicu zasnovanu na izvanmoralnim osobinama ili određenjima, čime bi sami prirodni entiteti činili tzv. *asimetrične zajednice*, prema kojima čovjek kao moralni subjekt razvija moralnu obvezu, odnosno moralni obzir, ali i uspostavljanje političke i pravne odgovornosti (Ante Čović, *Biotička zajednica kao temelj odgovornosti za ne-ljudska živa bića*). Primjer toga nalazimo u *Lošinjskoj deklaraciji o biotičkom suverenitetu*, donesenoj 2004. godine u sklopu 3. *Lošinjskih dana bioetike*.

Na izlaganju će se prezentirati navedena *Opća deklaracija o pravima rijeka*, njena sukladnost s *Lošinjskom deklaracijom o biotičkom suverenitetu* te će se pozvati sudionike *Lošinjskih dana bioetike* da kao donositelji *Lošinjske deklaracije o biotičkom suverenitetu* podrže i *Opću deklaraciju o pravima rijeka*.

WALTER SCHWEIDLER

Catholic University Eichstätt-Ingolstadt, Germany /

Katoličko sveučilište u Eichstättu i Ingolstadtu, Njemačka

BIOETHICS IN THE AGE OF INCAPACITATION

The “incapacitated citizen” is more than just a political slogan, it is part of our social reality and it describes a global trend which must not be blurred by clichéd opposites like “democracy versus autocracy”, etc. Bioethics is one of the most controversial fields in which we are confronted with this process of incapacitation. There are indeed slogans which trivialise it and distract us from it: the “civil society” which reclaims extraconstitutional power for self-proclaimed elites, the “global governance” which presupposes a kind of knowledge of domination at the disposal of some arrogant masterminds, or the “living constitution” lying in the hands of progressist judges and activist experts. In order to assert ourselves against all this we must at first call things as they are. “Cybernetism” may be a characterization for what is going on in this age of incapacitation: citizens are considered a controllable mass of potential troublemakers and patients in need of healing and care which has to be designed and organised by technocratic or even “artificial” intelligence. In this coming age, more crucial than on medical and ethical competence bioethics will depend on the preservation of the historical foundations of our political institutions: the principles of republicanism (government on behalf of the people), constitutionalism (respect of the constituting power of the people) and judicial self-restraint (respect of the will of the majority of the people).

BIOETIKA U DOBA NESPOSOBNOSTI

»Nesposobni građanin« više je od pukog političkog slogana, to je dio naše društvene stvarnosti i opisuje globalni trend koji se ne smije zamagliti klišeiziranim suprotnostima kao što je »demokracija protiv autokracije« itd. Bioetika je jedno od najkontroverznijih područja u kojima se suočavamo s ovim procesom onesposobljavanja. Doista postoje slogani koji ga trivijaliziraju i odvraćaju nas od njega: »civilno društvo« koje vraća izvanustavnu moć samoproglášenim elitama, »globalno upravljanje« koje pretpostavlja neku vrstu znanja o dominaciji kojom raspolažu neki arogantni prikriveni planeri ili »živi ustav« koji leži u rukama progresivnih sudaca i aktivistički nastrojenih struč-

njaka. Da bismo se usprotivili svemu tome, prvo moramo stvari nazvati pravim imenom. »Kibernetizam« bi mogao biti karakterizacija onoga što se događa u ovom dobu onesposobljenosti: građani se smatraju kontroliranom masom potencijalnih izazivača problema i pacijenata kojima su potrebni liječenje i skrb koje mora kreirati i organizirati tehnokratska ili čak »umjetna« inteligencija. U ovom nadolazećem dobu, ono što je važnije od medicinske i etičke kompetencije jest da će bioetika ovisiti o očuvanju povijesnih temelja naših političkih institucija, a to su načela republikanizma (vladanje u ime naroda), konstitucionalizma (poštovanje ustavne moći naroda) i pravnog samoograničenja (poštovanje volje većine naroda).

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
*Plenarna sesija »Čovječanstvo i priroda –
povodom desetogodišnjice enciklike Laudato si'«*

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
*Plenary session “Humanity and Nature – on the occasion
of the tenth anniversary of the Encyclical Laudato si’”*

ROKO ANDRIČEVIĆ

*Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije, Sveučilište u Splitu,
Hrvatska /
Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split,
Croatia*

**ZAČARANI KRUG:
KLIMA, ETIKA I ZNANOST OPSTANKA**

Čovječanstvo se suočava s dubokom krizom – ne samo klimatskom ili resursnom nego i sigurnosnom i vrijednosnom. Unatoč znanstvenom napretku, milijarde ljudi i dalje nemaju pristup pitkoj vodi i osnovnoj sanitaciji. Klimatske promjene donose sve više poplava, suša i patnje. Zarobljeni smo u začaranom krugu: rast populacije povećava emisije, emisije potiču klimatske promjene, a klimatske promjene uzrokuju ekstremne događaje – pogoršavajući nejednakost i borbu za resurse. Rast, nekada simbol vitalnosti, postao je nepromišljen imperativ – dogma koja nas čini slijepima za granice Zemlje. Ovo nije samo ekološka kriza, ovo je etički izazov. Bioetika ne smije ostati nijema. Mora nas voditi u promišljanju kako brinemo o životu, ne samo ljudskom životu nego i o cijelom planetu. Nove tehnologije – umjetna inteligencija, digitalne platforme, automatizacija – oblikuju svijet brže nego što ih etika može pratiti. Trebamo novi pristup: onaj koji poštuje granice, stavlja brigu ispred profita i

ne pita samo što *možemo* učiniti, nego i što *trebamo* učiniti. Novo doba ovisi o novoj viziji. Vrijeme za djelovanje je sada.

THE VICIOUS CIRCLE: CLIMATE, ETHICS, AND THE SCIENCE OF SURVIVAL

Humanity faces a profound crisis – not merely of climate or resources, but also of security and values. Despite all our scientific advancements, billions still lack access to clean water and sanitation. Climate change leads to more floods, droughts, and suffering. We find ourselves caught in a vicious cycle: population growth drives emissions, emissions contribute to climate change, and climate change exacerbates extreme events – deepening inequality and competition for limited resources. Growth, once a symbol of vitality, has transformed into a reckless imperative – a dogma that blinds us to the Earth’s limits. This is not just an environmental emergency – it is an ethical challenge. Bioethics can no longer stay silent. It must guide how we care for life – not only human life but all life on Earth. New technologies – artificial intelligence, digital platforms, automation – reshape our world faster than ethics can follow. We need a new kind of ethics: one that respects limits, values care over profit and asks not just what we *can* do, but what we *should* do. The new age depends on a new vision. The time to act is now.

JAN DEFRANČESKI

*Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia*

**SAMO-OSTVARENJE U (A)SIMETRIČNOJ ZAJEDNICI
LJUDSKIH I NE-LJUDSKIH ŽIVIH BIĆA –
DUBINSKO-EKOLOŠKA PERSPEKTIVA**

S teorijskim uporištem u dubinsko-ekološkoj misli norveškoga filozofa Arnea Næssa, u izlaganju se propituju učinci moralne (ne)obzirnosti prema okolišu i ne-ljudskim živim bićima za koje se u suvremenim (eko)filozofskim i (bio)etičkim raspravama nerijetko smatra da ne predstavljaju standardne moralne, političke i pravne subjekte. Na tome se tragu, među ostalim, »biotička« zajednica razotkriva ne samo kao »mješovita« (A. Næss) nego u bitnom smislu i kao »asimetrična« moralna zajednica (A. Čović). Cilj je ovoga izlaganja kritički razmotriti teorijsku opravdanost i realnu mogućnost primjene kriterija i granica samo-ostvarenja u (a)simetričnoj moralnoj zajednici ljudskih i ne-ljudskih živih bića (npr. životinja, biljaka i biotopa).

**SELF-REALIZATION IN A (A)SYMMETRIC COMMUNITY
OF HUMAN AND NON-HUMAN LIVING BEINGS –
A DEEP-ECOLOGICAL PERSPECTIVE**

With a theoretical basis in the deep-ecological thought of the Norwegian philosopher Arne Næss, the presentation questions the effects of moral (in)consideration towards the environment and non-human living beings, which in contemporary (eco)philosophical and (bio)ethical discussions are often not recognized as standard moral, political, and legal subjects. On that note, among other things, the "biotic" community is exposed not only as a "mixed" (A. Næss) but in an important sense also as an "asymmetrical" moral community (A. Čović). The aim of this presentation is to critically consider the theoretical justification and realistic possibility of applying the criteria and limits of self-realization in an (a)symmetric moral community of human and non-human living beings (e.g., animals, plants, and biotopes).

ANTUN JAPUNDŽIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

ETIČKO-TEOLOŠKI ODNOS ČOVJEKA I PRIRODE

U kršćansko-teološkom poimanju čovjekova sklada s prirodom i njegove usmjerenosti prema prirodi uočava se da čovjek svojim djelovanjem narušava harmoniju koja je izvorno postojala u tom odnosu. U odnosu čovjeka prema prirodi opažaju se također brojni pristupi i načini ophođenja. Tako se u povijesti kršćanske teološke tradicije mogu prepoznati različiti etičko-teološki putevi koji u konačnici imaju i različite ishode. Stoga izlaganje donosi neke etičko-teološke pristupe čovjekova odnosa prema prirodi te ukazuje na važnost odgovornog življenja, kao i na važnost upravljanja prirodnim resursima imajući u vidu odgovornost za stvoreno i odgovornost prema budućim naraštajima.

ETHICAL-THEOLOGICAL RELATIONSHIP OF THE MAN AND NATURE

In the view of the Christian theology, the human harmony with the nature and its orientation towards the nature, it is noticeable that the man through his action disrupted the harmony which originally existed. In the relationship between the man and the nature one might also observe numerous approaches and the ways of behaviour that the man had undertaken. So, in the history of the Christian theological tradition it is possible to recognise different ethical-theological ways, which ultimately have the different issues. Therefore, this type of discourse can bring some ethical-theological approaches of the man's relationship towards the nature, and it may indicate toward the importance of the responsible living and the significance of management of the natural resource, bearing in the mind the responsibility for the created and obligation towards the future generations.

JOSIP PERIŠA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

KRŠĆANSTVO I OKOLIŠ: ENCIKLIKA *LAUDATO SI'*

U izlaganju će se predstaviti temeljne odredbe suvremenog kršćanskoga shvaćanja zaštite i očuvanja okoliša te borbe protiv klimatskih promjena reprezentirane u enciklici pape Franje *Laudato si'*, koja je objavljena 2015. godine. Upozorit će se na neke od glavnih karakteristika enciklike, među kojima valja istaknuti vezu ekološke krize i ljudske odgovornosti, gdje papa Franjo zaključuje da okoliš stradava zbog konzumerističkoga načina života i neodgovornoga korištenja prirodnih resursa. Zatim se ističe da je za očuvanje okoliša i borbu protiv klimatskih promjena bitan integrativan pristup, tj. povezivanje ekoloških, socijalnih i ekonomskih aspekata zbog cjelovitog pristupa. Naposljetku, bitno je istaknuti i teološku legitimaciju zahtjeva za djelovanjem ljudi u kontekstu očuvanja i zaštite prirode i okoliša, tj. da treba brinuti za prirodu jer ju je Bog stvorio, a samim time aktivno djelovanje za dobrobit prirode i okoliša čini ljude bližima Bogu.

CHRISTIANITY AND THE ENVIRONMENT: ENCYCLICAL *LAUDATO SI'*

The presentation will outline the fundamental principles of the contemporary Christian understanding of environmental protection and preservation, as well as the fight against climate change, as represented in Pope Francis' Encyclical *Laudato si'*, published in 2015. Attention will be drawn to some of the main characteristics of the Encyclical, particularly the connection between the ecological crisis and human responsibility, in which the Pope concludes that the environment suffers due to a consumerist lifestyle and the irresponsible use of natural resources. He then emphasizes that preserving the environment and combating climate change requires an integrative approach – that is, connecting ecological, social, and economic aspects for a comprehensive response. Finally, it is important to highlight the theological justification for the call to human action in the context of preserving and protecting nature and the environment, people draw closer to God.

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Sesija istraživačke mreže
»Navigacija u krajolicima znanja«

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
“Navigating Knowledge Landscapes”
research network’s session

LUKA FOTAK

*Cork University Hospital, Wilton, Cork, Ireland /
Sveučilišna bolnica u Corku, Wilton, Cork, Irska*

**AI, MEDICINE AND HALLUCINATIONS –
WHERE TO NEXT?**

The incredible speed of advancement in artificial intelligence systems, particularly the now-popular GPTs (Generative Pre-Trained Transformers), has found its way into all areas of daily life – including medicine. Just a few years ago, these developments were unimaginable, and today they are part of everyday practice – from early systems for analysing medical imaging data (radiology, pathology) to algorithms that are now capable of seemingly “reasoning” through clinically complex scenarios using natural language. A real issue with all GPTs is “hallucinations” – scenarios in which a GPT generates a response that may be filled with incorrect information, presented in a completely convincing manner, including fake reasoning. Although (in most cases) incredibly accurate and useful, such systems pose a significant risk to clinicians who rely too heavily on the credibility of the presented information, as depending on such data can lead to real and potentially fatal consequences for the patient. How do we harness the power of GPT while safeguarding clinical integrity and patient safety?

AI, MEDICINA I HALUCINACIJE – KUDA DALJE?

Nevjerojatna brzina napretka sustava umjetne inteligencije, posebno danas popularnih GPT-ova (*Generative Pre-Trained Transformers*), uvukla se u sve sfere svakodnevnog života – uključujući i medicinu. Prije samo nekoliko godina ovi su razvojni iskoraci bili nezamislivi, a danas su postali dio svakodnevice – od ranih sustava za analizu slikovnih medicinskih podataka (radiologija, patohistologija) do algoritama koji su danas sposobni, korištenjem prirodnog jezika, naizgled »rasuđivati« o klinički složenim scenarijima. Stvarni problem svih GPT-ova su takozvane »halucinacije« – situacije u kojima GPT generira odgovor koji može sadržavati netočne informacije, prezentirane na potpuno uvjerljiv način, uključujući i lažne reference. Iako su (u većini slučajeva) iznimno precizni i korisni, ovakvi sustavi predstavljaju ozbiljan rizik za kliničare koji se previše oslanjaju na vjerodostojnost prikazanih informacija jer oslanjanje na takve podatke može imati stvarne i potencijalno kobne posljedice za pacijenta. Kako iskoristiti snagu GPT-a, a istovremeno očuvati klinički integritet i sigurnost pacijenata?

SREĆKO GAJOVIĆ

*School of Medicine, University of Zagreb, Croatia /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

TECHNOLOGY-CENTRED CARE BETWEEN MEDICAL PATERNALISM AND PERSON-CENTRED CARE

Medical paternalism represents a traditional approach of patient care defined by the knowledge and skills of the medical professionals. To be cured the sick people need to follow the instructions of medical professionals. In contrast to that, the prevalence of chronic diseases and the recognition of patient autonomy drives the opposite approach, person-centred care. The citizens are deciding how to live with their diseases, and the medical professionals assist them in their decisions. However, the increasingly complex medical procedures involve new (digital) technologies, which generate personalised collections of the various data types. This disembodiment of the patient, reduced to the data representation, puts technology in control. Subsequently, the technology creates personalised algorithms aimed on data improvement. Here we argue that person-centred care will be replaced by technology-centred alternative.

SKRB USMJERENA NA TEHNOLOGIJU IZMEĐU MEDICINSKOG PATERNALIZMA I SKRBI USMJERENE NA OSOBU

Medicinski paternalizam predstavlja tradicionalni pristup skrbi o pacijentima definiran znanjem i vještinama medicinskih stručnjaka. Da bi se izliječili, bolesnici se moraju pridržavati uputa medicinskih stručnjaka. Nasuprot tome, prevalencija kroničnih bolesti i priznavanje autonomije pacijenta pokreće suprotan pristup, skrb usmjerenu na osobu. Građani odlučuju kako će živjeti sa svojim bolestima, a u tome im pomažu medicinski stručnjaci. Međutim, sve kompleksniji medicinski postupci uključuju nove (digitalne) tehnologije, koje generiraju personalizirane zbirke različitih tipova podataka. Ova rastjelovljenost pacijenta, reduciranog na reprezentaciju podataka, stavlja tehnologiju pod kontrolu. Naknadno tehnologija stvara personalizirane algoritme usmjerene na poboljšanje podataka. Ovdje tvrdimo da će skrb usmjerena na osobu biti zamijenjena alternativom usmjerenom na tehnologiju.

ANTONIJA MIJATOVIĆ, ANA MARUŠIĆ
*School of Medicine, University of Split, Croatia /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska*

CHALLENGES TO ETHICS REVIEW OF EMERGING TECHNOLOGIES

The CHANGER project aimed to identify gaps in ethics review processes and develop innovative training and guidelines. Our study examined challenges posed to Research Ethics Committees (RECs) by contemporary research using new technologies, new players, new forms of collaborations, and new challenges to human rights. Using a scoping review, we identified 756 articles and 78 Horizon project deliverables. We performed qualitative text analysis with GPT-4o, and created an Evidence and Gap Map (EGM) with Python. Key ethical concerns identified include informed consent, privacy, data sharing, security, and transparency, highlighting regulatory gaps and technological risks. The EGM offers a systematic view of ethical challenges, supporting ongoing contributions to research ethics evaluation.

IZAZOVI ETIČKE PROCJENE NOVIH TEHNOLOGIJA

Cilj projekta CHANGER bio je identificirati nedostatke u etičkim procjenama i osigurati obuku stručnjaka putem smjernica i preporuka. Fokus istraživanja bio je na izazovima za etičke odbore pri procjeni projekata koji uključuju nove tehnologije, nove sudionike i nove oblike suradnje. Korištenjem metodologije preglednog istraživanja i rudarenja teksta, iz 834 članka analizirani su ključni etički izazovi, kao što su informirani pristanak, privatnost, sigurnost i zaštita podataka, odgovornost i transparentnost. Karta dokaza (EGM) vizualno je prikazala te izazove, ukazujući na područja gdje su etički izazovi najzastupljeniji. Rezultati ističu potrebu za pravnim i regulatornim okvirima te kontinuiranim ažuriranjem etičkih praksi.

DINA ŠIMUNIĆ

*Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb,
Croatia /*

Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

AI HELP IN LEARNING GLAGOLITIC

The Glagolitic script, an ancient Slavic alphabet, holds cultural and historical significance but is rarely studied today. AI offers innovative ways to preserve and teach it. Through personalized learning, AI can assess a learner's progress and adapt lessons accordingly. Struggling with a letter? AI gives more practice and feedback. Chatbots and digital tutors enhance interaction by simulating conversations and correcting pronunciation. OCR technology helps with handwriting, guiding learners on letter accuracy and stroke order. Gamified AI tools make learning engaging through puzzles and progress-based rewards. In short, AI transforms Glagolitic education into an interactive, personalized experience, helping keep this ancient script alive for future generations.

POMOĆ UMJETNE INTELIGENCIJE U UČENJU GLAGOLJICE

Glagoljica, staroslavensko pismo, ima kulturni i povijesni značaj, ali se danas rijetko proučava. Umjetna inteligencija (UI) nudi inovativne načine za očuvanje i poučavanje ovog pisma. Putem personaliziranog učenja, UI može procijeniti napredak učenika i prilagoditi lekcije tome. Mučite se s pismom? UI nudi više prakse i povratnih informacija. *Chatbotovi* i digitalni učitelji poboljšavaju interakciju simulacijom razgovora i ispravljanjem izgovora. OCR-tehnologija pomaže kod rukopisa, usmjeravajući učenike na točnost slova i redosljed poteza. Gamificirani alati umjetne inteligencije čine učenje zanimljivim kroz zagonetke i nagrade temeljene na napretku. Ukratko, UI transformira glagoljičko obrazovanje u interaktivno, personalizirano iskustvo, pomažući održati ovo staro pismo živim za buduće generacije.

ZORAN TODORVIĆ

*Faculty of Medicine, University of Belgrade; Clinical Hospital Centre
“Bežanijska kosa”, Belgrade, Serbia /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu; Kliničko-bolnički centar
»Bežanijska kosa«, Beograd, Srbija*

BIOETHICAL ISSUES IN CELL AND GENE THERAPY

The controversial concept of the Balkanisation of bioethics (Kagawa, 2009) is related to the emergence of new disciplines, such as neuroethics, gene-ethics, and nanoethics. When we consider bioethical issues in gene and cell therapy, it becomes clear that further discussion requires specific medical knowledge apart from bioethical discourse. Rhodes (1998) wrote: “An old adage tells us that blood is thicker than water”, implying that blood ties carry moral weight. Medicines for cell and gene therapy are still few (as of 2017, the FDA approved 43) but costly and inaccessible to the majority (a reference to the principle of justice). The European Medicines Agency (EMA) approves these medicines centrally, and their application is specific and strictly regulated. Ethical dilemmas regarding drugs for gene and cell therapy, in addition to availability, also involve the relationship between benefits and risks (principle of beneficence/non-maleficence) and transparency of testing and application (principle of autonomy).

BIOETIČKA PITANJA U STANIČNOJ I GENSKOJ TERAPIJI

Kontroverzni koncept *balkanizacije* bioetike (Kagawa, 2009) vezan je uz pojavu novih disciplina, poput neuroetike, genetske etike i nanoetike. Kada razmatramo bioetička pitanja u genskoj i staničnoj terapiji, postaje jasno da daljnja rasprava osim bioetičkog diskursa zahtijeva i specifično medicinsko znanje. Rhodes (1998.) napisala je: »Stara izreka nam govori da je krv gušća od vode«, implicirajući da krvne veze imaju moralnu težinu. Lijekova za staničnu i gensku terapiju još uvijek je malo (od 2017. FDA ih je odobrila 43), ali su skupi i nedostupni većini (referenca na načelo pravednosti). Europska agencija za lijekove (EMA) ove lijekove registrira centralno, a njihova je primjena specifična i strogo regulirana. Etičke dileme u vezi s lijekovima za gensku i staničnu terapiju, osim dostupnosti, odnose se i na odnos koristi i rizika (načelo dobročinstva ili neškodljivosti) te transparentnosti ispitivanja i primjene (načelo autonomije).

Simpozij
INTEGRATIVNA BIOETIKA I NOVA EPOHA
Sekcijska izlaganja

Symposium
INTEGRATIVE BIOETHICS AND NEW EPOCH
Section Papers

KUSHTRIM AHMETI

*Faculty of Philosophy, University of Tetovo, North Macedonia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Tetovu, Sjeverna Makedonija*

**RETHINKING BIOETHICS FROM MICHEL FOUCAULT'S
BIOPOLITICAL PERSPECTIVE**

Michel Foucault (1926–1984) never spoke explicitly about bioethics in his works. However, his lectures on biopolitics from 1978 and 1979, held at the Collège de France and later summarised in *The Birth of Biopolitics*, represent an important contribution to this discipline. The relationship between bioethics and biopolitics, implicitly provided by Foucault, is evident because “the body is a biopolitical reality, and medicine is a biopolitical strategy”. Bioethics, from its beginnings, is a biopolitics, as it has been linked to political positions regarding the nature, purposes, and values that should guide the sciences about life. Bioethics is the ethics of life, an ethics of care for oneself and others, and as such must guide reflection on new principles and values in line with the threats of contemporary life. Foucault understands this as a reflection of freedom which is conceived as an ontological condition of ethics – freedom that implies knowing how to guide others.

PROMIŠLJANJE BIOETIKE IZ BIOPOLITIČKE PERSPEKTIVE MICHELA FOUCAULTA

Michel Foucault (1926. – 1984.) nikada u svojim djelima nije eksplicitno govorio o bioetici. Međutim, njegova predavanja o biopolitici iz 1978. i 1979., održana na Collège de France i kasnije sažeta u *Rođenju biopolitike*, predstavljaju važan doprinos ovoj disciplini. Odnos između bioetike i biopolitike, koji implicitno nudi Foucault, očit je jer »tijelo je biopolitička realnost, a medicina je biopolitička strategija«. Bioetika je od svojih početaka biopolitika jer je bila povezana s političkim stavovima u vezi s prirodom, svrhama i vrijednostima koje bi trebale biti vodič znanostima o životu. Bioetika je etika života, etika brige o sebi i drugima, te kao takva mora voditi promišljanje novih načela i vrijednosti u skladu s prijetnjama suvremenog života. Foucault to shvaća kao odraz slobode koja je shvaćena kao ontološki uvjet etike – slobode koja podrazumijeva znanje o tome kako voditi druge.

LJERKA ARMANO¹, ANDREA ARMANO²

¹ *Klinički bolnički centar »Sestre milosrdnice«, Zagreb, Hrvatska / Sisters of Mercy Clinical Hospital Centre, Zagreb, Croatia*

² *Veleučilište »Aspira«, Split, Hrvatska / Aspira University of Applied Sciences, Split, Croatia*

UVJERENJA I STAVOVI O KOMPLEMENTARNOJ I ALTERNATIVNOJ MEDICINI MEĐU ONKOLOŠKIM PACIJENTIMA I ZDRAVSTVENIM DJELATNICIMA

Rad donosi analizu uvjerenja i stavove zdravstvenih djelatnika i onkoloških pacijenata prema komplementarnoj i alternativnoj medicini (KAM) te ukazuje na čimbenike koji utječu na njihovo prihvaćanje i korištenje. Istraživanje je provedeno pomoću strukturiranog upitnika u Kliničkom bolničkom centru »Sestre milosrdnice« u Zagrebu, kao presječna studija tijekom 2023. godine na proporcionalno stratificiranom uzorku od 410 onkoloških pacijenata i 422 zdravstvena djelatnika (100 liječnika i 322 medicinske sestre, odnosno medicinska tehničara) koji izravno ili neizravno skrbe o onkološkim pacijentima. Rezultati istraživanja pokazali su da 55,6 % onkoloških pacijenata i 32,2 % zdravstvenih djelatnika koristi ili je koristilo metode KAM-a. Najčešće korištene metode su uzimanje biljnih pripravaka, tehnike opuštanja i komplementarni manualni pristupi. Među onkološkim pacijentima, 27,3 % koristi KAM svakodnevno, dok je taj postotak među zdravstvenim djelatnicima znatno niži (4,5 %). Analiza uvjerenja otkriva značajne razlike između promatranih skupina: onkološki pacijenti pokazuju višu razinu povjerenja u učinkovitost KAM-a u usporedbi sa zdravstvenim djelatnicima, dok zdravstveni djelatnici izražavaju veći skepticizam prema integraciji KAM-a u konvencionalnu medicinu. Razlike u sociodemografskim podacima, poput dobi, spola i obrazovanja, pokazale su se statistički značajnima u odluci o korištenju KAM-a.

BELIEFS AND ATTITUDES TOWARDS COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE AMONG ONCOLOGY PATIENTS AND HEALTHCARE PROFESSIONALS

The paper analyses the beliefs and attitudes of healthcare professionals and oncology patients towards complementary and alternative medicine (CAM) and highlights the factors influencing their acceptance and use. The study was conducted using a structured questionnaire at Sisters of Mercy Clinical Hospital Centre in Zagreb as a cross-sectional study during 2023 on a proportionally stratified sample of 410 oncology patients and 422 healthcare professionals (100 physicians and 322 nurses/technicians) who directly or indirectly care for oncology patients. The research results showed that 55.6% of oncology patients and 32.2% of healthcare professionals use or have used CAM methods. The most commonly used methods include herbal preparations, relaxation techniques, and complementary manual approaches. Among oncology patients, 27.3% use CAM daily, while this percentage is significantly lower among healthcare professionals (4.5%). The analysis of beliefs reveals significant differences between the observed groups: oncology patients show a higher level of confidence in the effectiveness of CAM compared to healthcare professionals, while healthcare professionals express greater scepticism toward the integration of CAM into conventional medicine. Differences in sociodemographic data, such as age, gender, and education, were found to be statistically significant in the decision to use CAM.

EVA D. BAHOVEC

*Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

FROM BIOPOLITICS TO BIOETHICS: ON THE ACTUALITY OF MICHEL FOUCAULT

Michel Foucault is one of the most influential philosophers of our time. His critique has reached virtually all the domains of the humanities and the social sciences, while his infamous “antihumanism” offered a new beginning for foundations of philosophy as critique. Instead of the question “What is man?”, his investigations stem from much more concrete and useful questions on real human beings, real men and real women, here and now, in “historical-critical ontology of ourselves”. In his detailed biopolitical investigations Foucault puts into the forefront the whole population and the medical order that governs it in so many different ways, along with power which one should confront not to be governed and dominated “so much, not in this way, not by them”. However, the later Foucault returned to the problems of ethics and subjectivity, care for the self and the others, courage for truth, ancient idea of fearless speech, while making an attempt to bring them close to the all-present question on the Enlightenment. The conclusion presents some arguments for and against the idea of combining Foucault’s biopolitics and those aspects of the later Foucault, which could be used as new foundations of bioethics in its most critical dimensions, and its actuality for the time we live by.

OD BIOPOLITIKE DO BIOETIKE: O AKTUALNOSTI MICHELA FOUCAULTA

Michel Foucault je jedan od najutjecajnijih filozofa našeg vremena. Njegova kritika zahvatila je gotovo sve domene humanističkih i društvenih znanosti, dok je njegov zloglasni »antihumanizam« ponudio novi početak utemeljenja filozofije kao kritike. Umjesto pitanja »Što je čovjek?«, njegova istraživanja proizlaze iz mnogo konkretnijih i korisnijih pitanja o stvarnim ljudskim bićima, stvarnim muškarcima i stvarnim ženama, ovdje i sada, u »povijesno-kritičkoj ontologiji nas samih«. U svojim detaljnim biopolitičkim istraživanjima Foucault stavlja u prvi plan cjelokupnu populaciju i medicinski poredak koji njome upravlja na toliko različitih načina, zajedno s moći s kojom se čovjek

treba suočiti da ne bi njime upravljali i dominirali »toliko, ne na ovaj način, ne od strane njih«. No kasniji Foucault vraća se problemima etike i subjektivnosti, brige o sebi i drugima, hrabrosti za istinu, antičke ideje neustrašivoga govora, pokušavajući ih približiti sveprisutnome pitanju o prosvjetiteljstvu. Zaključak predstavlja neke argumente za i protiv ideje kombiniranja Foucaultove biopolitike i onih aspekata kasnijeg Foucaulta koji bi mogli služiti kao novi temelji bioetike u njezinim najkritičnijim dimenzijama te njezine aktualnosti za vrijeme u kojemu živimo.

MARIO BEBEK¹, MARIJA BRDAREVIĆ²

*¹Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, Hrvatska /
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Croatia, Zagreb, Croatia*

*²Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /
University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia*

IDENTITET OSOBA S INVALIDITETOM KROZ LOGOTERAPIJU

Osobe s invaliditetom suočavaju se s izazovima koji nadilaze fizička ograničenja, uključujući psihološke, društvene i etičke aspekte njihova postojanja. Logoterapija Viktora Frankla nudi pristup u kojem potraga za smislom postaje ključan faktor u prevladavanju patnje i izgradnji identiteta. Unatoč vanjskim okolnostima, svaka osoba ima slobodu oblikovati vlastiti stav i pronaći dublju svrhu, što je temeljna misao logoterapije. Kroz analizu Franklove teorije istražuje se kako smisao može doprinijeti emocionalnoj otpornosti i psihološkoj dobrobiti osoba s invaliditetom. Posebna pažnja posvećuje se etičkim pitanjima dostojanstva, samoodređenja i društvenih predrasuda koje utječu na identitet i životne odluke pojedinca. Logoterapijski pristup ne samo da pomaže u suočavanju s izazovima nego i potiče osobe s invaliditetom da aktivno oblikuju svoj život. Smisao tako postaje izvor unutarnje snage, osnažujući pojedince da prevladaju prepreke i izgrade ispunjen i autentičan život. Cilj izlaganja je naglasiti da se čovjekov ego ne može svesti na instinktivnost jer sami instinkti sebe ne mogu kontrolirati i potiskivati. Čovjek ima savjest koja je Božji glas u njemu, ona je taj oslonac i čvrsti zid na koji se čovjek može osloniti. Smisao čovjekova života čine volja i osjećaji. Upravo logoterapija pomaže u borbi za boljitak života i ostvarivanje ljubavi prema životu. Tako znanje iz logoterapije osnažuje osobu kako bi se radovala plodovima svojega rada.

IDENTITY OF PERSONS WITH DISABILITIES THROUGH LOGOTHERAPY

Persons with disabilities face challenges that go beyond physical limitations, including the psychological, social, and ethical aspects of their existence. Viktor Frankl's logotherapy offers an approach in which the search for meaning becomes a key factor in overcoming suffering and building identity. Despite external circumstances, each person has the freedom to shape their

own attitude and find a deeper purpose, which is the fundamental idea of logotherapy. Through the analysis of Frankl's theory, it is explored how meaning can contribute to the emotional resilience and psychological well-being of persons with disabilities. Special attention is paid to ethical issues of dignity, self-determination, and social prejudices that affect one's identity and life decisions. The logotherapy approach not only helps in facing challenges, but also encourages persons with disabilities to actively shape their lives. Meaning thus becomes a source of inner strength, empowering individuals to overcome obstacles and build a fulfilling and authentic life. The aim of this presentation is to emphasise that the human ego cannot be reduced to instincts because instincts cannot be controlled and suppressed by themselves. Man has a conscience, which is the voice of God within him, it is the support and solid wall on which man can lean. The meaning of man's life is made up of will and feelings. It is precisely logotherapy that helps in the fight for the betterment of life and the realisation of love for life. Thus, knowledge from logotherapy strengthens a person to rejoice in the fruits of his work.

MARIJA BRDAREVIĆ¹, ZRINKA PRANJIĆ KOZLEK²

¹ Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /

University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

² SeneCura – dom za starije i nemoćne, Zagreb, Hrvatska /

SeneCura – Nursing Home, Zagreb, Croatia

BIOETIČKI POGLED NA PALIJATIVNU SKRB

Palijativna skrb je kontrola svih simptoma neizlječive bolesti. Nemoguće je naučiti umirati i umrijeti. Svako ljudsko biće je drugačije. Smrt je imanentno ljudsko pitanje i, htjeli ili ne htjeli, utječe na nas. Otpor, strah i skrivanje pogrešno su jer uvijek je lakše uz tuđu podršku. Cilj je palijativne skrbi dostojanstvena smrt. Kada se bliži kraj života, pogled na smrt i ono što dolazi nakon nje gubi svoju moć. Čovjekova svijest prihvaća egzistencijalnu anksioznost. Očuvati dostojanstvo možemo poštovanjem ljudskih prava (zaštita pacijenata u posebnim situacijama), zakonima koji trebaju poštovati pravo na autonomiju i pravo na istinu, kao i pružanje informacija o zdravstvenom stanju koje se uzima u obzir pri donošenju odluka. Nužno je provoditi liječenje koje osigurava dostojanstvo pacijenta, posebno u uznapredovalom stadiju bolesti. Podrazumijeva se dostojanstvena smrt (»dobra smrt«), a to je prirodna smrt kao posljedica terminalne bolesti ili prestanka biološke sposobnosti tijela da nastavi životne procese zbog podmakle dobi, bez upotrebe umjetnih metoda održavanja života i odgađanja procesa umiranja, te pravo na odbijanje terapije koja produljuje agoniju. Smrt je stvarni gubitak. U toj umjetnosti gubljenja pomažu brojni rituali žalovanja. Umiranje u ustanovama neugodno je (80 %) nasuprot umiranju u kući uz bližnje (20 %).

BIOETHICAL VIEW ON PALLIATIVE CARE

Palliative care is the control of all symptoms of an incurable disease. Dying and death cannot be taught. Every human being is different. Death is an immanent human issue and affects us whether we like it or not. Resistance, fear and hiding are wrong because it is always easier with someone else's support. The goal of palliative care is a dignified death. When the end of life approaches, the view of death and what comes after it loses its power. Human consciousness accepts existential anxiety. We can preserve dignity by respecting human rights (protection of patients in special situations), laws that should

respect the right to autonomy and the right to the truth, as well as providing information about the health condition that is taken into account when making decisions. It is necessary to implement treatment that ensures the dignity of the patient, especially in the advanced stage of the disease. It implies a dignified death (“good death”), which is a natural death as a result of a terminal illness or the cessation of the body’s biological ability to continue life processes due to advanced age, without the use of artificial methods of life support and delaying the dying process, and the right to refuse therapy that prolongs agony. Death is a real loss. This art of loss is aided by numerous mourning rituals. Dying in institutions is unpleasant (80%) compared to dying at home among loved ones (20%).

IVANA BULJAN

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**»ONAJ TKO JE TUŽAN I TJESKOBAN TREBAO BI
SJEDITI NA PROSTIRCI UDALJEN OD OSTALIH«:
TJESKOBA U RANOJ KINESKOJ FILOZOFIJI –
OD ZDRAVSTVENOG PROBLEMA DO ETIČKOG PITANJA**

Koncept tjeskobe često se spominje u ranim kineskim tekstovima. U medicinskom klasiku *Unutarnji kanon Žutoga Cara* (*Huangdi neijing* 黄帝内经) kineski liječnik Qi Bo, raspravljajući s mitološkim Žutim Carom, opisuje tadašnje ljude kao one kojima »tjeskoba i patnja utječu na njihovu nutrinu«, zbog čega je njihovo liječenje »zahtijevalo otrovne lijekove i igle«. Iako se pojam tjeskobe često pojavljuje, njegovo značenje i implikacije nisu sustavno istraženi. Stoga ovo izlaganje predstavlja doprinos razumijevanju tjeskobe u kineskim tekstovima od 6. stoljeća pr. n. e. do 3. stoljeća n. e., s posebnim naglaskom na medicinski klasik *Unutarnji kanon Žutoga Cara*. Pokazat će se kako se tjeskoba shvaćala ne samo kao medicinski nego i kao etički i društveni problem. Posebna će se pažnja posvetiti prepletanju bolesti i etike, odnosno odnosu između zdravstvenog i moralnog aspekta ljudskog stanja.

**“ONE WHO IS SAD AND ANXIOUS SHOULD SIT WITH
HIS MAT SPREAD APART FROM OTHERS”:
ANXIETY IN EARLY CHINESE PHILOSOPHY –
FROM A HEALTH PROBLEM TO AN ETHICAL QUESTION**

The concept of anxiety is frequently mentioned in early Chinese texts. In the medical classic *The Yellow Emperor's Inner Canon* (*Huangdi neijing* 黄帝内经), the Chinese physician Qi Bo, in dialogue with the mythical Yellow Emperor, describes the people of that time as those whose “anxiety and suffering affect their inner being”, necessitating the use of poisonous medicines and needles for their treatment. Although the notion of anxiety appears often, its meaning and implications have not been systematically explored. This presentation, therefore, contributes to the understanding of anxiety in Chinese texts from the 6th century BCE to the 3rd century CE, with a particular focus

on the medical classic *The Yellow Emperor's Inner Canon*. It will demonstrate how anxiety was understood not only as a medical issue but also as an ethical and social problem. Special attention will be given to the interweaving of illness and ethics, that is, the relationship between health and morality.

TONI BUTERIN, IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci; Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska / Faculty of Medicine, University of Rijeka; Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia

U POTRAZI ZA BIOETIKAMA IZVAN GLAVNE STRUJE: PORTUGALSKI SLUČAJ

Bioetika je u Portugal stigla sa stanovitim »zakašnjenjem«: prvi je centar osnovan 1988. u Coimabri (*Centro de Estudos de Bioética*), potom prva katedra 1996. pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Portu (*Serviço de Bioética e Ética Médica*), a 1998. osnovan je i Centar za bioetiku Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Lisabonu (*Centro de Bioética da Faculdade de Medicina da Universidade de Lisboa*). Kao i Portugalsko društvo za bioetiku koje je osnovano 2003., ove se ustanove bave isključivo biomedicinskom etikom. Nešto širu vizuru bioetike, izvan one angloameričke, sužene na medicinsku praksu i biomedicinska istraživanja, gaji samo Institut za bioetiku Portugalskog katoličkog sveučilišta. Pioniri portugalske bioetike i suosnivači prvih institucija bili su patolog Daniel dos Santos Pinto Serrão (1928. – 2017.), farmakolog Walter Friedrich Alfred Osswald (r. 1928.), isusovac i molekularni genetičar Luís Jorge Peixoto Archer (1926. – 2011.), isusovac i filozof Roque Cabral (r. 1927.), pedijatar Jorge Biscaia (1928. – 2014.), kao i filozofski par Renaud – Isabel Carmelo Rosa (r. 1942.) i Michel (r. 1941.). Temeljem pregleda literature, osobnih kontakata i rezultata terenskog istraživanja ovaj rad nudi kratki pregled nastanka i razvoja bioetike na portugalskom tlu: počev od institucionalnog doprinosa pa sve do prinosa pojedinaca.

IN SEARCH FOR NON-MAINSTREAM BIOETHICS: THE PORTUGUESE CASE

Bioethics arrived in Portugal with a certain “delay”: the first centre was established in 1988 in Coimbra (*Centro de Estudos de Bioética*), followed by the first chair in 1996 at the Medical Faculty of the University of Porto (*Serviço de Bioética e Ética Médica*), and in 1998, the Bioethics Centre at the Medical Faculty of the University of Lisbon (*Centro de Bioética da Faculdade de Medicina da Universidade de Lisboa*) was founded. Along with the Portuguese

Society for Bioethics, established in 2003, these institutions focus exclusively on biomedical ethics. A broader perspective on bioethics, extending beyond the narrow Anglo-American focus on medical practice and biomedical research, is only fostered by the Institute for Bioethics of the Portuguese Catholic University. Pioneers of Portuguese bioethics and co-founders of the first institutions include pathologist Daniel dos Santos Pinto Serrão (1928–2017), pharmacologist Walter Friedrich Alfred Osswald (b. 1928), Jesuit molecular geneticist Luís Jorge Peixoto Archer (1926–2011), Jesuit philosopher Roque Cabral (b. 1927), pediatrician Jorge Biscaia (1928–2014), as well as the philosophical couple Renaud – Isabel Carmelo Rosa (b. 1942) and Michel (b. 1941). Based on a review of literature, personal contacts, and field research findings, this paper provides a brief overview of the emergence and development of bioethics in Portugal: from institutional contributions to the work of individuals.

IGOR ČATIĆ¹, GOJKO NIKOLIĆ²

¹ *Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb, Croatia*

² *Tekstilno-tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Textile Technology, University of Zagreb, Croatia*

ROBOTIZIRANA MEDICINA – DIO INDUSTRIJE 6.0

Jedan od najvećih uspjeha tehnike u razdoblju od 1950. do sadašnjosti je materijalna i informacijska robotizacija medicine. Ona uključuje kao materijale organske i anorganske polimere. Godine 2011. na sajmu u Hannoveru pojavio se koncept *Industrija 4.0*. Glavna funkcija u procesu bila je ogradeni robot koji je imao samo jednu funkciju. Krajem tog desetljeća uvedeni su suradnički roboti, *koboti*. To je koncept *Industrije 5.0*. Početkom drugog desetljeća ovog stoljeća, dolazi do dramatičnog uvođenja umjetne inteligencije na mnoga područja. Prvi autor ovog rada stoga 2024. uvodi pojam *Industrija 6.0*, gdje se pojavljuje informatički robot, *infobot*. Svaki proizvod mora proći društveno-humanističku provjeru kao osnovu za donošenje političke odluke. U toj provjeri, etička provjera ima vrlo važnu ulogu. Kako je svijet kombinacija živoga i neživog, osim bioetike važnu ulogu ima i tehnika, etika neživoga. Ti stavovi bit će objašnjeni tijekom usmenog izlaganja.

ROBOTIC MEDICINE – PART OF INDUSTRY 6.0

One of the greatest successes of technology in the period from 1950 to the present is the material and informational robotization of medicine. It includes organic and inorganic polymers as materials. In 2011, the concept of *Industry 4.0* appeared at the Hannover Messe. The main function in the process was a fenced robot that had only one function. At the end of that decade, collaborative robots, *cobots*, were introduced. This is the concept of *Industry 5.0*. At the beginning of the second decade of this century, there is a dramatic introduction of artificial intelligence in many areas. The first author of this paper therefore introduces the term *Industry 6.0* in 2024, where an IT robot, an *infobot*, appears. Each product must undergo a socio-humanistic check. as a basis for making a political decision. In this verification, ethical verification plays a very important role. Since the world is a combination of the animate

and the inanimate, in addition to bioethics, technoethics, the ethics of the inanimate, also plays an important role. These views will be explained during the oral presentation.

DANIJELA DE MICHELI VITTURI

Split, Hrvatska /

Split, Croatia

BRAČNIM DIJALOGOM DO OPRAŠTANJA – LOGOTERAPIJSKI PRISTUP

Opraštanje je ključan čimbenik u održavanju duševnog zdravlja obitelji. Posljedice neopraštanja narušavaju harmoniju bračnih i obiteljskih odnosa s posljedicama na cjelokupno zdravlje. Međusobno opraštanje zauzima primarno mjesto u bračnim i obiteljskim odnosima. Obitelj, kao osnovna stanica društva, najpoželjnije je mjesto za rađanje i odrastanje te je važno svakodnevno ulaganje u održavanje kvalitete obiteljskog života. Muž i žena su dvije različite osobe i kao takve su u suživotu pozvane na održavanje kvalitetnog dijaloga koji je u opraštanju neophodan. Dijalog mogu voditi samo psihički zrele osobe. Najbolji je način odgoja djece osobni primjer supružnika. Slobodna volja ključan je čimbenik u procesu opraštanja. Logoterapijski lijekovi primjenjivi su u procesu opraštanja i u održavanju zdrave napetosti između želje i cilja. Logoterapeut pomaže supružnicima u razvijanju zrelog i kvalitetnog dijaloga u kojemu sazrijeva opraštanje.

THROUGH MARITAL DIALOGUE TO FORGIVENESS – LOGOTHERAPY APPROACH

Forgiveness is a crucial factor in maintaining the spiritual health of a family. The consequences of unforgiving disrupt the harmony of marital and family relationships having the impact to the general health. Mutual forgiveness holds a primary place in marital and family dynamics. The family, as a fundamental unit of society, is the most desirable environment for birth and growing up, making it essential to invest daily in maintaining the quality of family life. Husband and wife are two distinct individuals who, in their shared life, are called to nurture a meaningful dialogue that is necessary for forgiveness. Only psychologically mature individuals can engage in such a dialogue. The best way to raise children is through the personal example set by the spouses. Free will is a key factor in the process of forgiveness. Logotherapeutic methods can be applied to facilitate forgiveness and maintain a healthy tension between desire and purpose. A logotherapist helps spouses in developing a mature and meaningful dialogue, fostering the growth of forgiveness.

ROBERT DORIČIĆ, IVA RINČIĆ, AMIR MUZUR

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci; Fakultet zdravstvenih studija,
Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /*

*Faculty of Medicine, University of Rijeka; Faculty of Health Studies,
University of Rijeka, Croatia*

SUDBINA BIOETIKE IŠČITANA IZ SUDBINE NJENE INFRASTRUKTURE

Može li se o jednoj disciplini, njenom (društvenom, lokalnom i drugačijem) statusu i budućnosti, prosuđivati temeljem analize statusa njene infrastrukture – prvenstveno kvaliteti prostora koji je dodijeljen centrima aktivnosti te discipline i njima pridruženim kadrovskim resursima? Premda daleko od definitivnosti, ovo izlaganje nastoji odgovoriti upravo na to pitanje, rukovodeći se uvidom u brojne primjere zatečene infrastrukture bioetičkih centara i katedri diljem Hrvatske, srednje Europe i Mediterana, prateći dinamiku njenih mijena i pozicije njihovih osnivača i voditelja kao potencijalne indikatore ambicija, utjecaja i sudbine cjelokupne bioetičke discipline.

THE DESTINY OF BIOETHICS AS READ FROM THE DESTINY OF ITS INFRASTRUCTURE

Can a discipline, its (social, local and other) status and future, be judged on the basis of an analysis of the status of its infrastructure – primarily the quality of the space allocated to the centres of activity of that discipline and the associated human resources? Although far from definitive, this presentation attempts to answer precisely this question, guided by an insight into numerous examples of the existing infrastructure of bioethics centres and departments across Croatia, Central Europe and the Mediterranean, following the dynamics of its changes and the positions of their founders and leaders as potential indicators of the ambitions, influence and fate of the entire discipline of bioethics.

ANITA DUČKIĆ SERTIĆ

*Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic University, Zagreb, Croatia*

IZVORI SNAGE: KAKO SMISAO VODI DO ISCJELJENJA?

Istraživanje koncepta pronalaženja smisla u životu u kontekstu iscjeljenja otvara mnoga važna pitanja i pruža dubok uvid u ljudsku prirodu. Smisao života može se opisati kao percepcija svrhe, vrijednosti i važnosti vlastitog postojanja. Ova percepcija može varirati među pojedincima ovisno o njihovim uvjerenjima, iskustvima i okolnostima. Osobe koje pronalaze smisao i svrhu često pokazuju veću otpornost na stres i bolje se nose s fizičkim oboljenjima. Duhovni aspekt, bez obzira na religijsku pripadnost, može pružiti osjećaj veće povezanosti s nečim višim i pomoći ljudima da pronađu mir u teškim vremenima. Socijalna interakcija, također može znatno olakšati proces iscjeljenja. Istraživanje odnosa između životnog smisla i iscjeljenja može donijeti korisne uvide kako pojedincima tako i profesionalcima u području mentalnog zdravlja.

SOURCES OF STRENGTH: HOW MEANING LEADS TO HEALING?

Exploring the concept of finding meaning in life within the context of healing raises many important questions and provides profound insights into human nature. The meaning of life can be described as the perception of purpose, value, and significance of one's own existence. This perception can vary among individuals depending on their beliefs, experiences, and circumstances. Individuals who find meaning and purpose often exhibit greater resilience to stress and cope better with physical illnesses. The spiritual aspect, regardless of religious affiliation, can provide a sense of greater connection to something higher and help people find peace during difficult times. Social interaction can also significantly facilitate the healing process. Investigating the relationship between life's meaning and healing can yield valuable insights for both individuals and professionals in the field of mental health.

NATAŠA DUMBOVIĆ, IVANA MARTINEC

*Dom zdravlja Varaždinske županije, Varaždin, Hrvatska /
Varaždin County Health Care Centre, Varaždin, Croatia*

KOLIKO SMO HRABRI I PREDANI DA BISMO POŠTOVALI ETIČKA NAČELA U PALIJATIVNOJ SKRBI?

Svakodnevna težnja da omogućimo dostojanstvo na kraju života i pružimo kvalitetnu palijativnu skrb stavlja razne izazove i dileme ispred nas profesionalaca. Kako danas, u doba fragmentacije društva i slabljenja obitelji kao zajednice, možemo poštovati želje i vrijednosti bolesnika i njegove obitelji pitanje je s kojim se susrećemo svakog dana u svojem radu. Korištenjem određenih principa u radu, kao što su principi 6C skrbi, osigurava se da se prema svakom primatelju skrbi, bez obzira na okruženje ili potrebe, postupa dostojanstveno i da dobije najbolju moguću podršku temeljenu na najnovijim znanjima i praksi. U zdravstvenoj i socijalnoj skrbi principi 6C predstavljaju skup temeljnih vrijednosti osmišljenih za poboljšanje kvalitete skrbi, i za primatelje i za pružatelje, kako bi svatko tko se uključuje u skrb za osobu na kraju života imao suosjećanje, hrabrost, predanost, komunikacijske vještine te kompetencije ugrađene u taktičnost pružanja skrbi.

HOW COURAGEOUS AND COMMITTED ARE WE TO RESPECT ETHICAL PRINCIPLES IN PALLIATIVE CARE?

The daily pursuit of ensuring dignity at the end of life and providing quality palliative care poses various challenges and dilemmas for us professionals. How today, in an era of societal fragmentation and the weakening of the family as a community, can we respect the wishes and values of the patient and his family is a question we face every day in our work. Using certain principles in our work, such as the 6C principles of care, ensures that every recipient of care, regardless of their environment or needs, is treated with dignity and receives the best possible support based on the latest knowledge and practice. In health and social care, the 6C principles represent a set of core values designed to improve the quality of care, both for recipients and providers, so that everyone involved in caring for a person at the end of life could have compassion, courage, commitment, communication skills, and competencies built into the tact of providing care.

MICHAEL GEORGE

*Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada /
Odjel za religijske studije, Sveučilište sv. Tome, Fredericton, Kanada*

HISTORICAL CONSCIOUSNESS AND NARRATIVE ASSUMPTIONS OF INTEGRATIVE BIOETHICS

The goal of this paper is to identify and articulate the underlying assumptions that shape, form, and direct the project of Integrative Bioethics. Inasmuch as historical consciousness consists of critically examining operative biases (positive and negative, each requiring to be determined) in terms of received attitudes, opinions, teaching, etc., all of which have historical precedents, attributes and identifiable features which reveal our operative assumptions about temporality and of dominant narratives, it would seem to make a certain amount of sense to attempt to understand the underlying narratives and meta-narratives that influence the project of Integrative Bioethics as its goals include an ambitious desire to incorporate as many relevant perspectives as possible when working on/with particular themes and topics. By examining some foundational statements about Integrative Bioethics (including the call for papers for the *Lošinj Days of Bioethics*) indications can be determined which identify certain narrative preferences and proclivities that (nominally) orient the project(s) as such. An articulation of these underlying narrative patterns must have some pragmatic value both in self-understanding and awareness for those working in Integrative Bioethics, and in incorporating other notions, concepts and articulations of value in moving toward more comprehensive syntheses of how value functions socially. My own working hypothesis about this is that certain sorts of value projects are more easily identified and favoured depending on shared narrative forms and affective connotations, and value systems that are not part of this shared worldview can pass unnoticed or under-appreciated.

POVIJESNA SVIJEST I NARATIVNE PRETPOSTAVKE INTEGRATIVNE BIOETIKE

Cilj je ovog rada identificirati i artikulirati temeljne pretpostavke koje uobličuju, formiraju i usmjeravaju projekt integrativne bioetike. Budući da se povijesna svijest sastoji od kritičkog ispitivanja operativnih pristranosti (pozitivnih i negativnih, koje treba odrediti) u smislu primljenih stavova,

mišljenja, učenja itd., od kojih svi imaju povijesne presedane, attribute i prepoznatljiva obilježja koja otkrivaju naše operativne pretpostavke o temporalnosti i dominantnim narativima, čini se da ima određenog smisla pokušati razumjeti temeljne narative i meta-narative koji utječu na projekt integrativne bioetike jer njezini ciljevi uključuju ambicioznu želju da se uključi što više relevantnih perspektiva kad se radi na određenim temama i problemima i s njima. Proučavanjem nekih temeljnih izjava o integrativnoj bioetici (uključujući poziv na *Lošinjske dane bioetike*) mogu se odrediti naznake koje identificiraju određene narativne preferencije i sklonosti koje (nominalno) usmjeravaju projekt kao takav, odnosno projekte kao takve. Artikulacija ovih temeljnih narativnih obrazaca mora imati neku pragmatičnu vrijednost kako u samorazumijevanju i svijesti za one koji rade u okviru integrativne bioetike, tako i u uključivanju drugih predodžbi, koncepata i artikulacija vrijednosti u kretanju prema obuhvatnijim sintezama društvenog funkcioniranja vrijednosti. Moja vlastita radna hipoteza o ovome jest da se određene vrste vrijednosnih projekata lakše identificiraju i favoriziraju ovisno o zajedničkim narativnim formama i afektivnim konotacijama, a vrijednosni sustavi koji nisu dio ovog zajedničkog svjetonazora mogu proći nezapaženo ili biti nedovoljno cijenjeni.

LUKA JANEŠ

*Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

BIOETHICS BETWEEN BIOPOLITICS AND BIOPROTECTIONISM

The width of bioethical issues, approaches and perspectives enables the encounter of various scientific and cultural dimensions. It implies a multidirectional dialogue of intertwined hermeneutics, while very prefix *bio-* (from the term *bios*) necessarily calls for a pluriperspectivistic approach and attitude. Especially in relation to the comprehensive understanding and protection of life in the horizon of its diverse manifestations and circumstances. In this presentation, we will consider and position bioethics between biopolitical theories on the one hand, and bioprotectionist teleology on the other. The aim of the presentation is not to establish bioethics as a dialectical synthesis of biopolitics and bioprotectionism, but rather to examine their connections and boundaries on the path of understanding and protecting life through its numerous manifestations and modalities. In doing so, it will be argued that biopolitics and bioethics do not exclude each other, but that they are compatible in many fields. In this presentation, we will focus on the bioethically problematic aspects of social and physical isolation/distancing measures present during the COVID crisis.

BIOETIKA IZMEĐU BIOPOLITIKE I BIOPROTEKCIONIZMA

Širina bioetičke problematike, pristupa i perspektiva omogućuje susret raznih znanstvenih i kulturnih dimenzija, podrazumijevajući višesmjerno sežući dijalog isprepletenih hermeneutika, dok sam prefiks *bio-* (od riječi *bios*) nužno poziva na pluriperspektivistički pristup i stav. Posebice u odnosu na cjelovito razumijevanje i zaštitu života u horizontu njegovih raznorodnih pojavnosti i okolnosti. U ovom izlaganju bioetiku ćemo razmotriti i pozicionirati između biopolitičkih teorija, s jedne strane, te bioprotekcionističke teleologije s druge strane. U izlaganju nije cilj postaviti bioetiku kao dijalektičku sintezu biopolitike i bioprotekcionizma, već je cilj integrativno mereološki sagledati njihove spojnice i međe na putu razumijevanja i zaštite života kroz mnogobrojne

pojavnosti i modalitete. Pritom će se ustvrditi da biopolitika i bioetika ne isključuju jedna drugu, nego su kompatibilne na mnogim poljima. U ovom izlaganju s fokusom na bioetički problematične segmente mjera socijalne i fizičke izolacije/distance prisutne tijekom COVID-krize.

HRVOJE JURIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

DRUŠTVO UNSKI SMARAGDI – 40 GODINA BORBE ZA RIJEKU UNU

Unski smaragdi, »društvo za stvaranje kulture čuvanja i zaštite rijeke Une«, osnovano je 17. svibnja 1985. godine u Bihaću (Bosna i Hercegovina), kao jedna od prvih nevladinih ekoloških organizacija u socijalističkoj Jugoslaviji, a zahvaljujući viziji i predanom angažmanu novinara Boška Marjanovića (1933. – 2003.). U neprekinutom kontinuitetu od 40 godina, *Unski smaragdi* posvećivali su posebnu pažnju ekološkom senzibiliziranju i educiranju djece i mladih, ali nisu zanemarivani ni drugi vidovi aktivnosti u horizontu koji se može nazvati pluriperspektivnim. Najnovije prijetnje rijeci Uni, kao što su pokušaji gradnje hidrocentrala i nekontrolirano razvijanje turizma, pokazuju kolika je važnost nastavka i intenziviranja djelovanja *Unskih smaragda*. Međutim, prijelomi epoha, praćeni promjenama socijalnih, političkih i ekonomskih, kao i ekoloških okolnosti, zahtijevaju od Društva promjenu diskursa i metoda rada, pri čemu se ne bi smjelo izgubiti iz vida ono što je obilježavalo »ideologiju« i praksu *Unskih smaragda* od samih početaka, a to je svojevrsni »Una-centrizam« koji se odlikuje ekocentričkim i biocentričkim značajkama.

THE UNA RIVER EMERALDS SOCIETY – 40 YEARS OF FIGHTING FOR THE UNA RIVER

Una River Emeralds, the “society for creating a culture of preservation and protection of the Una River”, was founded on May 17, 1985 in Bihać (Bosnia and Herzegovina), as one of the first non-governmental environmental organisations in socialist Yugoslavia, and thanks to the vision and dedicated engagement of journalist Boško Marjanović (1933–2003). In the uninterrupted continuity of 40 years, the *Una River Emeralds* paid special attention to environmental sensitisation and education of children and youth, but other types of activities in the horizon which can be called pluriperspective were not neglected either. The latest threats to the river Una, such as attempts to build hydropower plants and the uncontrolled development of tourism, show the importance of continuing and intensifying the activities of the *Una River*

Emeralds. However, the turn of the epochs, accompanied by changes in social, political and economic, as well as ecological circumstances, require the Society to change its discourse and working methods, while not losing sight of what has characterised the “ideology” and practice of the *Una River Emeralds* from the very beginning, which is a kind of “Una-centrism” characterised by ecocentric and biocentric features.

KATICA KNEZOVIĆ

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Fakultät für Lehrerbildung, Universität Zagreb, Kroatien*

BIOETIČKO VREDNOVANJE POSLJEDICA COVID-CJEPIVA I EPIDEMIOLOŠKIH MJERA U PROGLAŠENOJ PANDEMIJI SARS-COV-2

Pet godina od proglašenja pandemije koronavirusa SARS-CoV-2 čovječanstvo se i dalje susreće s opravdanim zahtjevima za suočavanje s posljedicama primjene zadanih epidemioloških mjera i COVID-cjepiva. Brojne znanstvene studije iznose na vidjelo zdravstvene i druge posljedice tih primjena, u razmjerima koji znatno nadilaze dosadašnja iskustva. Na globalnoj razini uočava se nedostatak političke volje da se udovolji zahtjevima i struke i javnoga mnijenja. Ponegdje su zabilježeni i izričiti otpori procesima suočavanja s posljedicama, kao i onemogućavanje dostupnosti podataka koji bi trebali biti javno dostupni, a ključni su u istraživanjima. Nužno je bioetičko vrednovanje takvog vođenja javnoga zdravstva.

BIOETHISCHE BEWERTUNG DER FOLGEN DER COVID- IMPfung UND DER EPIDEMIOLOGISCHEN MASSNAHMEN IN DER ERKLÄRTEN CORONAVIRUS-PANDEMIE

Fünf Jahre nach der Ausrufung der Coronavirus-Pandemie steht die Menschheit weiterhin vor berechtigten Forderungen, sich den Folgen der Anwendung der gegebenen epidemiologischen Maßnahmen und COVID-Impfstoffe zu stellen. Zahlreiche wissenschaftliche Studien bringen die gesundheitlichen und anderen Folgen dieser Anwendungen ans Licht, und zwar in einem Ausmaß, das weit über die bisherigen Erfahrungen hinausgeht. Auf globaler Ebene fehlt es an politischem Willen, den Forderungen des Berufsstandes und der öffentlichen Meinung gerecht zu werden. An einigen Stellen ist expliziter Widerstand gegen den Umgang mit den Folgen zu verzeichnen, ebenso wie die Deaktivierung der Verfügbarkeit von Daten, die öffentlich zugänglich sein sollten und für die Forschung von entscheidender Bedeutung sind. Eine bioethische Bewertung eines solchen Managements der öffentlichen Gesundheit ist notwendig.

MISLAV KUKOČ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska*

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF ANCIENT MEDICINE

This paper follows the statement of the famous ancient physician and philosopher Galen of Pergamon that “the best doctor is also a philosopher”. The relationship between ancient philosophy and medicine is discussed both in the light of Galen’s sharp sarcastic objections to the immoral greedy physicians of his time, as well as in the broader context of social-philosophical relations of ancient and medieval society, where philosophical *theoria* and medical *techne* belong to different Aristotelian sectors: leisure (*schole*) and labour (*ascholia*).

FILOZOFSKI TEMELJI ANTIČKE MEDICINE

Ovaj prilog slijedi tvrdnju slavnog antičkog liječnika i filozofa Galena iz Pergama da je »najbolji liječnik ujedno i filozof«. Odnos antičke filozofije i liječništva razmatra se kako u svjetlu Galenovih oštih sarkastičkih objeacija o nemoralnim pohlepnim liječnicima njegova vremena, tako i u širem kontekstu socijalnofilozofijskih odnosa antičkog i srednjovjekovnog društva, gdje filozofska *theoria* i medicinska *tehne* pripadaju različitim sektorima djelatnosti, u smislu Aristotelove razdvojbice dokolice (*shole*) i rada (*asholia*).

ANITA LUNIĆ, MATEA COPIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

UPOTREBA UMJETNE INTELIGENCIJE U SKRBI ZA OSOBE S DEMENCIJOM: ETIČKI IZAZOVI

U ovom radu istražujemo etičke izazove povezane s upotrebom umjetne inteligencije u skrbi za osobe s demencijom. Iako su pozitivni učinci, poput lakšeg praćenja zdravstvenog stanja pacijenata, pružanja podrške u obavljanju dnevnih zadataka, smanjenja osjećaja usamljenosti i tjeskobe, prilično jasni, primjena umjetne inteligencije nije moralno neproblematična. Primjerice, u nekim slučajevima podrazumijeva dovođenje korisnika u zabludu glede prirode entiteta s kojim uspostavlja odnos. Budući da laž i prijevara uobičajeno izazivaju moralnu osudu, time se potencijalno narušavaju povjerenje i međuljudski odnosi. Osim toga, korištenje umjetne inteligencije u ovom kontekstu otvara i niz drugih važnih pitanja, od pouzdanosti do zaštite podataka i privatnosti pacijenta. Stoga u ovom radu: i. mapiramo načine korištenja umjetne inteligencije u skrbi za osobe s demencijom; ii. detektiramo temeljne etičke izazove; iii. predlažemo smjernice za njenu etičku upotrebu.

AI IN DEMENTIA CARE: ETHICAL CONCERNS

In this paper, we are exploring ethical concerns related to the use of artificial intelligence in dementia care. Although the positive effects, such as easier monitoring of patients' health, providing support in performing daily tasks, and reducing feelings of loneliness and anxiety, are quite evident, its application is not without moral concerns. For example, in some cases, it involves misleading the user about the nature of the entity they are interacting with. As deception and misrepresentation typically provoke moral disapproval, such practices risk undermining trust and damaging interpersonal relationships. Furthermore, the use of AI raises a range of other important questions, from reliability to data protection and patient privacy. Therefore, in this paper, we: i. map the ways artificial intelligence is used in dementia care; ii. identify the key ethical challenges; iii. propose guidelines for its ethical use.

**MILOŠ MARKOVIĆ, SLOBODANKA DOBRIJEVIĆ,
SANJA MANDARIĆ**

*Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia*

**U SJENI VRHUNSKOG SPORTA –
ETIČKI PROBLEMI GIMNASTIČKIH DISCIPLINA**

Vrhunski sportaši često prolaze kroz torturu koja je mnogo dublja od fizičkog napora karakterističnog za taj sport. Iako izgledaju kao nedodirljivi heroji, iza njihovih uspjeha skrivaju se golemi problemi – fizički, mentalni i emotivni. Dok su obasjani reflektorima, često se zaboravlja koliko su toga žrtvovali da bi došli do tog trenutnog priznanja i što su sve proživjeli da bi izdržali pritiske koje nosi vrhunski sport. Gimnastika, kao jedan od najzahtjevnijih i najprestižnijih sportova, za mnoge sportaše nije samo izazov, nego i test fizičke i mentalne izdržljivosti. Gimnastičarke, osobito one koje se natječu na vrhunskoj razini, suočavaju se s pritiscima i teškoćama koje nadmašuju većinu drugih sportova. Kao ključni problemi i etičke dileme ističu se fizička iscrpljenost i ozljede, problemi s prehranom i hormonima, pritisak od najranijeg djetinjstva, savršenstvo i nesigurnost, rani završetak karijere i posljedice po život. U tom smislu, u radu će se ukazati na »pritiske«, zahtjeve i »žrtve« s kojima se suočavaju gimnastičarke.

**IN THE SHADOW OF HIGH-PERFORMANCE SPORT –
ETHICAL ISSUES OF GYMNASTICAL DISCIPLINES**

High-performance athletes often undergo ordeals that are much deeper than the physical effort characteristic of their sport. Although they may seem as untouchable heroes, great problems – physical, mental, and emotional, lie hidden behind their successes. When in the spotlight, it is often forgotten how much they have sacrificed to reach that momentary acknowledgment, and everything they have been through to withstand the pressures that high-performance sport entails. Gymnastics, as one of the most challenging and most prestigious sports, is not a mere challenge for many athletes, but a test of physical and mental endurance. Female gymnasts, especially those competing at the highest level, face pressures and hardships that surpass most other sports. Crucial issues and ethical dilemmas that stand out are physical exhaustion and

injuries, problems with nutrition and hormones, experiencing pressure from the earliest childhood, perfectionism and insecurities, careers ending prematurely, and life-threatening consequences. In light of all this, our paper will draw attention to the “pressure”, demands, and “sacrifices” that female gymnasts go through.

IVANA MARTINEC, NATAŠA DUMBOVIĆ

*Dom zdravlja Varaždinske županije, Varaždin, Hrvatska /
Varaždin County Health Care Centre, Varaždin, Croatia*

ŠTO NAS OKRUŽUJE – DOBRA SMRT ILI DISTANAZIJA?

Bioetika nam postavlja pitanje: Je li moralno opravdano nastaviti liječenje ako ono samo produžuje patnju pacijenta? Problem suvremene medicinske tehnologije sastoji se u tome što bolesnici danas postaju njeni »zatočnici« te se distanzija primjenjuje samo zato što tehnologija to omogućuje, čime se gubi etički smisao. Medicinska tehnologija samo odgađa smrt, a ne omogućuje kvalitetan život i sve se manje radi na tome da se bolesnicima pomogne da umru s više dostojanstva i manje boli. Tehnologija mora služiti životu, a ne služiti se životom. Čovjeku je suđeno jednom umrijeti, smrt je sastavni dio našeg života. Takvo razmišljanje donosi čovjeku nelagodu te stoga moramo zagovarati dostojanstveno življenje vlastite smrti. Zajednički moramo težiti tome da se usvoji drugačija moralna svijest i pristup terminalnim bolesnicima. Tko želi dobru smrt? Upravo je palijativna skrb sve prisutnija kao humaniji način suočavanja sa smrću, dok distanzija i dalje postoji zbog etičkih, pravnih i emocionalnih okvira.

WHAT SURROUNDS US – GOOD DEATH OR DYSTHANASIA?

Bioethics poses the question: Is it morally justified to continue treatment if it only prolongs patient's suffering? The problem with modern medical technology is that today patients become its "prisoners", and dysthanasia is applied only because technology makes it possible, which loses its ethical meaning. Medical technology only postpones death and does not enable quality life, and less and less is being done to help patients die with more dignity and less pain. Technology must serve life and not be served by life. Man is destined to die once; death is an integral part of our life. Such thinking brings a person discomfort; therefore, we must advocate a dignified living of our own death. Together, we must strive to adopt a different moral awareness and approach to terminally ill patients. Who wants a good death? Palliative care is increasingly present as a more humane way of dealing with death, while dysthanasia still exists due to ethical, legal, and emotional frameworks.

DALIA MATIJEVIĆ

Javna ustanova »Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje«, Samobor, Hrvatska /

Public Institution “Žumberak – Samobor Hills Nature Park”, Samobor, Croatia

ETIČKE ODREDNICE PLANIRANJA UPRAVLJANJA ZAŠTIĆENIM PODRUČJEM

Planiranje upravljanja zaštićenim područjem iznimno je složen proces, koji nužno uzima u obzir niz odrednica u postizanju svrhovite cjelovitosti: IUCN-kategorizaciju zaštite, zadanosti upravljanja europskom ekološkom mrežom *Natura 2000*, potrebu očuvanja ugroženih i rijetkih vrsta i staništa, mozaičnog krajobraza, cjelovite funkcionalnosti usluga ekosustava, posebice u kontekstu ublažavanja klimatskih promjena, integraciju vrijednosti kulturnog krajolika, zadovoljavanje potreba i interesa lokalnog stanovništva te ključnih dionika/korisnika zaštićenog područja (razvoj infrastrukture). Ne treba zaobići ni smisleni razvoj posjetiteljskih i edukativnih sadržaja i programa, a sve to u kontekstu provedbe Europskog zelenog plana, Strategije za očuvanje bioraznolikosti do 2030. Europske unije, međunarodnih konvencija i direktiva Europske unije o zaštiti prirode te nedavno donesene europskounijske Uredbe o obnovi prirode.

ETHICAL CONCERNS FOR PLANNING PROTECTED AREA MANAGEMENT

Protected area management planning is a complex process, which necessarily takes into account a number of determinants in achieving purposeful integrity: IUCN nature protection categorisation, the objectives of the European ecological network *Natura 2000* management, the need to preserve endangered and rare species and habitats, mosaic landscapes, biodiversity and geodiversity, the overall functionality of ecosystem services, especially in the context of climate change mitigation, integration of cultural landscape values, meeting the needs and interests of the local population and key stakeholders/users of the protected area (infrastructure development), and the meaningful development of visitor and educational contents and programs, all above in the context of the implementation of the European Green Deal, the European Union’s Biodiversity Strategy by 2030, international conventions and EU directives on nature protection, and the recently passed EU Nature Restoration Law.

**BRANISLAVA MEDIĆ BRKIĆ¹, KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ¹,
DRAGANA SREBRO¹, ALEKSANDAR VUJOVIĆ²**

¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /

Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia

² Sveučilišni klinički centar »Dr. Dragiša Mišović – Dedinje«, Beograd,
Srbija /

University Clinical Centre "Dr. Dragiša Mišović – Dedinje", Belgrade,
Serbia

**FARMAKOGENETIKA:
ETIČKI IZAZOVI I RAZMATRANJA**

Farmakogenetika predstavlja znanost koja ispituje kako genetska varijabilnost može utjecati na ishode liječenja lijekovima. U doba različitih infekcija takve analize mogle bi značajno poboljšati ishod terapije. S druge strane, ova-
kve nove i suvremene dijagnostičke procedure donose niz neriješenih pitanja i etičkih dilema. Na primjer, za uspješno provođenje farmakogenetskih testova kod pacijenata bit će potrebno znanje zdravstvenih radnika, odgovarajuće smjernice i zakonodavni okvir. Osim toga, za pojedine pacijente ispitivanje genetskog materijala može biti neprihvatljivo iz vjerskih ili kulturnih razloga. Posebno je etičko pitanje je li potrebno tražiti informirani pristanak za izvođenje takvih postupaka i kako ih izvesti u posebno osjetljivim grupama (djeca, trudnice, stariji ljudi itd.). Također, provođenje kliničkog farmakogenetskog ispitivanja predstavlja financijsko opterećenje za već opterećene sustave javnog zdravstva.

**PHARMACOGENETICS:
ETHICAL CHALLENGES AND CONSIDERATIONS**

Pharmacogenetics represents the science of understanding how genetic variability could influence drug treatment outcomes. In the era of the different microbes, such analyses could significantly improve the outcome of therapy. On the other hand, such new and modern diagnostic procedures bring a number of unresolved issues and ethical dilemmas. For example, the successful implementation of pharmacogenetic tests in patients will require knowledge of healthcare workers, adequate guidelines and legislative framework. Additionally, the examination of genetic material may be unacceptable for religious or

cultural reasons for individual patients. A particular ethical question is whether it is necessary to seek informed consent to perform such procedures and how to perform them in particularly vulnerable groups (children, pregnant women, older people, etc.). Also, the implementation of clinical pharmacogenetic testing poses a financial burden on already challenged public health-care systems.

FRANJO MIJATOVIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

UMJETNA INTELIGENCIJA – ALAT ČOVJEKOVE ZRELOSTI

Umjetna inteligencija kao rezultat neprestano napredujuće znanosti i tehnologije otvara duboka pitanja o ljudskoj autonomiji i zrelosti koja se mogu povezati s temeljima prosvjetiteljskog i prosvijećenog mišljenja. Kant je prosvjetiteljstvo definirao kao izlazak iz »samoskrivljene nepunoljetnosti«, pozivajući ljude da koriste vlastiti razum bez vanjskoga vodstva. S druge strane, Hamann je osporavao Kantovu ideju tvrdeći da geslu »*sapere aude*« (»usudi se misliti!«) treba pridružiti i »*noli admirari*« (»ne budi zadivljen«), čime je ukazao na nužnost kritičkog preispitivanja i samog ovog mota. Danas se slična pitanja mogu postaviti i u kontekstu umjetne inteligencije. U ovom ćemo izlaganju pokušati odgovoriti na dva pitanja: je li umjetna inteligencija novi oblik samonametnutog skrbništva, gubljenja sposobnosti kritičkog mišljenja, autonomije i slobode ili umjetnu inteligenciju treba shvatiti kao konačan alat (*cum grano salis*) izlaska iz nezrelosti?

ARTIFICIAL INTELLIGENCE – A TOOL OF HUMAN MATURITY

Artificial intelligence, as a product of ever-advancing science and technology, raises profound questions about human autonomy and maturity that can be linked to the foundations of Enlightenment and enlightened thought. Kant defined Enlightenment as the emergence from “self-imposed immaturity”, urging individuals to use their own reason without external guidance. On the other hand, Hamann challenged Kant’s idea, claiming that to the motto “*sapere aude*” one should also add “*noli admirari*”, thus emphasising the necessity of critical examination. Today, similar questions can be raised in the context of artificial intelligence. In this presentation, we will attempt to address two key questions: Is artificial intelligence a new form of self-imposed guardianship, a loss of the capacity for critical thinking, autonomy, and freedom – or should artificial intelligence be understood (*cum grano salis*) as a final tool for emerging from *immaturity*?

TOMISLAV NEDIĆ

*Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

STVARNA PRAVA NA DIJELOVIMA TIJELA I TEORIJA VLASNIŠTVA – KANT PROTIV LOCKEA

Propulzivni, a nerijetko i transgresivni biotehnički razvoj transplantacijske medicine prostire različite pojavnosti čija daljnja opstojnost preliminarno i inherentno zahtijeva etičko-pravnu razradbu. Moralitet i legalitet raspolaganja dijelovima tijela podrazumijeva uvid ne samo moralne i pravne filozofije nego i teorije vlasništva. Osim što Kantova i Lockeova teorija vlasništva (substancijalnost *versus* proizvodnost) predstavljaju jedan od temeljnih oslonaca suvremenom stvarnopravnom poretku prilikom objašnjenja naravi vlasništva, moguće je da je katkad ponajmanje zamjetna činjenica da je, primjerice, upravo Kant izričito pisao o moralitetu raspolaganja dijelovima tijela. Kantova i Lockeova teorija vlasništva među polazišnim su točkama (ne)justifikacije vlasništva (stvarnih prava) na dijelovima tijela oko kojih se nadograđuju različite etičke i pravne spoznaje transplantacijske suvremenosti. Pitanje je može li (i) jedna od ovih dviju teorija vlasništva služiti kao temeljni normativni oslonac prilikom donošenja smjernica o tome u kojoj je mjeri i je li uopće etički i pravno utemeljeno raspolagati dijelovima tijela.

PROPERTY RIGHTS IN BODY PARTS AND PROPERTY THEORY – KANT VS. LOCKE

The propulsive and, at times, transgressive biotechnical development of transplant medicine reveals a range of phenomena whose continued viability preliminarily and inherently requires ethical and legal elaboration. The morality and legality of body parts' disposal calls for, not only moral and legal philosophy insights but also property theory. While Kant's and Locke's theories of property (the substantial vs. production principle) form a cornerstone of the modern legal framework in explaining the nature of ownership, it is often overlooked that Kant, for example, explicitly addressed the morality of disposing of body parts. Kant's and Locke's property theories serve as starting points for the (non)justification of ownership (property rights) in body parts, upon which various ethical and legal insights into contemporary transplantation process

are built. The central question remains whether either of these two theories of property can serve as a fundamental normative basis for drafting guidelines regarding the extent to which – and whether at all – it is ethically and legally justifiable to dispose of body parts.

TEODORA NOT, TARA BEATA RACZ, MARTINA PAVIĆ
Centar za rehabilitaciju, Zagreb, Hrvatska /
Centre for Rehabilitation, Zagreb, Croatia

INTEGRACIJA STRANIH RADNIKA U HRVATSKO DRUŠTVO: IZAZOVI I PRIMJER DOBRE PRAKSE CENTRA ZA REHABILITACIJU ZAGREB

Migracija radnika iz Azije u zapadna društva sve je češća, a Hrvatska, kao članica Europske unije, postaje odredište za radnike iz Indije, Nepala i drugih zemalja. Trenutno u Hrvatskoj radi oko 114.000 stranaca, a procjene pokazuju da će do 2030. trebati do 500.000 novih radnika, osobito u sektorima gdje nedostaje domaće radne snage. Iako mnogi imaju fakultetsko obrazovanje, rade niskoplaćene i zahtjevne poslove. Integracija je nužna kako bi se spriječila socijalna isključenost i stvaranje paralelnih društava. Centar za rehabilitaciju Zagreb uspješno zapošljava njegovatelje iz Azije, uz prilagodbu kulturnim razlikama. Fokus je na radnim pravima, inkluziji i sprječavanju eksploatacije. Posebna pažnja posvećuje se etičkoj odgovornosti poslodavaca, a ovaj model može poslužiti kao primjer drugim institucijama u osiguravanju pravednih uvjeta rada i uspješne integracije.

INTEGRATION OF FOREIGN WORKERS INTO CROATIAN SOCIETY: CHALLENGES AND THE BEST PRACTICE EXAMPLE OF THE CENTRE FOR REHABILITATION ZAGREB

Migration of workers from Asia to Western societies is becoming increasingly common, and Croatia, as a European Union's member, is emerging as a destination for workers from India, Nepal, and other countries. Currently, approximately 114,000 foreign workers are employed in Croatia, and projections indicate that by 2030 up to 500,000 more will be required, particularly in sectors facing labour shortages. Although many have university degrees, they often take on low-paid and demanding jobs. Integration is crucial in preventing social exclusion and the formation of parallel societies. The Centre for Rehabilitation Zagreb successfully employs caregivers from Asia while ensuring cultural adaptation. The focus is on labour rights, inclusion, and preventing ex-

ploitation. Special attention is given to the ethical responsibility of employers, and this model can serve as an example for other institutions in ensuring fair working conditions and successful integration.

GORDANA PANOVA

*Fakultet medicinskih znanosti, Sveučilište Goce Delčeva u Štipu, Sjeverna Makedonija /
Faculty of Medical Sciences, Goce Delčev University of Štip, North Macedonia*

KOMUNIKACIJSKI I ETIČKI ASPEKTI PRISTUPA OZLIJEĐENIM PACIJENTIMA I RADA S NJIMA

U zdravstvu komunikacijski i etički pristupi igraju ključnu ulogu u pružanju kvalitetnog liječenja i podrške pacijentima, posebice onima s ozljedama. U radu se ističu temeljna načela komunikacije, važnost empatije, profesionalnosti i poštivanja kulturnih razlika u odnosima zdravstvenih djelatnika i pacijenata. Također se analizira etičke aspekte medicinske prakse, uključujući autonomiju pacijenata, povjerljivost informacija i pravednost pristupa. Osim toga, istražuje se ulogu tehnologije u modernoj zdravstvenoj skrbi i način na koji digitalni alati doprinose poboljšanju komunikacije. Bez obzira na promjene koje se događaju u medicini kao posljedica znanstvenog i tehnološkog razvoja, društvenih, političkih i ekonomskih čimbenika, uvijek će biti bolesnih i ozlijeđenih ljudi kojima će uvijek trebati liječenje i njega. Liječnici tradicionalno pružaju ove usluge, zajedno s drugim uslugama kao što su promicanje zdravlja, prevencija bolesti i upravljanje zdravstvenim sustavom. Iako bi se ravnoteža između ovih aktivnosti u budućnosti mogla promijeniti, liječnici će sigurno i dalje igrati važnu ulogu. Budući da svaka takva aktivnost uključuje mnoge etičke izazove, liječnici će se morati kontinuirano informirati o razvoju medicinske etike, baš kao što to čine u aspektima drugih medicinskih područja.

COMMUNICATION AND ETHICAL ASPECTS IN APPROACHING AND WORKING WITH PATIENTS WITH INJURIES

In healthcare, communication and ethical approaches play a key role in providing quality treatment and support to patients, especially those with injuries. This paper highlights the basic principles of communication, the importance of empathy, professionalism and respect for cultural differences in relationships between healthcare professionals and patients. It also analyses ethical aspects of medical practice, including patient autonomy, confidentiality

of information and fairness of approach. In addition, it explores the role of technology in modern healthcare and how digital tools contribute to improving communication. Regardless of the changes that occur in medicine as a result of scientific and technological developments, social, political and economic factors, there will always be sick and injured people who will always need treatment and care. Physicians have traditionally provided these services, along with other services such as health promotion, disease prevention and healthcare system management. Although the balance between these activities may change in the future, physicians will certainly continue to play an important role. Because any such activity involves many ethical challenges, physicians will need to continually keep themselves informed about developments in medical ethics, just as they do in aspects of other medical fields.

EDUARD PAVLOVIĆ¹, VESNA PEŠIĆ²

¹ *Opatija, Hrvatska / Opatija, Croatia*

² *Rijeka, Hrvatska / Rijeka, Croatia*

UTJECAJ AMBIJENTA NA OSOBNOST: PRELAMANO KROZ PRIZMU TRIJU POSVEĆENIH ŽENA

Cilj je ovog prikaza odgonetnuti mogući utjecaj okoliša na diferencijaciju, integraciju i restrukturaciju odnosa »biti prema drugome« ili »biti u odnosu na drugo«. Iz različitih izvora tražiti adekvatne subjekte i primjerene »druge« te utvrditi temelje istinskih relacija i prave vrijednosti. Izdvojene su časne sestre Giacoma Giorgia Colombis/Golubić, Marija Krucifiksa Kozulić i Amadeja Pavlović, koje su uglavnom djelovale u različitim povijesnim razdobljima, i to napose na istom prostoru, u ambijentu Kvarnera. Sve su tri bile izrazito okrenute pomoći siromašnima i skrbi o njima, napose ženskoj djeci te ih nastojale što bolje obrazovati i zaštititi. Zbog toga su časna sestra Colombis/Golubić i časna sestra Kozulić prilično rano etiketirane kao »majke siromašnih«, a časna sestra Pavlović odlikovana kao *Pravednica među narodima* zbog spašavanja i zaštite jedne židovske djevojčice u tijeku II. svjetskog rata. Pitati se koliko bi ove tri marne i požrtvovne časne sestre mogle to donekle ostvariti da nisu djelovale i u prostoru Kvarnera. Stoga je, uz njihove osobnosti, ljubav prema Bogu/čovjeku, suosjećanje s bijednima (diskriminiranima) i siromašnima predmnijevati i moguće značenje ekološke komponente.

THE INFLUENCE OF ENVIRONMENT ON PERSONALITY: REFRACTED THROUGH THE PRISM OF THREE DEDICATED WOMEN

The aim of this presentation is to unravel the possible influence of the environment on the differentiation, integration and restructuring of the relationship of "being towards the other" or "being in relation to the other". To search for adequate subjects and appropriate "others" from various sources and to establish the foundations of true relations and true values. The nuns Giacoma Giorgia Colombis/Golubić, Marija Krucifiksa Kozulić and Amadeja Pavlović were singled out, who mainly worked in different historical periods, and especially in the same area, in the Kvarner region in Croatia. All three were extremely focused on helping and caring for the poor, especially female

children, and tried to educate and protect them as best as possible. For this reason, Sister Colombis/Golubić and Sister Kozulić were labeled “mothers of the poor” quite early on, and Sister Pavlović was decorated as *Righteous Among the Nations* for saving and protecting a Jewish girl during World War II. One wonders to what extent these three diligent and selfless nuns could have achieved this if they had not also worked in the Kvarner region. Therefore, in addition to their personalities, love for God/man, and compassion for the wretched (discriminated) and the poor, one can also assume the possible significance of the ecological component.

IVAN PERKOV

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

PERSPEKTIVE URBANE BIOETIKE

U ovom se izlaganju prikazuje trenutno stanje i analiziraju razvojne perspektive discipline urbane bioetike u okrilju projekta integrativne bioetike. Naime, prenapučenost suvremenih metropola nosi sve više gorućih problema i etičkih dilema koji zahtijevaju bioetičku refleksiju i orijentaciju. Društveni i bioetički problemi suvremenih gradova vrlo su raznovrsni i kreću se u rasponu od ekoloških (gospodarenje otpadom, štetne emisije uzrokovane prometom) preko digitalnih (nadzor, narušavanje privatnosti, upravljanje podacima, implementacija umjetne inteligencije) sve do socijalnih (kvaliteta života, integracija i segregacija). Radi se o konceptima prepoznatima i istraživanima u području sociologije, ekonomije, prava i drugih znanosti. Stav je autora da značajan doprinos rasvjetljavanju ovih fenomena i rješavanju nagomilanih urbanih problema može doprinijeti upravo razvoj urbane bioetike koja je u Hrvatskoj, ali i puno šire, utemeljena na postojećim konceptima riječkog bioetičkog kruga. Umjesto inzistiranja na strogoj disciplinarnoj profilaciji, urbana bioetika ovdje se promišlja kao otvorena platforma za susret različitih perspektiva i znanja, s ciljem stvaranja održivijih, pravednijih i humanijih urbanih zajednica.

PERSPECTIVES OF URBAN BIOETHICS

This presentation offers an overview of the current state and examines the developmental perspectives of the discipline of urban bioethics within the framework of the Integrative Bioethics project. The overcrowding of contemporary metropolises is giving rise to an increasing number of urgent problems and ethical dilemmas that demand bioethical reflection and orientation. The social and bioethical challenges of modern cities are highly diverse, ranging from ecological (waste management, harmful emissions caused by traffic), to digital (surveillance, privacy violations, data governance, implementation of artificial intelligence), and social issues (quality of life, integration, and segregation). These are phenomena that have already been recognised and researched within sociology, economics, law, and other academic fields. The author argues that a significant contribution to understanding these phenomena and addressing

accumulated urban challenges can come precisely from the development of urban bioethics, which – both in Croatia and more broadly – is grounded in the work of the Rijeka school of bioethics. Rather than insisting on strict disciplinary boundaries, urban bioethics is here conceptualised as an open platform for the encounter of diverse perspectives and bodies of knowledge, with the aim of fostering more sustainable, just, and humane urban communities.

LUKA PERUŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PLURIPERSPEKTIVNOST I UMJETNA INTELIGENCIJA

Napredak u razvoju sustava umjetne inteligencije i dosadašnja praksa primjene sustava umjetne inteligencije u području medicine, prava, poslovanja, obrazovanja i drugim djelatnostima, uključujući i osobnu, odnosno privatnu komunikaciju pojedinaca sa sustavima umjetne inteligencije, ustvari znači razvijanje i usvajanje perspektive jedne umjetne tvorevine. U kontekstu teorije pluriperspektivnosti to je problemima napučen *novum*, a otvara najmanje tri raspravljачke fronte: (1) problem uvažavanja umjetne perspektive sustava umjetne inteligencije, (2) problem uobražavanja umjetne perspektive koja se zauzima da bi se razumjelo ‘sudjelovanje’ umjetne tvorevine u moralnoj situaciji, te (3) problem ‘umjetnosti’ perspektive odnosno umjetne izgradnje perspektive. O ovim problemima nije objavljeno gotovo ništa te je smisao izlaganja iznijeti temeljni prikaz raščišćavanja problema.

PLURIPERSPECTIVISM AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

The advancement in the development of AI systems and the present application of AI systems in domains such as medicine, law, business, education and other enterprises, including personal communication of individuals with AI systems, actually means developing and adopting the perspective of an artificial creation. In the context of the theory of pluriperspectivity, this constitutes a problematic *novum*, thereby opening up at least three discursive fronts. Firstly, there is the issue of acknowledging the artificial perspective of an AI system. Secondly, there is the problem of imaging the artificial perspective aimed to comprehend the ‘participation’ of an artificial creation in a moral situation. Thirdly, there is the problem of the artificialisation of perspective, that is, the artificial construction of perspective. Barely anything has been written on these issues, and the purpose of this presentation is to propose a basic demonstration of how to resolve the problem.

ALEKSANDAR RACZ

Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska /

University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

**KAD DOŽIVLJENO NASILJE POSTANE
»NEPRIMJERENA POSLOVNA KOMUNIKACIJA« –
ANALIZA RAZLOGA NEPRIJAVLJIVANJA DOŽIVLJENOG
NASILJA U ROMSKOJ POPULACIJI**

Nasilje nad ženama Romkinjama ozbiljan je društveni problem koji je prečesto minoriziran, prikriivan i nedovoljno istražen. Negiranje nasilja kod Romkinja posljedica je složenog spleta društvenih, kulturnih i ekonomskih faktora. U romskim zajednicama često postoji jak patrijarhalni sistem koji postavlja ženu u podređeni položaj. Žene koje prijave nasilje mogu se suočiti s osudom zajednice, obitelji i rodbine, biti stigmatizirane, a u nekim slučajevima i izopćene iz zajednice. Postoji bojazan od gubitka vlastite sigurnosti, podrške obitelji, materijalne i egzistencijalne sigurnosti. U okruženju gdje je nasilje uobičajeno, žene mogu percipirati nasilje kao normalan dio obiteljskog života ili poslovnih i društvenih odnosa, pri čemu često internaliziraju ideju da je trpljenje nasilja dio ženske uloge u romskoj zajednici. Rad kroz prikaz slučaja donosi analizu mogućih razloga neprijavljivanja i negiranja doživljenog nasilja temeljem rezultata empirijskih istraživanja, a u kontekstu recentnih događaja u medijskom i javnom prostoru.

**WHEN EXPERIENCED VIOLENCE BECOMES
“INAPPROPRIATE BUSINESS COMMUNICATION” –
ANALYSIS OF THE REASONS FOR NON-REPORTING
VIOLENCE IN THE ROMA POPULATION**

Violence against Roma women is a serious social issue that is too often marginalized, concealed, and insufficiently researched. The denial of violence among Roma women is the result of a complex interplay of social, cultural, and economic factors. Roma communities frequently have a strong patriarchal system that places women in a subordinate position. Women who report violence may face condemnation from their community, family, and relatives, leading to stigmatization or, in some cases, social exclusion. There is a per-

vasive fear of losing personal security, family support, financial stability, and overall existential security. In environments where violence is commonplace, women may perceive it as a normal part of family life, business interactions, or social relationships, often internalizing the notion that enduring violence is an inherent part of a woman's role within the Roma community. Through a case study approach, this paper analyses possible reasons for the non-reporting and denial of experienced violence based on empirical research findings, within the context of recent events in the media and public discourse.

TARA BEATA RACZ

Centar za rehabilitaciju, Zagreb, Hrvatska /

Centre for Rehabilitation, Zagreb, Croatia

**PONOVNO PROMIŠLJANJE INKLUZIJE:
O ETICI OTVORENOSTI U
UMJETNIČKIM I KULTURNIM INSTITUCIJAMA**

Rad se bavi pitanjem otvorenosti muzeja i kulturnih institucija prema osobama s invaliditetom, promišljajući pritom kulturna prava ne kao tehničku dostupnost, nego kao duboko etičko i filozofsko pitanje: tko ima pravo na izražavanje, na vidljivost, na prostor? Umjesto modela inkluzije koji se temelji na integraciji u već zadane forme, predlaže se pristup sukrecije i dijaloga koji polazi od različitosti kao temeljne ontološke činjenice ljudskog bivanja. Umjetnost se promatra kao prostor gdje se brišu granice između estetskog, političkog i etičkog, otvarajući mogućnost autentične subjektivnosti i međusobnog priznanja. Kroz teoriju i praksu, uključujući projekt *Drugačiji i jednaki* (Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb) te autoričino iskustvo rada u inkluzivnim umjetničkim kontekstima, promišlja se institucija kulture kao prostor zajedničkog postajanja.

**REIMAGINING INCLUSION:
ON THE ETHICS OF OPENNESS
IN ART AND CULTURAL INSTITUTIONS**

This presentation explores the openness of museums and cultural institutions to people with disabilities, considering cultural rights not merely as a matter of accessibility, but as a philosophical and ethical concern: Who is granted the space to express, to be visible, to belong? Moving beyond inclusion as integration into predefined frameworks, the focus is placed on co-creation and dialogue, where difference is not a barrier but a foundation of human experience. Drawing from examples such as the *Different and Equal* project (Museum of Contemporary Art, Zagreb) and the author's own work in inclusive, art-based practices, the talk reflects on art as a space of encounter, where aesthetics, ethics, and politics intertwine, and where institutions become places of shared presence and recognition.

TAJANA REZNIĆ BRENGO

*Fakultet za medije i komunikacije, Beograd, Srbija /
Faculty of Media and Communication, Belgrade, Serbia*

**PREMA TRANSDISCIPLINARNOM ZNANJU:
TEORIJSKI TEMELJI TRANSDISCIPLINARNE
METODOLOGIJE U VIĐENJU BASARABA NICOLESCUA**

Transdisciplinarnost (TD) kao pokret i koncept koji transcendiraju tradicijske disciplinarnost i granice te transgredira binarnu logiku klasičnog realizma razvija se od sedamdesetih godina 20. stoljeća. Posljednjih deset godina dobiva na značaju te se mnogi akademski krugovi i istraživački centri diljem svijeta sve više posvećuju TD-pristupu. Basarab Nicolescu, rumunjsko-francuski fizičar i filozof, jedan je od začetnika te ključna figura TD-pokreta. Kroz svoj jedinstveni teorijski okvir, odnosno metodologiju koju razvija pod nazivom TD-realizam (TD-model stvarnosti, transrealnost) značajno je doprinio TD-studijima. Razumijevanje teorijskih temelja TD-realizma u Nicolescuovom viđenju, koje se istražuje u ovom radu, esencijalno je za TD-sudradničko istraživanje, proizvodnju znanja, integraciju i ujedinjenje različitih oblika znanja, što je glavni cilj TD-a.

**TOWARDS TRANSDISCIPLINARY KNOWLEDGE:
THEORETICAL FOUNDATIONS OF TRANSDISCIPLINARY
METHODOLOGY IN THE VIEW OF BASARAB NICOLESCU**

Transdisciplinarity (TD), a movement and concept that transcends traditionally understood disciplinary boundaries and transgresses the binary logic of classical realism, has been developing since the 1970s. In the last decade, it has gained momentum, with many academic circles and research centres around the world increasingly dedicating themselves to the TD approach. Basarab Nicolescu, a Romanian-French physicist and philosopher, is one of the founders and key figures of the TD movement. Through his unique theoretical framework, or methodology developed under TD-realism (TD-model of reality, transreality), he has significantly contributed to TD studies. Understanding the theoretical foundations of TD-realism in Nicolescu's vision, which is explored in this paper, is essential for TD collaborative research, knowledge production, integration, and unification of different forms of knowledge, which is the main goal of TD.

**KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ¹, BRANISLAVA MEDIĆ¹,
DRAGANA SREBRO¹, ALEKSANDAR VUJOVIĆ²**

¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /

Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia

*² Sveučilišni klinički centar »Dr. Dragiša Mišović – Dedinje«, Beograd,
Srbija /*

*University Clinical Centar “Dr. Dragiša Mišović – Dedinje”, Belgrade,
Serbia*

**ETIČKE DILEME O KRONIČNOJ BOLI –
IZ PERSPEKTIVE KLINIČKOG FARMAKOLOGA**

Etička pitanja u vezi s kroničnom boli brojna su. Efikasno liječenje često je otežano nizom složenih prepreka, uključujući nedovoljno obrazovanje, nedostatak standardiziranih institucionalnih protokola za procjenu i liječenje boli, izostanak odgovornosti za nedovoljno liječenje boli, kao i restriktivne savezne i državne regulative u vezi s upotrebom opioida. Napredak kliničkih istraživanja koja se konkretno bave ovim etičkim pitanjima mogao bi doprinijeti rješavanju problema. U eri brzog medicinskog i tehnološkog napretka, neprihvatljivo je da pristup adekvatnom liječenju kronične boli i dalje bude ograničen.

**ETHICAL REFLECTIONS ON CHRONIC PAIN TREATMENT –
FROM A CLINICAL PHARMACOLOGY PERSPECTIVE**

Chronic pain presents numerous ethical challenges. Effective management is often hindered by a range of complex barriers, including inadequate education, the absence of standardised institutional protocols for pain assessment and treatment, a lack of accountability for the undertreatment of pain, and restrictive federal and state regulations surrounding opioid use. Advancing clinical research that specifically addresses these ethical concerns could help alleviate the problem. In an era marked by rapid medical and technological progress, it is unacceptable that access to appropriate chronic pain management remains obstructed.

HRVOJE SERTIĆ¹, ANITA DUČKIĆ SERTIĆ²

*¹ Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia*

*² Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Catholic University, Zagreb, Croatia*

OSNAŽIVANJE RANJIVIH OSOBA KROZ PROCES UČENJA I TRENINGA SAMOBRANE

Oснаžивање ранјивих особа путем тренинга самообране представља значајан и свеобухватан процес који им омогућава повећање самопouzданја, физичке способности и знанја потребних за заштиту од потенцијалних пријетњи. Ови су тренинзи много више од пуког учења техника борбе; они нуде свеобухватан приступ који обухваћа физички, емоционални и психолошки развој особе. У оквиру структурираних програма, квалитетно осмишљених тренажних процеса, судионици у тренингу suočavaju се с различитим аспектима самообране, од препознавања опасних ситуација и развоја стратегија избјегавања конфликта до усвајања основних физичких техника за одбрану. Кроз симулације стварних ситуација, они имају прилику практицирати научено у сигурном окружењу, што додатно повећава њихову способност реагирања када се suoče с правим пријетњима. Ово jačanje идентитета доводи до побољшања менталног здравља, гдје појединци постају отпорнији на стрес и способнији да се носе са животним изазовима. Закључно, оснаживање ранјивих особа кроз тренинг самообране не само да доприноси њиховој особној добробити, већ и jačanju цијеле заједнице. Када се појединци осјећају сигурнима и оснаженима, они постају активни чланови друштва, доприносећи стварању окружења које је мање склоно насилју и страху. Овај је облик подршке кључан у стварању друштва у којем свака особа, без обзира на своје околности, може осјећати сигурност и имати прилику да оствари свој пуни потенцијал.

EMPOWERMENT OF VULNERABLE PERSONS THROUGH THE LEARNING AND TRAINING OF SELF-DEFENSE

Empowering vulnerable people through self-defense training is a significant and comprehensive process that enables them to increase their self-confidence, physical abilities, and knowledge needed to protect themselves from potential threats. These trainings are more than just learning fighting techniques; they offer a holistic approach that encompasses a person's physical, emotional,

and psychological development. Through structured programs and well-designed training processes, participants face different aspects of self-defense, from recognising dangerous situations and developing strategies to avoid conflicts, to adopting basic physical techniques for defense. Through simulations of real situations, they have the opportunity to practice what they have learned in a safe environment, which further enhances their ability to react when faced with actual threats. This strengthening of identity leads to improved mental health, making individuals more resilient to stress and better able to cope with life's challenges. In conclusion, empowering vulnerable people through self-defense training not only contributes to their personal well-being but also strengthens the entire community. When individuals feel safe and empowered, they become active members of society, contributing to the creation of an environment that is less prone to violence and fear. This form of support is crucial in creating a society where every person, regardless of their circumstances, can feel safe and have the opportunity to reach their full potential.

EMILY RYALL

*University of Gloucestershire, United Kingdom; University of Zagreb, Croatia /
Sveučilište u Gloucestershireu, Ujedinjeno Kraljevstvo; Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

REIMAGINING TALENT DEVELOPMENT IN SPORT – AN EXCELLENCE LITERACY FRAMEWORK

This paper presents a novel framework for talent development in sport, termed Excellence Literacy (EL), which challenges traditional, narrow approaches focused solely on performance metrics. The EL framework is underpinned by the concept of ‘literacy’ as having knowledge and competence and draws on Whitehead’s (2010) notion of ‘physical literacy’. The EL framework advocates for a shift from instrumental approaches that treat athletes as commodities to systems that prioritize the growth of the whole person. It challenges the performance narrative that solely values winning and encourages athletes to develop their own voices and tell their own stories. By fostering a questioning attitude, the framework encourages problem-solving and creativity. It promotes a holistic view of the young athlete as a person first, and an athlete second, with the goal of developing well-rounded individuals who are literate in pursuing excellence for its own sake while living a healthy and balanced life.

PONOVNO PROMIŠLJANJE RAZVIJANJA TALENTA U SPORTU – OKVIR PISMENOSTI ZA IZVRSNOST

Ovaj rad predstavlja novi okvir za razvijanje talenta u sportu, nazvan *pismenost za izvrsnost* (PI), koji dovodi u pitanje tradicionalne, uske pristupe usmjerene isključivo na metriku izvedbe. Okvir PI-a poduprt je konceptom ‘pismenosti’ kao posjedovanja znanja i kompetencija te se oslanja na Whiteheadov (2010.) pojam ‘fizičke pismenosti’. Okvir PI-a zagovara pomak od instrumentalnih pristupa koji tretiraju sportaše kao robu na sustave koji daju prioritet razvoju cijele osobe. Dovodi u pitanje narativ izvedbe koji isključivo cijeni pobjedu i potiče sportaše da razviju vlastite glasove i ispričaju vlastite priče. Poticanjem propitivanja, okvir potiče rješavanje problema i kreativnost. Promiče holistički pogled na mladog sportaša primarno kao osobu, a potom

kao sportaša, s ciljem razvijanja zaokruženih pojedinaca koji su pismeni u potrazi za izvrsnošću radi nje same, a istovremeno žive zdravim i uravnoteženim životom.

NIKOLA SAMARDŽIĆ¹, NEVENA DIVAC²

*¹ Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija*

*² Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia /
Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija*

PROXY CONSENT AND ADVANCE DIRECTIVES FOR CLINICAL TRIALS IN DEMENTIA

The capacity for decision making is essential to autonomy and is one of the fundamental moral goods. Persons with dementia (PwD) have impaired decision capacity. The decision capacity in PwD is of an essential importance when it comes to medico-legal decisions: including participation in clinical research. The inclusion of PwD who are deemed decision incapacitated in clinical trials requires the consent of a legal representative. That means the loss of autonomy, interests and biases. Advanced directives (ADs) might be a justifiable alternative to proxy consent. We argue the value and ethical justification of the ADs in terms of research participation. Two aspects of the implementation of ADs in clinical trials participation will be discussed: the respect of autonomy and the conflict between the former and current self, and the conflict between ADs and legal representatives' attitudes. We will defend the attitude that ADs have authority over attitudes expressed after the onset of incapacity, and over legal representatives' wishes and directives.

OPUNOMOĆENI PRISTANAK I NAPREDNE DIREKTIVE ZA KLINIČKA ISPITIVANJA DEMENCIJE

Sposobnost donošenja odluka ključna je za autonomiju i jedno je od temeljnih moralnih dobara. Osobe s demencijom (OsD) imaju oslabljenu sposobnost odlučivanja. Sposobnost odlučivanja kod OsD od ključne je važnosti kada se radi o medicinsko-pravnim odlukama: uključujući sudjelovanje u kliničkim istraživanjima. Za uključivanje OsD koje se smatraju nesposobnima za odlučivanje u klinička ispitivanja potreban je pristanak pravnog zastupnika. To znači mogući gubitak autonomije, sukob interesa i pristranost. Napredne direktive (ND) mogu biti opravdana alternativa pristanku posrednika. Zastupamo vrijednost i etičko opravdanje ND u smislu sudjelovanja u istraživanju. Raspravljat će se o dva aspekta primjene ND u sudjelovanju u kliničkim is-

pitivanjima: poštovanje autonomije i sukob između bivšeg i sadašnjeg sebe te sukob između ND-a i stavova pravnih zastupnika. Branit ćemo stav da ND imaju veću mjerodavnost nego stavovi izraženi nakon nastupanja poslovne nesposobnosti te želje i upute zakonskih zastupnika.

**DRAGANA SREBRO, KATARINA SAVIĆ VUJOVIĆ,
BRANISLAVA MEDIĆ BRKIĆ, MILORAD SREBRO,
SONJA VUČKOVIĆ**

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia*

BIOETIČKI ASPEKTI LIJEČENJA BOLI ADJUVANTNIM ANALGETICIMA

Farmakoterapija boli sve češće predstavlja izazov za liječnike jer u pojedinim situacijama standardni analgetici (nesteroidni antiinflamatorni lijekovi i opiodi) pokazuju nedovoljnu efikasnost ili je njihova primjena ograničena neželjenim efektima. Adjuvantni analgetici ili koanalgetici različite su grupe lijekova koji mogu biti značajni u poboljšanju terapije različitih bolnih stanja, a kojima primarna indikacija nije liječenje boli. Takvi se lijekovi mogu primjenjivati sami ili u kombinaciji s postojećim analgeticima. Razvoj i upotrebu adjuvantnih lijekova prate različita bioetička razmatranja, kao što su, primjerice, izbor modela, translacija podataka, klinička ispitivanja, dostupnost i jednostavnost primjene, efikasnost kod različitih bolnih stanja, sigurnost kod određenih pacijenata. Sva bioetička pitanja treba pažljivo razmotriti jer bol narušava psihičko i fizičko zdravlje pacijenta, utječe na kvalitetu života pacijenta, a dodatno i povećava troškove zdravstvene zaštite.

BIOETHICAL ASPECTS OF PAIN TREATMENT WITH ADJUVANT ANALGESICS

Pharmacotherapy of pain is increasingly a challenge for physicians, because in some situations standard analgesics (non-steroidal anti-inflammatory drugs and opioids) show insufficient effectiveness or their use is limited by adverse effects. Adjuvant analgesics or co-analgesics are different groups of drugs that can be important in improving the therapy of various painful conditions, and for which the primary indication is not the treatment of pain. These drugs can be used alone or in combination with standard analgesics. The development and use of adjuvant drugs are accompanied by various bioethical considerations, such as model selection, data translation, clinical trials, availability and ease of use, efficacy in various pain states, and safety in certain patients. All bioethical issues should be carefully considered, because pain impairs the mental and physical health of the patient, affects the quality of life of the patient, and additionally increases the costs of health care.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ¹, SLOBODANKA DOBRIJEVIĆ²

¹ Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia /

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

² Faculty of Sport and Physical Education, University of Belgrade, Serbia /

Fakultet sporta i tjelesnog odgoja, Sveučilište u Beogradu, Srbija

ENHANCED GAMES: PUSHING THE LIMITS OF DOPING AND HUMAN ENHANCEMENTS IN SPORTS

This paper provides a thorough ethical and critical analysis of the Enhanced Games (TEG), a proposed sporting event set for early 2026 that endorses medically supervised performance enhancement. TEG aims to push the boundaries of human athletic performance through pharmacological and technological advancements, positioning itself as a direct challenger to established organisations such as the Olympic Games and the World Anti-Doping Agency (WADA). We argue that TEG represents a significant initiative, supported by leading scientists, athletes, and venture capitalists, necessitating urgent academic scrutiny regarding its potential to: (a) weaken existing anti-doping frameworks by legitimising pharmaceutical enhancement; (b) reshape the concept of competitive fairness in professional sports; and (c) establish alternative athletic governance structures that challenge WADA's authority. This paper specifically examines TEG's two core principles: on the one hand, environmental sustainability – by providing a critical analysis of the event's eco-friendly planning claims versus the potential normalisation of pharmacologically intensive training regimens, and on the other, transhumanist ideology – by making an objective evaluation of athlete augmentation strategies and their role in advancing post-human athletic capabilities.

POBOLJŠANE IGRE: POMICANJE GRANICA DOPINGA I LJUDSKOG POBOLJŠANJA U SPORTU

Ovaj rad pruža temeljitu etičku i kritičku analizu *poboljšanih igara* (PI), predloženog sportskog događaja koji se održava početkom 2026. godine i koji podupire poboljšanje performansi pod medicinskim nadzorom. PI imaju za cilj pomaknuti granice ljudske sportske izvedbe putem farmakološkog i tehnološkog napretka, pozicionirajući se kao izravni izazivač etabliranih organizacija kao što su Olimpijske igre i Svjetska antidopinška agencija (WADA). Tvrdimo

da PI predstavljaju značajnu inicijativu, podržanu od strane vodećih znanstvenika, sportaša i rizičnih kapitalista, koja zahtijeva hitno akademsko ispitivanje u pogledu njezina potencijala da: (a) oslabi postojeće okvire za borbu protiv dopinga legitimiziranjem farmaceutskog poboljšanja; (b) preoblikuje koncept poštenog natjecanja u profesionalnom sportu; te (c) uspostavi alternativne sportske upravljačke strukture koje dovode u pitanje autoritet WADA-e. Ovaj rad posebno ispituje dva temeljna načela PI-a: s jedne strane, održivost okoliša – pružajući kritičku analizu tvrdnji o ekološkom planiranju događaja u odnosu na potencijalnu normalizaciju farmakološki intenzivnih režima treninga, a s druge strane, transhumanističku ideologiju – izradom objektivne procjene strategija povećanja sportaša i njihove uloge u unapređenju post-humanih sportskih sposobnosti.

ŽARKO ŠPERANDA

Požega, Hrvatska /

Požega, Croatia

ZNANSTVENI DOPRINOS GINEKOLOGA T. W. HILGERSA U RESTORATIVNOJ MEDICINI

Depopulacija stanovništva zahvaća većinu zapadnih zemalja. Kontracepcijski mentalitet današnjice jedan je od važnih uzroka takvog stanja. U pristupu promjenama nužnim za opstanak potrebno je mijenjati i svijest ginekologa prema pozitivnim obiteljskim vrijednostima. Kako bih približio takve stavove i promišljanja opisujem razmišljanja jednog od začetnika restorativne ginekologije u svijetu profesora T. W. Hilgersa, koji su opisani u njegovu udžbeniku za ginekologe katoličkoga Sveučilišta Creighton. Rukovodeći se enciklikom *Humanae vitae*, mijenja pogled na brak i roditeljstvo, a posebno ga se dojmio treći dio enciklike koji govori o izazovima pred kojima se nalaze ljudi od znanosti, liječnici, medicinsko osoblje. Zajedno sa suprugom liječnicom prolazi kroz edukaciju J. Bilingsa, te potom na isusovačkom Sveučilištu Creighton razvija istraživački centar u kojemu nastaje Creightonski model sustava skrbi za plodnost. U njemu se i danas obučavaju edukatori prirodnog planiranja obitelji.

SCIENTIFIC CONTRIBUTION OF T. W. HILGERS, A GYNAECOLOGIST, IN RESTORATIVE MEDICINE

Depopulation is affecting most Western countries. The contraceptive mentality of today is one of the important causes of this situation. In approaching the changes necessary for survival, it is also necessary to change the awareness of gynaecologists towards positive family values. In order to bring such attitudes and reflections closer, I describe the thoughts of one of the founders of restorative gynaecology in the world, Professor T. W. Hilgers, which are described in his textbook for gynaecologists at the Catholic Creighton University. Guided by the Encyclical *Humanae vitae*, he changes his view of marriage and parenthood, and he was particularly impressed by the third part of the Encyclical, which talks about the challenges faced by people in science, doctors, and medical personnel. Together with his wife, a doctor, he undergoes education under J. Billings, and then develops a research centre at the Jesuit Creighton University, where the Creighton Model FertilityCare System is created. Natural family planning educators are still trained there today.

VELIMIR TERZIĆ¹, MARIA MAGDALENA TERZIĆ²

¹ Opća županijska bolnica Vinkovci; Medicinski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

County General Hospital Vinkovci; Faculty of Medicine, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

² Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /

Department of Psychology, University of Zadar, Croatia

URINARNA URGENCIJA, URGENTNA URINARNA INKONTINENCIJA

Urgencija je neodgodiva potreba za mokrenjem, nastaje naglo, traje nekoliko sekundi, u pravilu se vrlo brzo ponavlja i često se ne može suspregnuti. Ukoliko se urgencija ne može suspregnuti dolazi do urgentne inkontinencije, odnosno nevoljnog propuštanja urina. Učestalost značajno raste s dobi, zahvaća 15–20 % odrasle populacije, podjednako oba spola. Urgencija može nastupiti bez jasnog uzroka, ali i biti izazvana šumom vode, »hladnim nogama«, izloženošću stresu, konzumiranjem tekućine, psihogeno (uvjetovani refleks)... Uzrok može biti i nestabilni, odnosno jako podražljivi mokraćni mjehur koji nema dovoljnu inhibiciju središnjeg živčanog sustava te organske bolesti donjeg urinarnog sustava. Dio populacije s navedenim tegobama zbog osjećaja srama ne potraži pomoć liječnika, iako bi se mogli uspješno liječiti.

URINARY URGENCY, URGENCY URINARY INCONTINENCE

Urinary urgency represents a sudden and uncontrollable need to urinate. It lasts for a few seconds and is repeated frequently. If the urinary urgency cannot be suppressed, urgency urinary incontinence or involuntary urine leakage occurs. The frequency increases significantly with age, affecting 15–20% of adults. Both sexes are equally affected. Urinary urgency can occur without a clear cause but can also be triggered by the sound of water, "cold feet", exposure to stress, consumption of fluids, psychogenic (conditioned reflex), etc. The cause can also be an unstable or irritable bladder without sufficient inhibition of the central nervous system and organic diseases of the lower urinary system. Although the problems are treatable, part of the population that experiences the above-described problems does not seek medical assistance due to shame.

TIJANA TRAKO POLJAK¹, ANA DEPOPE²

¹ Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

² Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /

Faculty of Medicine, University of Rijeka Croatia

MIŠLJENJA HRVATSKIH STUDENATA O VRIJEDNOSTI I OČUVANJU LJUDSKIH I NELJUDSKIH ŽIVOTA TE BIOLOŠKOJ I KULTURNOJ RAZNOLIKOSTI

Odnos suvremenog čovjeka i (post)modernog društva prema ljudskom, ali i neljudskom životu tema je o kojoj rasprave ne jenjavaju, nego se i dodatno usložavaju. Suvremena globalna ekološka kriza dovodi u pitanje temeljne paradigme, odnosno vrijednosne okvire koji upravljaju tim odnosom i uzrokuju krizu čovjek/društvo – neljudski susvijet – priroda. U izlaganju će se predstaviti rezultati empirijskog istraživanja provedenog metodom anketnog upitnika 2022. – 2023. godine na prigodnom uzorku studenata (N=656) pet fakulteta (pravo, medicina, teologija, filozofija) triju hrvatskih sveučilišta (Rijeka, Split i Zagreb) u sklopu projekta Hrvatske zaklade za znanost – *EuroBioMed* (IP-2020-02-7450), Medicinski fakultet u Rijeci. Iznijet će se podaci za instrument o »odnosu prema životu«, odnosno percepciji hrvatskih studenata u odnosu prema ljudskom i neljudskom životu. Nadalje, iznijet će se podaci za instrument o poželjnosti opstanka kulturne i biološke raznolikosti, odnosno percepciji studenata u odnosu prema obliku na koji se pravo na život treba ostvarivati (uniformiranje života, podređivanje čovjeku ili poželjnost različitosti).

OPINIONS OF CROATIAN STUDENTS ON THE VALUES AND PRESERVATION OF HUMAN AND NON-HUMAN LIFE, AS WELL AS BIOLOGICAL AND CULTURAL DIVERSITY

The relationship of modern man and (post)modern society to both human and non-human life is a topic of ongoing and complicated debate. The current global ecological crisis calls into question the fundamental paradigms or value frameworks that determine this relationship and cause the crisis of human/society – non-human world – nature. We will present the results of an empirical study conducted using the questionnaire method in the period 2022–2023 on a sample of students (N=656) from five faculties (law, medicine, theology,

philosophy) of three Croatian universities (Rijeka, Split and Zagreb) as part of the Croatian Science Foundation's project *EuroBioMed* (IP-2020-02-7450) at the Faculty of Medicine in Rijeka. Data will be presented for the "Attitude towards life" instrument, i.e. the perception of Croatian students towards human and non-human life. Data will also be presented for the instrument on the desirability of the survival of cultural and biological diversity, i.e. the students' perception of the form in which the right to life should be exercised (uniformisation of life, subordination to humans or desirability of diversity).

**SAŠA ZAVRTNIK¹, NATAŠA DUMBOVIĆ²,
IVANA STANČIĆ SOLDATEK², IVANA MARTINEC²**

*¹ Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb,
Croatia*

*² Dom zdravlja Varaždinske županije, Varaždin, Hrvatska /
Varaždin County Health Care Centre, Varaždin, Croatia*

DOSTOJANSTVO DO SAMOGA KRAJA ŽIVOTA

Ljudsko društvo u svom tehno-znanstvenom napretku ipak je negdje zastranilo s obzirom na to da je, među ostalim, broj malignih oboljenja i oboljelih u potrebi za palijativnom skrbi u porastu. Između dviju odredišnih točaka ljudskoga vremenitog bitka, rođenja i smrti, postoji mnogo toga, ali dostojanstvo je zasigurno jedna od ključnih stavki koju u svakodnevnoj prolaznosti osoba želi za sebe, a svakako bi ju trebalo željeti i bližnjima. Pojam dostojanstva jest važan, široko poznat i shvaćen, no teško ga je definirati i ne može se podučavati na crno-bijeli način. Stoga je veliki izazov pružiti i očuvati dostojanstvo palijativnoga bolesnika i njegove obitelji na kraju života, kada su oni izloženi psihosocijalnom pritisku, suočavanju s prolaznošću, fizičkim propadanjem i traženjem smisla cjelokupne patnje. Događa se da ljudi umiru bez svijesti o sebi i onome što se s njima zbiva, pa dolazi do straha od smrti, a takvo umiranje protivno je ljudskom dostojanstvu. Ne treba čekati kraj života kako bismo pokušali omogućiti i očuvati dostojanstvo. Empatija, pažnja, zanimanje, osjetljivost naspram drugih trebali bi biti svagda prisutni, a dostojanstvo bližnjih i bolesnika potrebno je konstantno njegovati. Osoba koja ima privilegij brinuti se o bolesniku u bilo kojoj fazi ljudskoga života ima dužnost da podupire, štiti i vraća dostojanstvo, što odražava samu bit cjelovite zdravstvene skrbi.

DIGNITY UNTIL THE END OF LIFE

Human society has nevertheless strayed somewhere in its techno-scientific progress, since, among other things, the number of malignant diseases and patients in need of palliative care is increasing. There is much between the two destination points of human temporal existence, birth and death, but dignity is certainly one of the key subjects that every person wants for itself in the everyday transience, and we should certainly want it for our loved ones. The

concept of dignity is important, widely known and understood, but it is difficult to define and cannot be taught in a black and white manner. Therefore, it is a great challenge to provide and preserve the dignity of a palliative patient and his family at the end of life when they are exposed to psychosocial pressure, facing transience, physical deterioration and searching for the meaning of suffering. It happens that people die without awareness of themselves and what is happening to them, which leads to a fear of death, and such dying is contrary to human dignity. We should not wait until the end of life to try to enable and preserve dignity. Empathy, attention, interest, sensitivity towards others should always be present, and the dignity of close ones and the sick should be constantly cared about. The person who has the privilege of caring for the sick at any stage of human life has a duty to support, protect and restore dignity and that reflects the very essence of integral health care.

SAŠA ZAVRTNIK¹, JELENA LOBOREC¹, DAMIR ŽUBČIĆ²

¹ *Geotehnički fakultet u Varaždinu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Geotechnical Engineering in Varaždin, University of Zagreb, Croatia*

² *Veterinarski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Veterinary Medicine, University of Zagreb, Croatia*

BIOLOŠKA, PROIZVODNA I DRUŠTVENA VAŽNOST MEDONOSNIH PČELA – DOPRINOS NJIHOVOJ DOBROBITI

Pčele neprijeporno imaju posebnu i nezamjenjivu ulogu u oprašivanju biljaka cvjetnica (*Angiospermae*), a time i u održanju postojeće bioraznolikosti. Kroz tisućljetnu povijest, ljudski rod nije ih pripitomio, ali je pčele približio sebi pružajući im nastambe i zaštitu. Danas medonosnu pčelu (*Apis mellifera* L.) čovječanstvo potrebuje ponajviše kao oprašivača poljoprivrednih kultura, bez čega ljudi ne bi mogli proizvesti dovoljno hrane. Uz to, posebno istaknuta uloga pčela ona je bioloških pokazatelja stanja i zbivanja u okolišu. Međutim, važnost pčela u ljudskome društvu seže još dublje, gdje je njihova prisutnost isprepletena s raznim segmentima društva i kulture. Pčele imaju istaknuto mjesto u umjetnosti, literaturi, religioznosti i svakodnevnoj kulturi. Zato je nemoguće svaku pojedinu vrijednost pripisanu pčelama brojčano izraziti i materijalno kvantificirati. Uslijed nebrige za zajednički okoliš nasuprot važnosti pčela nameće se problematika njihove ugroženosti i gubitka svega čemu doprinose i što predstavljaju. Složenost obuhvatnijeg sagledavanja problema omogućuje upravo integrativni bioetički kontekst kroz čiju se prizmu osvještava činjenica da zdravlje ili bolest, bogatstvo ili siromaštvo sadašnjih i budućih generacija ovisi o brizi za pčele i omogućavanju ostvarenja uloge koja im je prirodna i pridodana.

BIOLOGICAL, PRODUCTION AND SOCIAL IMPORTANCE OF HONEY BEES – CONTRIBUTION TO THEIR WELFARE

Bees undoubtedly play a special and irreplaceable role in pollinating flowering plants (*Angiospermae*), and thus in maintaining existing biodiversity. Throughout millennia, mankind has not domesticated them, but has brought bees closer to itself by providing them with shelter and protection. Today, humanity needs the honey bee (*Apis mellifera* L.) most of all as a pollinator of

agricultural crops, without which people would not be able to produce enough food. In addition, a particularly prominent role of bees is that of biological indicators of the state and events in the environment. However, the importance of bees in human society goes even deeper, where their presence is intertwined with various segments of society and culture. Bees have a prominent place in art, literature, religion and everyday culture. Therefore, it is impossible to numerically express and materially quantify each individual value attributed to bees. Due to the lack of care for the common environment, the importance of bees is imposed by the issue of their endangerment and the possible loss of everything they contribute to and represent. The complexity of a more comprehensive view of the problem is made possible precisely by an integrative bioethical context, through whose prism we become aware of the fact that the health or illness, wealth or poverty of current and future generations depends on caring for bees and enabling them to fulfil their innate and assigned role.

**Studentska bioetička radionica
JEDAN SVIJET, MNOŠTVO GLASOVA –
SUVREMENI DRUŠTVENI POKRETI I
ODGOVORNOST PREMA BUDUĆNOSTI**

**Symposium
ONE WORLD, MANY VOICES –
CONTEMPORARY SOCIAL MOVEMENTS AND
RESPONSIBILITY FOR THE FUTURE**

LEO GEORGIOS ANAGNOSTAKIS

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**JEZIČNI PURIZAM KAO METODA
MANIPULACIJE I KREACIJE MIŠLJENJA**

Jezik kao medij razmišljanja daje nam kontekst u kojem shvaćamo svijet i unutar kojeg možemo djelovati. Manipulacijom jezika i percepcijama stvarnosti u javnom oku, posebno metodama jezičnog purizma i cenzure, mogu se izvoditi vrlo elegantni potezi diverzija s pitanjima odgovornosti prema živim bićima. To ima konkretne posljedice u odgovornosti koju gajimo za ljude i okoliš u kojem obitavamo. Razni pokušaji jezičnih igara bili su ključni element društvenih pokreta, posebno u suvremenim tendencijama društva, dok purizam kao njihov element stoji kao retorički alat, kao meta-pokret koji je neophodan za njihovo širenje i djelovanje.

**LINGUISTIC PURISM AS A METHOD OF
MANIPULATION AND CREATION OF THOUGHT**

Language, as a medium of thought, provides us with the context in which we understand the world and within which we can act. By manipulating

language and public perceptions of reality, particularly through methods of linguistic purism and censorship, highly elegant diversion methods can be applied to issues of responsibility toward living beings. This has concrete consequences for the responsibility we feel toward people and the environment we inhabit. Various attempts at linguistic games have been a key element of social movements, especially in contemporary societal trends, while purism, as one of their key elements, serves as a rhetorical tool, a meta-movement essential for their expansion and activity.

ELA BAKMAZ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

OBRAZOVANJE U DIGITALNOM DOBU – UDŽBENICI VS. VIDEO MATERIJALI?

Obrazovni sustavi odražavaju šire društveno-političke pokrete koji oblikuju suvremeni svijet. Udžbenici, kao tradicionalni nositelji znanja, dio su dugotrajnog obrazovnog pokreta, no njihova se uloga mijenja pod utjecajem digitalizacije. U ovom se izlaganju istražuje kako prijelaz na video materijale i interaktivne alate utječe na kvalitetu obrazovanja, oblikovanje društvene svijesti i pripremu učenika za budućnost. Cilj je izlaganja sagledati obrazovanje kao dinamičan proces koji reflektira društvene promjene i utječe na globalne transformacije.

EDUCATION IN THE DIGITAL ERA – TEXTBOOKS VS. VIDEO MATERIALS?

Educational systems reflect broader socio-political movements that shape the modern world. Textbooks, as traditional carriers of knowledge, have long been a fundamental part of the educational movement, but their role is changing under the influence of digitalization. This presentation examines how the shift to video materials and interactive tools affects the quality of education, the development of social awareness, and students' preparation for the future. The goal of this presentation is to examine education as a dynamic process that reflects societal changes and contributes to global transformations.

TALIA BENČIĆ, MAJA OSLIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

JEDAN SVIJET, MNOŠTVO OTPORA – 4B POKRET I POSLJEDICE DEKONSTRUKCIJE RODNIH ULOGA

4B pokret digitalni je društveni pokret koji je nastao krajem 2019. godine u Južnoj Koreji, a temelji se na odbacivanju tradicionalnih rodni uloga, heteroseksualnih brakova, veza, seksualnih odnosa i rađanja djece. Pokret je reakcija na rodnu nejednakost, ekonomske razlike i rodno uvjetovano nasilje u Južnoj Koreji. Iako kritiziran zbog smanjenja stope nataliteta, 4B pokret otvara ključna pitanja o rodnoj nejednakosti i društvenim pritiscima na žene. Oslanjajući se na feminističku filozofiju Simone de Beauvoir i teoriju biopolitike Michela Foucaulta, u ovom izlaganju razmotrit ćemo može li pokret dugoročno opstati kao održiva strategija feminističkog otpora.

ONE WORLD, MANY RESISTANCES – THE 4B MOVEMENT AND THE CONSEQUENCES OF DECONSTRUCTING GENDER ROLES

The 4B movement is a digital social movement that emerged in late 2019 in South Korea and is based on the rejection of traditional gender roles, heterosexual marriages, relationships, sexual relations, and childbirth. This movement is a response to gender inequality, economic disparities, and gender-based violence in South Korea. Although criticised for contributing to declining birth rates, the 4B movement raises key questions about gender inequality and the societal pressure placed on women. Drawing on the feminist philosophy of Simone de Beauvoir and Michel Foucault's theory of biopolitics, this presentation will explore whether the movement can survive in the long term as a sustainable strategy of feminist resistance.

DORA BIČANIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

KASTINSKA DISKRIMINACIJA I LJUDSKA PRAVA DALITA – PUT PREMA SOCIJALNOJ PRAVDI

Kastinska diskriminacija Dalita (*Nedodirljivih*) još uvijek predstavlja duboko ukorijenjeni problem unatoč relativno nedavnim zakonskim reformama. Ovo će izlaganje, istražujući povijest borbe Dalita za socijalna, politička, ekonomska i ostala ljudska prava, prikazati ključne političke i društvene figure koje su bitno oblikovale navedeni pokret. Analizirat će se društveno-politička povezanost Dalita s pokretima usmjerenim na ekološku pravdu i zaštitu prava marginaliziranih skupina. Poseban će se fokus staviti na univerzalnost socijalne pravde i povezanost tih borbi s dalitskim pokretom.

CASTE DISCRIMINATION AND DALIT HUMAN RIGHTS – THE PATH TO SOCIAL JUSTICE

Caste discrimination against Dalits (*Untouchables*) remains a deeply rooted issue despite relatively recent legal reforms. This presentation, by exploring the history of the Dalit struggle for social, political, economic, and other human rights, will aim to highlight key political and social figures who have significantly shaped this movement. The presentation will analyse the socio-political connection between Dalits and movements focused on ecological justice and the protection of marginalised groups' rights. A special focus will be placed on the universality of social justice and the connection between these struggles and the Dalit movement.

JAKOV BIRKO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**ROZA JE ZA DJEVOJČICE, PLAVA JE ZA DJEČAKE,
A DUGA JE ZA ZARADU –
KOMODIFIKACIJA *QUEER* KULTURE**

U ovom izlaganju istražiti ćemo procese kojima kapitalizam izvrće izvorne simbole *queer* pokreta te ih modificira u skladu sa svojim svrhama. *Queer* kao politički pokret, a samim time i njegovi simboli, pod utjecajem kapitalizma biva izvučen iz konteksta zbog marketabilnosti i što veće komercijaliziranosti. Kroz primjere kao što su *queerbaiting* i *rainbow-washing*, staviti ćemo naglasak na načine na koje kapitalizam izvlači esenciju *queer* pokreta te je subvertira u vlastitu korist.

**PINK IS FOR GIRLS, BLUE IS FOR BOYS, AND THE
RAINBOW IS FOR PROFIT –
THE COMMODIFICATION OF *QUEER* CULTURE**

In this presentation, we will explore the processes by which capitalism distorts the original symbols of the queer movement and modifies them for its own purpose. Queer, as a political movement, along with its symbols, is being taken out of context under the influence of capitalism, and all for the sake of marketability and increased commercialisation. Through examples such as *queerbaiting* and *rainbow-washing*, we will emphasise the ways in which capitalism extracts the very essence of the queer movement and subverts it for its own benefit.

DORA BUKOVAC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BIOPOLITIKA ZDRAVLJA – MEDICINA KAO SREDSTVO REGULACIJE I EMANCIPACIJE

Medicina, u svojoj modernoj institucionaliziranoj formi, nije samo tehnički sustav liječenja bolesti, već postaje mehanizam biomoći koji oblikuje društvene norme, regulira tijela i konstruira granice između poimanja *normalnog* i *devijantnog*. Kroz tri ključna polja – otpor farmaceutizaciji, borbu za autonomiju tijela u reproduktivnoj medicini i alternativne modele zdravstva – analizirat ću pokrete koji osporavaju hegemoniju medicinskih institucija te zahtijevaju pluriperspektivni pristup zdravlju, a pokazat ću i kako odgovornost prema budućnosti zahtijeva kritičko promišljanje uloge medicine u društvenim procesima.

HEALTH BIOPOLITICS – MEDICINE AS A MEANS OF REGULATION AND EMANCIPATION

Medicine, in its modern institutionalised form, is not only a technical system for treating diseases, but also becomes a mechanism of biopower that shapes social norms, regulates bodies, and constructs the boundaries between what is considered *normal* and *deviant*. Through three key areas – resistance to pharmaceuticalisation, the fight for bodily autonomy in reproductive medicine, and alternative healthcare models – I will analyse movements that challenge the hegemony of medical institutions and demand a pluriperspective approach to health. In doing so, I will demonstrate how responsibility toward the future requires a critical reflection on the role of medicine in societal processes.

KARLO CEILINGER

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

IZMEĐU ETIKE ODGOVORNOSTI I RADIKALNIH METODA KLIMATSKOGA AKTIVIZMA

U svojoj knjizi *Princip odgovornost*, Hans Jonas tvrdi da tradicionalna etika, još uvijek usmjerena na pojedinačne moralne odluke, više nije adekvatna jer suvremena tehnologija kojom ljudi raspoložu ima znatno veće globalne i dugoročne posljedice. Moderna društva moraju, po Jonasovu mišljenju, preuzeti na sebe odgovornost zaštite okoliša prije nego što količina štete bude nepopravljiva. Međutim, određene organizacije, poput *Just Stop Oil*, *Extinction Rebellion* ili *Tyre Extinguishers* te mjere dovode do ekstrema. U svom ću izlaganju izložiti mjere za kojima se one povode kako bi privukle pozornost na ekstrem klimatskih promjena. Također ću preispitati jesu li one opravdane, suviše radikalne te, na koncu, jesu li usmjerene na krivi sloj društva.

BETWEEN THE ETHICS OF RESPONSIBILITY AND RADICAL METHODS OF CLIMATE ACTIVISM

In his book *The Imperative of Responsibility*, Hans Jonas argues that traditional ethics, which still focuses on individual moral decisions, is no longer sufficient because modern technology, now at humanity's disposal, has far greater global and long-term consequences. According to Jonas, modern societies must take responsibility for protecting the environment before the damage becomes irreversible. However, certain organisations, such as *Just Stop Oil*, *Extinction Rebellion*, or *Tyre Extinguishers*, take these measures to new extremes. In my presentation, I will outline the actions they are taking to draw attention to the extreme consequences of climate change. I will also examine whether these actions are justified, too radical, and, ultimately, whether they target the wrong social class.

OLGA ČEGAR

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

KADA TIJELO ODBACUJE BOLEST – KRIZA KAO POČETAK DRUŠTVENOG OPORAVKA

Društvo, poput organizma, može biti pogođeno patološkim procesima – sustavnom korupcijom, urušenim institucijama i erozijom etičkih normi. U ovom izlaganju analizirat će se kriza, koja je često promatrana kao prijetnja stabilnosti, kao moralni imperativ i ključni moment u procesu društvenog samoliječenja. Promatrano iz bioetičke perspektive, odgovornost prema *biosu* – shvaćenom ne samo kao ekološki već i kao društveni fenomen – zahtijeva redefiniranje kulturnih i političkih normi kako bi se omogućilo društveno ozdravljenje. Induciranje krize u cilju izlječenja društva znači nadilaženje konzumerizma sadašnjosti i odgovornost prema budućnosti. Bez krize nastupa tiha smrt, odnosno: prihvaćanje patogena koji izjedaju supstancu društvenog bića.

WHEN THE BODY REJECTS DISEASE – CRISIS AS THE BEGINNING OF SOCIAL RECOVERY

Society, like an organism, can be affected by pathological processes – systemic corruption, crumbling institutions, and the erosion of ethical norms. In this presentation, we will examine crisis, often viewed as a threat to stability, as a moral imperative, and as a key moment in the process of societal self-healing. From a bioethical perspective, responsibility toward the *bios* – understood not only as an ecological but also as a social phenomenon – requires the redefinition of cultural and political norms in order to enable societal healing. Inducing a crisis for the purpose of healing a society means overcoming the consumerism of the present and taking responsibility for the future. Without crisis, there is a quiet death: the acceptance of pathogens that erode the substance of the social being.

ANASTASIJA DJUKIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

ČOVJEK IZMEĐU PRIRODE I PROFITA – ETIČKE DILEME INDUSTRIJALIZACIJE I OČUVANJA PRIRODE

Odluka Vlade Republike Srbije iz 2024. godine o nastavku, prethodno zaustavljenog, projekta izgradnje rudnika litija u dolini Jadra izazvala je društvene podjele. Dok građani i ekolozi upozoravaju na ekološke i zdravstvene rizike, pojedine grupacije ističu ekonomske koristi. U ovom izlaganju analizirat ćemo suprotstavljene stavove kroz različita etička gledišta: princip slobode Johna Stuarta Milla, pravo na samoopredjeljenje i Kantov pojam dužnosti prema sebi, kao i bioetičke aspekte poput zaštite bioraznolikosti i prava na zdravu životnu sredinu, pružajući teorijski utemeljen okvir za kritičku procjenu rudarenja uopće.

MAN BETWEEN NATURE AND PROFIT – ETHICAL DILEMMAS OF INDUSTRIALISATION AND THE PRESERVATION OF NATURE

The decision of the Government of the Republic of Serbia in 2024 to resume, the previously halted, lithium mine construction project in the Jadar Valley has caused social divisions. While citizens and ecologists warn of ecological and health risks, some groups emphasise the economic benefit. In this presentation, we will analyse opposing viewpoints through various ethical perspectives: John Stuart Mill's principle of liberty, the right to self-determination, and Kant's concept of duty to oneself, as well as bioethical aspects such as the protection of biodiversity and the right to a healthy environment, providing a theoretically grounded framework for a critical assessment of mining in general.

ELA DLAKA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

POLITIČKI AKTIVIZAM U DIGITALNOM DOBU – MOĆ INTERNETA I IZAZOVI *ONLINE* MOBILIZACIJE

U ovom izlaganju bavit ću se političkim aktivizmom u digitalnom dobu, istražujući kako internet i društvene mreže oblikuju suvremene društvene pokrete. Analizirat ću i načine na koje se digitalne platforme koriste za mobilizaciju, širenje informacija i organizaciju prosvjeda, ali i izazove koje nose poput širenja dezinformacija, nadzora i površnog angažmana (engl. *clicktivism*). Posebno ću se osvrnuti na ulogu umjetne inteligencije u političkim kampanjama te etičke dileme koje digitalni aktivizam donosi, s ciljem sagledavanja njegove stvarne moći i ograničenja.

POLITICAL ACTIVISM IN THE DIGITAL AGE – THE POWER OF THE INTERNET AND THE CHALLENGES OF *ONLINE* MOBILISATION

In this presentation, I will discuss political activism in the digital age, exploring how the internet and social media shape contemporary social movements. I will also analyse the ways in which digital platforms are used for mobilisation, spreading information, and organising protests, as well as the challenges they face, including misinformation, surveillance, and superficial engagement (*clicktivism*). I will especially examine the role of artificial intelligence in political campaigns and the ethical dilemmas digital activism introduces, aiming to assess its real power and limitations.

FILIPA DRAGIN, LUCIJA MARTIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SLOBODNO TRŽIŠTE – ZATVORENO ZNANJE

U ovom izlaganju analizirat ćemo paradoks slobodnog tržišta i komodifikacije znanja. Ovu pojavu prikazat ćemo na primjeru visokih obrazovnih sustava. Obrazovanje bi trebalo biti oruđe za osobni razvoj, emancipaciju i društvenu transformaciju, dok s druge strane tržišna orijentacija rezultira privatizacijom, standardizacijom i naglaskom na profit – sve veća uloga privatnog sektora dovodi do stvaranja obrazovnih ustanova koje djeluju prema tržišnim principima, a ne isključivo u javnom interesu, odnosno u promoviranju znanja kao »općeg dobra«. Kroz liberalne, neoliberalne i kapitalističke tendencije unutar sveučilišta, naglasit će se kako kroz reforme i globalne prakse poput cenzure i fokusa na profitabilnost, obrazovni sustavi više ne zadovoljavaju svoja temeljna načela.

FREE MARKET – IMPRISONED KNOWLEDGE

This presentation will analyse the paradox of the free market and the commodification of knowledge. I will show this phenomenon using higher education systems as a case study. Education should serve as a tool for personal development, emancipation, and social transformation, while, on the other hand, market-oriented approaches have led to privatisation, standardisation, and an emphasis on profit – the ever-growing role of the private sector leads to new educational institutions operating according to market principles rather than solely in the public's best interest, promoting knowledge as a "common good". Through an examination of liberal, neoliberal, and capitalist tendencies within universities, this presentation will highlight how, through reforms and global practices such as censorship and a focus on profitability, education systems are no longer following their core principles.

NIKA DRMAĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

PROSVJEDI PROTIV LUKAŠENKA NAKON SPORNIH IZBORA

Nakon sumnjivih izbora u Bjelorusiji 2020. godine stanovništvo se pobunilo protiv Lukašenkove hegemonije te su ujedinjeni pokušali zaustaviti nastavak njegove ustaljene vlasti. U ovom izlaganju pokušat ćemo prodrijeti u razloge prosvjeda i povijesni kontekst te razmotriti koliko je Bjelorusija postigla uspjeha ili neuspjeha u svojoj borbi. Također, osvrnut ćemo se na današnju sliku Bjelorusije u odnosu na svijet, a usto i na njezin trenutačni odnos s Rusijom.

PROTESTS AGAINST LUKASHENKO AFTER THE CONTROVERSIAL ELECTIONS

After the suspicious elections in Belarus in 2020, the people revolted against Lukashenko's hegemony and united to try and stop the continuation of his entrenched rule. In this presentation, we will attempt to delve into the reasons behind the protests and their historical context, as well as examine how much success or failure Belarus has experienced in this struggle. We will also reflect on today's image of Belarus in relation to the world, as well as its current relationship with Russia.

KARLO EKMEČIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

HUMBOLDT VS. BOLONJA – MANE I VRLINE

U ovom izlaganju posvetit ću se bolonjskoj reformi, razlikama među prijašnjim sustavima visokog školstva te njihovim prednostima i manama. Uvođenje bolonjske reforme promijenilo je izgled samog studiranja, ali i njegove rezultate. Ovim izlaganjem nastojat ću kritički razjasniti uvođenje ECTS-a i drugih bodovanja, apsolventskih godina i tzv. parcijala, kao i drugih vrsta birokratizacije školstva. Pritom ću objasniti kamo ova reforma vodi s obzirom na globalno stanje školstva i tržišta rada, s naglaskom na položaj koji zauzima humanistika i posljedice koje ona nosi s obzirom na navedene novine.

HUMBOLDT VS. BOLOGNA – THE STRENGTHS AND WEAKNESSES

In this presentation, I will focus on the Bologna reform, the differences between previous systems of higher education, and their advantages and disadvantages. The introduction of the Bologna reform has changed not only the nature of formal studying itself but also its outcomes. Through this presentation, I will aim to critically clarify the implementation of ECTS and other credit systems, prolonged absent and partial years of study, as well as other types of bureaucratisation in education. I will also explain where this reform leads in the context of the global state of education and the job market, with an emphasis on the position of the humanities and the consequences it brings, given these recent changes.

TIN FRESL

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ONLINE-AKTIVIZAM – LEGITIMAN OBLIK DJELOVANJA ILI PERFORMATIVNOST?

Organizacija i izvođenje aktivizma na društvenim mrežama omogućuje rapidno i globalno širenje društveno-političkih poruka. S druge strane, masovna hiperprodukcija aktivističkog sadržaja i izostanak prisustva aktivista u fizičkom prostoru može dovesti do inertnosti širih masa koje sudjeluju u širenju aktivističke poruke, ali ne osjećaju dužnost za daljnje djelovanje. Ovo izlaganje analizirat će djelotvornost aktivizma koji se vrši isključivo u *online*-prostoru i opravdati koordinacijsku ulogu *online*-aktivizma. Objasnit će se poveznica između *online*-aktivizma i aktivizma u fizičkom prostoru, ističući važnost njihove koegzistencije.

ONLINE ACTIVISM – A LEGITIMATE FORM OF ACTION OR PURELY PERFORMATIVE?

The organisation and performance of activism on social media allow for the rapid and global spreading of socio-political messages. On the other hand, the mass hyperproduction of activist content and the absence of activists in physical spaces can lead to inertia amongst the broader masses, who participate in the spreading of an activist message but do not feel a duty to take further action. This presentation will analyse the effectiveness of activism carried out exclusively in the *online* space and justify the coordinating role of *online* activism. The connection between *online* activism and activism in physical spaces will be explained, emphasising the importance of their coexistence.

**TIN FRESL, KORANA MAKSUMIĆ, LEA MRAZ,
MATE PAVIĆ, IVANA RELJANOVIĆ**

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Studentski kviz »BIOETHICS AND ASK«

Jedno od mogućih objašnjenja podrijetla riječi *kviz* nalaže njezino potjecanje od latinske sintagme »*Qui es?*«, što u prijevodu znači »*Tko si?*«. Upravo će ta misao činiti okosnicu ove studentske radionice u kojoj će se, nadamo se, ispreplesti zabava i znanje. Kroz nekoliko desetaka pitanja, koja će se ticati jedinstvene teme jubilarne 20. *Studentske bioetičke radionice* i pojedinih izlaganja koja neminovno obogaćuju njezinu provedbu, upoznat ćemo se i prisjetiti važnih povijesnih trenutaka koji, međutim, ne predstavljaju tek puku činjenicu, nego odraz bitaka koje su se vodile u stanovitome dobu. To, dakako, otvara mnoštvo prostora za raspravu, ali i za propitkivanje ne samo svijeta u kojemu trenutno živimo nego i samih sebe.

Student Quiz “BIOETHICS AND ASK”

One possible explanation for the origin of the word *quiz* traces back to the Latin phrase “*Qui es?*”, which translates to “*Who are you?*”. This very idea will be the centre of this student workshop, where, hopefully, fun and knowledge will intertwine. Through several dozen questions related to the unique theme of the 20th anniversary of the *Student Bioethics Workshop* and the individual presentations that will inevitably enrich it, we will get to know and remember significant historical moments, which, however, do not merely represent pure facts, but rather reflect the struggles that took place in a certain era. This, of course, opens ample room for discussion, as well as for questioning not only the world in which we currently live but also ourselves.

**TIN FRESL, KORANA MAKSUMIĆ, LEA MRAZ,
MATE PAVIĆ, IVANA RELJANOVIĆ**

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

**Studentska likovna radionica
»BIOETHICS AND ACT«**

Uz produktivnu dokolicu, stimulativne rasprave i kontemplaciju, likovna radionica osmišljena je kao produkt želje i potrebe za konkretnim, kreativnim *djelovanjem* kojim bi se žive, ali prolazne misli pretočile u trajni objekt u kojem odzvanjaju glasovi svih sudionika ovogodišnje radionice. Zamišljen kao kreiranje vlastitih konceptualnih, simboličkih i slikovnih poruka slikarskim tehnikama na temelju svojih i tuđih izlaganja, ali i krovne teme radionice uopće, cilj je ovog zajedničkog stvaralaštva iznjedriti autentični »mozaik« kao odraz zajedničkog promišljanja i kao poziv na aktivno stvaranje i mijenjanje cjelokupne zbilje koja nas okružuje i združuje.

**Student Art Workshop
“BIOETHICS AND ACT”**

Along with productive leisure, stimulating discussions, and contemplation, the art workshop is imagined as a product of the desire and need for concrete, creative *action*, through which vibrant yet fleeting thoughts will be transformed into a lasting object, echoing the voices of all the participants in this year’s workshop. Imagined as a creation of personal conceptual, symbolic, and visual messages using painting techniques, based on both one’s own and others’ presentations, as well as the overarching theme of the workshop itself, the goal of this collective creation is to produce an authentic “mosaic” as a reflection of shared thoughts and as an invitation for active creation and transformation of the reality that surrounds and unites us.

IVAN GALIĆ, PETRA LUKAČ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PSIHODELIČNA INDUSTRIJA KAO PRIJETNJA OKOLIŠU I LOKALNIM KULTURAMA

Ovo izlaganje bavit će se usponom popularnosti psihodeličnih supstanci i rastom industrije koja nudi različite usluge vezane uz takve supstance. Organizacije koje vode svoje klijente kroz psihodelična iskustva uzrokovana supstancama poput DMT-a i »magičnih gljiva« postale su *trend* u zadnjih par godina, ali često na štetu okoliša i lokalne kulture prostora na kojima se organizacije nalaze, iako se organizacije propagiraju kao iznimno ekološke.

THE PSYCHEDELIC INDUSTRY AS A THREAT TO THE ENVIRONMENT AND LOCAL CULTURES

This presentation will address the rise in popularity of psychedelic substances and the growth of the industry that offers various services related to such substances. Organisations that guide their clients through psychedelic experiences induced by substances like DMT and “magic mushrooms” have become a *trend* in recent years, often at the expense of the environment and the local cultures of the areas where these organisations are located, even though they brand themselves as highly ecological.

INGA HRON

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ESTETIKA RADIKALNIH DRUŠTVENIH POKRETA

Ovo će se izlaganje primarno baviti temom estetike radikalnih društvenih pokreta. Iako još uvijek na pukoj konceptijskoj razini, osnovna je ideja, služeći se pojmovima iz estetike, pokušati proučiti fenomen radikalnih društvenih pokreta – ponajprije konzervativnih, odnosno ultra-konzervativnih društvenih pokreta – iz nešto drugačijeg kuta nego što je uobičajeno. Spajajući tako estetiku, tj. filozofiju i sociologiju, pokušat će se ponuditi svojevrsna kronologija radikalnih društvenih pokreta s fokusom na estetske značajke kao što su, primjerice, predodžba, simbolika, percepcija i sl.

THE AESTHETICS OF RADICAL SOCIAL MOVEMENTS

This presentation will primarily address the aesthetics of radical social movements. Although still at a purely conceptual level, the core idea is to use concepts from aesthetics in an attempt to examine the phenomenon of radical social movements – primarily conservative and ultra-conservative movements – from a slightly different perspective than is usually the case. By combining aesthetics, i.e. philosophy and sociology, this presentation will aim to offer a sort of chronology of radical social movements with a focus on aesthetic features such as imagery, symbolism, perception, etc.

ANA ILIEVSKA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**»DADDY, WHAT DID YOU DO IN THE GREAT WAR?« –
PROPAGANDA U UMJETNOSTI KAO
SREDSTVO DRUŠTVENOG POKRETA**

Vizualni jezik u svojoj je biti mimetski, što ga čini pogodnim za efektivno širenje ideja i poruka. Udruživanjem različitih vrsta jezika stvara se narativ vrlo podložan za prikriivanje i iskrivljavanje značenja. U umjetnosti postoji tradicija višejezičnosti i različitih razina značenja, kao i narativnosti, koje su tijekom povijesti korištene kao medij prijenosa ideja. Stoga, ovo izlaganje pružava načine i djelotvornost umjetnosti kao alata u propagandi i mobilizaciji društva.

**“DADDY, WHAT DID YOU DO IN THE GREAT WAR?” –
PROPAGANDA IN ART AS A TOOL
OF SOCIAL MOVEMENTS**

Visual language is essentially mimetic, which makes it suitable for the effective spread of ideas and messages. By combining different types of language, a narrative highly prone to concealing and distorting meanings is created. In art, there is a tradition of multilingualism and various levels of meaning, as well as narrative, which throughout history have been used as a medium for transmitting ideas. Therefore, this presentation examines the methods and effectiveness of art as a tool in propaganda and social mobilisation.

LARA JAKŠIĆ¹, PATRICIA JEZERČIĆ²

*¹ Muzička akademija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Academy of Music, University of Zagreb, Croatia*

² Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PRINCIPI ALTERNATIVNOG ODGOJNOG PRISTUPA U FUNKCIJI PREUZIMANJA ODGOVORNOSTI ZA BUDUĆNOST

Potaknute aktualnim težnjama za reformom školstva, ali osvrnuvši se i na autore poput J.-J. Rousseaua, ovim izlaganjem htjele bismo predstaviti vlastitu kritiku obrazovnog sustava. Što ako rani odlazak u školu nije ono što alijenira pojedinca od prirode, u smislu da se zanemaruje razvoj empatije i senzibiliteta, već pristupi koji podrazumijevaju fetišiziranje uspjeha? Što ako je odgoj samosvjesnog i kritički sposobnog pojedinca ostvariv? Želimo pokazati moć umjetnosti i praktične filozofije – upravo onih segmenata nerijetko marginaliziranih u suvremenom obrazovnom sustavu – za ostvarenje čovjekove dužnosti: dezalijenacije ljudi spram prirode, drugih i samih sebe.

PRINCIPLES OF AN ALTERNATIVE EDUCATIONAL APPROACH IN THE CONTEXT OF TAKING RESPONSIBILITY FOR THE FUTURE

Driven by current aspirations for educational reform, but also reflecting on authors like J.-J. Rousseau, this presentation aims to offer our critique of the educational system. What if an early start to formal education is not what alienates an individual from nature, in the sense of neglecting the development of empathy and sensitivity, but rather approaches that involve the fetishization of success? What if the upbringing of a self-aware and critically capable individual is achievable? We aim to demonstrate the power of art and practical philosophy – the exact segments often marginalised in contemporary education systems – to fulfil a human being's duty: the de-alienation of people from nature, others, and themselves.

MARINA JURČIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

**STVARAMO LI NOVE VRIJEDNOSTI ILI SE JOŠ
VIŠE UDALJAVAMO? NIETZSCHE, HEIDEGGER I
BAUDRILLARD O UMJETNOSTI I SIMULACIJI**

U ovom izlaganju bavit ću se analizom promjene uloge umjetnosti kroz perspektive F. Nietzschea, M. Heideggera i J. Baudrillarda. Nietzsche umjetnost vidi kao afirmaciju života i otpor nihilizmu, no Heidegger tvrdi da prevrednovanje vrijednosti vodi u novi oblik besmisla – gubitak istine bitka. Umjetnost, nekoć izvor istine i uporište čovjeka, postaje puko estetsko iskustvo. Baudrillard ovu misao radikalizira tvrdeći da živimo u mreži simulacija u kojoj umjetnost više ne razotkriva istinu. Ako je budućnost izgrađena unutar simulacije, može li umjetnost i dalje biti pokretač društvenih promjena ili nas takva samo dodatno udaljava od istinskog razumijevanja svijeta?

**ARE WE CREATING NEW VALUES OR ONLY
DISTANCING OURSELVES FURTHER?
NIETZSCHE, HEIDEGGER, AND BAUDRILLARD
ON ART AND SIMULATION**

In this presentation, I will analyse the changing role of art through the perspectives of F. Nietzsche, M. Heidegger, and J. Baudrillard. Nietzsche views art as an affirmation of life and resistance to nihilism, while Heidegger argues that the re-evaluation of values leads to a new form of meaninglessness – the loss of the truth of Being. Art, once a source of truth and a foundation for humanity, becomes merely an aesthetic experience. Baudrillard radicalizes this idea, claiming that we live in a network of simulations where art no longer reveals truth. If the future is built within a simulation, can art still be a driver of social change, or does it only further distance us from a true understanding of the world?

ROKO KAKARIGI

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

TEHNOLOŠKI AKCELERACIONIZAM

Munjeviti napredak tehnologije neminovno utječe na poboljšanje općega stanja. To je suštinska pretpostavka tehnološkoga akceleracionizma. Ovo izlaganje bavit će se sljedećim pitanjima: koji su problemi s osnovnim tvrdnjama tehnološkog akceleracionizma? Što sve tehnološki akceleracionizam implicira? Hoćemo li putem izgubiti svoju ljudskost i je li to uopće važno? Koja se etička pitanja tiču tehnološkog akceleracionizma? Koja je sadašnjost i budućnost akceleracionističkog pokreta?

TECHNOLOGICAL ACCELERATIONISM

The rapid progress of technology inevitably affects the improvement of the general condition. This is the essential assumption of technological accelerationism. This presentation will address the following questions: What are the problems with the basic claims of technological accelerationism? What does technological accelerationism imply? Will we lose our humanity along the way, and does it even matter? What are the ethical issues of technological accelerationism? What is the present and future of the accelerationist movement?

MATKO KIPKE¹, FRAN KOVAČIĆ²

¹ Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

² Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Economics and Business, University of Zagreb, Croatia

EKO-FAŠIZAM I EKOSOCIJALIZAM – RAZLIKE U IDEOLOGIJI I PRISTUPU

Unutar raznih rasprava o ekološkim pokretima ideologije eko-fašizma i ekosocijalizma zastupaju najradikalnije stavove. Eko-fašizam uzroke ekoloških problema pronalazi u prenapučenosti planeta, često se referirajući na siromašnija područja i imigrante. Ekosocijalizam, s druge strane, kao najveći uzrok ekoloških problema vidi kapitalizam i industrijsko okruženje koje proizlazi iz njega. Iako je primarni cilj objiju ideologija pronalazak rješenja za ekološke probleme, one zagovaraju potpuno drugačije političke i ideološke stavove. U ovom ćemo izlaganju kritički preispitati te stavove i, sukladno tome, navesti primjere iz povijesti i sadašnjice u kojima su oni došli do izražaja i kako su se razlikovali.

ECO-FASCISM AND ECOSOCIALISM – THE DIFFERENCES IN IDEOLOGY AND APPROACH

Within various debates on ecological movements, the ideologies of eco-fascism and ecosocialism represent the most radical positions. Eco-fascism locates the cause of ecological problems in the overpopulation of the planet, often referring to poorer regions and immigrants. Ecosocialism, on the other hand, sees capitalism and the industrial environment it produces as the main cause of ecological issues. Although the primary goal of both ideologies is finding solutions to ecological problems, they advocate completely different political and ideological approaches. In this presentation we will critically examine these viewpoints and accordingly present historical and contemporary examples where they have come to the forefront and how they have differed in practice.

JANA KRSTIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**MOGU LI STUDENTSKI PROSVJEDI UTJECATI
NA POLITIČKE PROMJENE U ZEMLJI?
ANALIZA STUDENTSKIH PROSVJEDA U SRBIJI
OD 1995. DO 2025. GODINE**

U izlaganju se analiziraju studentski prosvjedi u Srbiji u 21. stoljeću, s fokusom na blokade iz 2024./2025. godine, opisane kao »najveći studentski prosvjedi u Europi od 1968. godine« (Vasiljević, 2025). Istražuje se njihova politička učinkovitost diskurzivnom analizom i pregledom literature. Iako su utjecali na političke promjene i mobilizaciju, njihovo povremeno ponavljanje ukazuje na ograničen dugoročni učinak. Zaključno se razmatraju ključni čimbenici koji ograničavaju trajni politički učinak studentskih pokreta.

**CAN STUDENT PROTESTS INFLUENCE
POLITICAL CHANGE IN A COUNTRY?
AN ANALYSIS OF STUDENT PROTESTS IN SERBIA
FROM 1995 TO 2025**

This presentation analyzes student protests in Serbia in the 21st century, focusing on the 2024/2025 blockades, described as “the largest student protests in Europe since 1968” (Vasiljević, 2025). It explores their political impact through discourse analysis and a review of literature. While they influenced political change and mobilisation, their periodic recurrence suggests limited long-term effectiveness. The presentation concludes by examining key factors that hinder the long-term political impact of student movements.

JAN KRUHAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

DARK WOKE – RADIKALIZACIJA LJEVICE I GLOBALNI REVOLUCIJSKI POTENCIJALI U DOBA GEOPOLITIČKE KRIZE

Drugi dolazak Donalda Trumpa na vlast u Sjedinjenim Američkim Državama uzrokovao je demokratsku krizu koju su i najiskusniji politički analitičari teško mogli predvidjeti. Anti-establišmentska politika Trumpova establišmenta u Americi proteklog desetljeća uživa podršku, no ne svih. *Pokret MAGA (Make America Great Again)* oduvijek se susretao s oštrim kritičarima. Inače pristojni američki i neamerički ljevičari koji se u svojim zemljama susreću s uzletima neofašističkih stranaka sve jasnije i glasnije vokaliziraju stavove u vezi svojih političkih protivnika: protusocijalni i protudemokratski akteri nisu dobrodošli. Posljedično se takvoj radikalizaciji u Americi javlja mrežni pokret *#darkwoke* kojemu popularnost raste iz dana u dan.

DARK WOKE – THE RADICALISATION OF THE LEFT AND GLOBAL REVOLUTIONARY POTENTIALS IN AN ERA OF GEOPOLITICAL CRISIS

The second coming of Donald Trump to power in the United States of America caused a democratic crisis that even the most experienced political analysts could hardly have predicted. The anti-establishment politics of Trump's own establishment in the USA have enjoyed support over the past decade, but not from everyone. The *MAGA movement (Make America Great Again)* has always faced fierce criticism. Ordinarily, moderate American and non-American leftists, who are confronted with the rise of neo-fascist parties in their own countries, are now more openly and vocally expressing their views on their political opponents: anti-social and anti-democratic actors are not welcome. As a result of such radicalisation in America, the online movement *#darkwoke* is emerging, the popularity of which is growing day by day.

DOMAGOJ MAJKIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BIOETIČKE DILEME NA PRIMJERU *ANTI-VAX* POKRETA

Anti-vax pokret, vođen nepovjerenjem u farmaceutsku industriju i institucije, otvara važne bioetičke dileme. Iako zagovara slobodu izbora, njegovo širenje ugrožava kolektivni imunitet i osjetljive skupine poput djece i starijih. Ključno je pitanje gdje povući granicu između individualnih prava i zaštite javnog zdravlja te može li obavezno cijepljenje biti moralno opravdano. Ovo izlaganje razmatra etičke izazove, utjecaj dezinformacija i odgovornost društva i institucija u sprječavanju epidemija. Pritom je uloga medija i znanstvene zajednice ključna u oblikovanju javnog mnijenja. Cilj je ovog izlaganja analizirati sukob između osobnih sloboda i kolektivne odgovornosti.

BIOETHICAL DILEMMAS THROUGH THE LENS OF THE *ANTI-VAX* MOVEMENT

The *anti-vax* movement, driven by distrust in the pharmaceutical industry and institutions, raises significant bioethical dilemmas. While it advocates for freedom of choice, its spread threatens herd immunity and vulnerable groups such as children and the elderly. A key issue is where to draw the line between individual rights and the protection of public health, and whether mandatory vaccination can be morally justified. This presentation explores ethical challenges, the impact of misinformation, and the responsibility of society and institutions in preventing epidemics. The role of the media and the scientific community is crucial in shaping public opinion. This presentation aims to analyse the conflict between personal freedoms and collective responsibility.

KORANA MAKSUMIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

RUŽIČASTA DESNICA – PARADOKS *ALT-RIGHT* FEMINIZMA

Porast političke desnice, kako u stvarnom tako i u digitalnom prostoru, doveo je do nove pojave: *alt-right* feminizam. Ovaj pokret utemeljen je na tradicionalnim vrijednostima te prvenstveno zagovara povratak nuklearnoj obitelji i klasičnoj ideji ženstvenosti. Rasno miješanje i *woke agenda* prikazuju se kao glavni uzroci dekadencije društva, dok se ksenofobija i rasizam opravdavaju pod krinkom lažne brige za (bije)le žene, koristeći tu brigu za normalizaciju i širenje desničarskih vrijednosti. Cilj je ovog izlaganja razotkriti inherentnu paradoksalnost navedenog pokreta i pokazati kako *alt-right* feminizam, unatoč prividnom cilju oslobođenja žena, primarno služi kao instrument za poticanje straha i mržnje.

PINK RIGHT – THE PARADOX OF *ALT-RIGHT* FEMINISM

The rise of the political right, both in real life and in the digital space, has led to a new occurrence: *alt-right* feminism. This movement is rooted in traditional values and primarily advocates a return to the nuclear family and a classical ideal of femininity. Racial mixing and the *woke agenda* are portrayed as the main causes of societal decay, while xenophobia and racism are justified under the guise of a false concern for (white) women, using that concern to normalise and promote right-wing values. This presentation aims to expose the inherent paradox of this movement and demonstrate how *alt-right* feminism, despite its apparent goal of women's liberation, primarily functions as a tool for inciting fear and hatred.

MARTA MATIJEVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ETIČKI IZAZOVI TRANSNACIONALNOG SUROGATNOG MAJČINSTVA

Surogatno majčinstvo nije nov fenomen – jedan od prvih primjera nalazi se već u Starom zavjetu. Međutim, suvremena praksa komercijalnog surogatnog majčinstva otvara brojna etička pitanja. Mnoge države zabranjuju ovu praksu unutar svojih granica, no transnacionalni model omogućava parovima da, putem nedovoljno reguliranih institucija, »naruče« dijete u zemljama »Globalnog Juga«, poput Gruzije. Motivirana mogućnošću naručivanja velikog broja novorođenčadi u kratkom vremenskom razdoblju, u ovom izlaganju propitujem komodifikaciju ženskog tijela i djece, eksploataciju žena, pravo na roditeljstvo te zaštitu i dobrobit djece u kontekstu transnacionalnog modela komercijalnog surogatnog majčinstva.

THE ETHICAL CHALLENGES OF TRANSNACIONAL SURROGACY

Surrogacy is not a new phenomenon – one of the first examples can be found in the Old Testament. However, the contemporary practice of commercial surrogacy raises numerous ethical questions. Many countries prohibit this practice within their borders, but the transnational model allows couples to “order” a child in countries of the “Global South”, such as Georgia, through under-regulated institutions. Motivated by the possibility of acquiring many newborns in a short period of time, in this presentation I question the commodification of the female body and children, the exploitation of women, the right to parenthood, and the protection and well-being of children in the context of the transnational model of commercial surrogacy.

DOMIN MATOŠ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

DIGITALNI MITOVI I VIRTUALNI POKRETI – NOVI SIMBOLI ZAJEDNIŠTVA?

U kontekstu masovnih društvenih i kulturnih promjena, ali i sveobuhvatne digitalizacije, koncept mita i simbolike mijenja se i razlaže u drugačijim oblicima. Stoga, »digitalni mitovi« nisu mitovi u klasičnom smislu, ali funkcioniraju na sličan način: stvaraju i odražavaju zajedničke narative, oblikuju grupni identitet i pomažu u stvaranju osjećaja pripadnosti. *Memeovi* se razvijaju kao novi oblik komunikacije i stvaranja značajne zajedničke simbolike, a posljedično i identiteta. Javljaju se digitalni antagonisti i protagonisti – junaci i zlikovci koji postaju simbolične figure javnog mišljenja. *Hashtagovi* postaju novi oblik ritualne komunikacije, razvija se digitalni folklor u obliku teorija zavjere, dok se umjetna inteligencija pokazuje kao mitotvorni alat. Tako mitska interpretacija živi u novom svjetlu.

DIGITAL MYTHS AND VIRTUAL MOVEMENTS – NEW SYMBOLS OF COMMUNITY?

In the context of mass social and cultural changes, as well as comprehensive digitization, the concept of myth and symbolism changes and breaks down into different forms. Therefore, “digital myths” are not myths in the classical sense, but function in a similar way: they create and reflect shared narratives, shape group identity, and help create a sense of belonging. *Memes* develop as a new form of communication and creation of significant shared symbolism, and consequently, identity. Digital antagonists and protagonists emerge – heroes and villains who become symbolic figures of public opinion. *Hashtags* become a new form of ritual communication, digital folklore develops in the form of conspiracy theories, and artificial intelligence proves to be a tool for myth creation. Thus, mythical interpretation lives in a new light.

TARIK MIDŽIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Philosophy, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

PLATON I DIGITALNA ŠPILJA – OBLIKUJU LI ALGORITMI NAŠU STVARNOST?

Cilj je ovog izlaganja ponuditi filozofsku i interdisciplinarnu refleksiju o algoritmima kao faktorima koji oblikuju suvremenu percepciju stvarnosti, oslanjajući se na Platonovu alegoriju špilje kao analitički okvir. Nastojat će se sagledati kako suvremeni digitalni svijet utječe na ljudsko razumijevanje istine i na koji se način možemo nositi s izazovima koje donosi algoritamska selekcija informacija. U tom smislu, razmatrat će se problematika dezinformacija, propagande i manipulacije javnim mnijenjem, kao i uloga velikih tehnoloških kompanija u oblikovanju globalnih narativa. Također će biti analizirane moguće strategije izlaska iz »digitalne špilje«, uključujući razvoj kritičkog mišljenja, digitalne pismenosti i transparentnijih algoritamskih sistema koji omogućuju veću informiranost i pluralizam mišljenja.

PLATO AND THE DIGITAL CAVE – DO ALGORITHMS SHAPE OUR REALITY?

This presentation aims to offer a philosophical and interdisciplinary reflection on algorithms as factors shaping contemporary perceptions of reality, using Plato's allegory of the cave as an analytical framework. It will explore how the modern digital world influences human understanding of truth and how we can cope with the challenges posed by algorithmic selection of information. In this sense, the issues of misinformation, propaganda, and manipulation of public opinion will be addressed, as well as the role large technological companies play in shaping global narratives. The presentation will also analyse potential strategies for emerging from the "digital cave", including the development of critical thinking, digital literacy, and more transparent algorithmic systems that enable greater awareness and pluralism of thought.

LEA MRAZ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

RAŠČINJAVANJE PRIČINA – AKTIVISTIČKI POTENCIJAL SUVREMENE UMJETNOSTI

Eskalacija dijaloškog sustvaralačkog odnosa zbilje i umjetnosti u konfrontacijskoj intervenciji u odnose realiteta osnovna je odredba suvremene umjetnosti koja se počinje pojavljivati kao potencijalno ključni pronositelj reakcije i konstruktivnog prevratničkog duha suvremene civilizacije. S ciljem isticanja važnosti angažmana umjetnosti u trenutnim društvenim strujanjima, ovo izlaganje nastojat će, uz teorijska uporišta i konkretne primjere, u sferi opće i bioetičke problematike, ispitati učinke radikalne konceptualne suvremene umjetnosti u domeni provokacije, promišljanja i reanimacije suvremene atrofirane civilizacije.

UNDOING THE ILLUSION – THE ACTIVIST POTENTIAL OF CONTEMPORARY ART

The escalation of the dialogical co-creative relationship between reality and art in a confrontational intervention into the dynamics of reality is a fundamental characteristic of contemporary art, which is emerging as a potential key catalyst for the reaction and the constructive revolutionary spirit of modern civilization. Aiming to emphasise the importance of artistic engagement in modern social currents, this presentation will, with theoretical foundations and concrete examples, within the context of general and bioethical issues, examine the effects of radical conceptual contemporary art in the realm of provocation, reflection, and the reanimation of the modern, atrophied civilization.

JAN ZVONIMIR NEMET

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NASILJE MEĐU VRŠNJACIMA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Dolazak u novu sredinu i novo okruženje može biti izazovno i veoma stresno razdoblje za djecu. Živeći u vremenima stalnih promjena, mladim je ljudima često teško pronaći nove prijatelje, naročito tijekom njihova srednjoškolskog perioda. Tako zbog straha, ali i nesigurnosti pojedine mlade osobe dolazi do negativnih percepcija okoline o nekom tko je »drugačiji« u pogledu sklapanja prijateljstva, izlazaka i sl. Na taj način pojedina djeca postaju meta vršnjačkog nasilja u srednjim školama, što im svakako izaziva dodatni strah prilikom njihova ionako teškog prilagođavanja u posve novoj sredini. Cilj je ovog izlaganja prikazati zašto se među mladim ljudima u srednjim školama pojavljuje nasilje, odnosno maltretiranje nekog pojedinca te može li se to spriječiti.

BULLYING IN HIGH SCHOOLS

Entering a new environment and new setting can be a challenging and highly stressful period for children. Living in times of constant change, young people often find it difficult to make new friends, especially during their high school years. Due to fear, but also the insecurity of some young people, negative perceptions about someone who is "different" in terms of making friends, socialising, etc., can arise. As a result, some children become targets of bullying in high schools, which further adds to their anxiety during their already stressful struggle to adapt to a completely new environment. The goal of this presentation is to examine why bullying emerges among young people in high schools and whether it can be prevented.

RENE NEUBERG-JAGETIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BANALNOST ZLA I ODGOVORNOST DRUŠTVENIH POKRETA

Baveći se konceptom banalnosti zla, Hannah Arendt pokazuje kako se zlo može manifestirati ne kroz fanatizam, već kroz birokratsku poslušnost i nesposobnost kritičkog mišljenja. U kontekstu suvremenih društvenih pokreta postavlja se pitanje prepoznaju li njihovi sudionici vlastitu odgovornost za budućnost ili nesvjesno reproduciraju mehanizme sustava koji žele mijenjati. Ovo će se izlaganje dotaknuti načina na koje se pojedinci unutar pokreta mogu oduprijeti pasivnom sudjelovanju u neetičnim strukturama. Analizom primjera aktivizma i političkih odluka, razmotrit ću kako se može izbjeći perpetuiranje nepravde i kako društveni pokreti mogu razviti etičku budnost naspram vlastitih djelovanja.

THE BANALITY OF EVIL AND THE RESPONSIBILITY OF SOCIAL MOVEMENTS

By dealing with the concept of the banality of evil, Hannah Arendt shows how evil can manifest itself not through fanaticism, but through bureaucratic obedience and the inability to think critically. In the context of contemporary social movements, the question arises whether their participants recognise their own responsibility for the future or unconsciously reproduce the mechanisms of the system they aim to change. This presentation will address ways in which individuals within a movement can resist passive participation in unethical structures. Through the analysis of examples of activism and political decisions, I will explore how the perpetuation of injustice can be avoided and how social movements can develop ethical awareness regarding their own actions.

MIA PAUREVIĆ

*Sveučilište u Zürichu, Švicarska; Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
University of Zurich, Switzerland; University of Zagreb, Croatia*

**JEZIK I DISKRIMINACIJA –
KAKO JEZIK STRUKTURIRA DRUŠTVO
I ZAŠTO RIJEČ ‘INVALIDITET’ NIJE PRIMJERENA?**

U ovom ću izlaganju tematizirati uporabu riječi ‘invalid’ kojom se opisuje osoba koja ne odgovara određenoj normi i, konzekventno, određenoj predodžbi »normiranosti« i »normalnosti«. Nastojat ću argumentirati zašto je legitimno smatrati riječi ‘invalid’ i ‘invaliditet’ problematičnima i reći ponešto o tome kako jezik može utjecati na društvo i društvenu percepciju osobe koja ne odgovara nekoj prevladavajućoj normi. Na temelju navedene argumentacije želim pokazati koje potencijalne bioetičke implikacije takva uporaba donosi. Pritom ću se osloniti na teze Michela Foucaulta o »normiranju«, »normalizaciji« i »normalnosti«.

**LANGUAGE AND DISCRIMINATION –
HOW LANGUAGE STRUCTURES SOCIETY AND
WHY THE TERM ‘INVALIDITY’ IS PROBLEMATIC?**

In this presentation, I will examine the use of the term ‘invalid’ to describe a person who does not conform to a given norm and, consequently, to a certain idea of “normalcy” and “normality”. I aim to argue why it is legitimate to consider the terms ‘invalid’ and ‘invalidity’ problematic and to reflect on how language influences society and the social perception of those who do not fit prevailing norms. Based on this line of argument, I aim to highlight the potential bioethical implications of such linguistic usage. In doing so, I will draw upon Michel Foucault’s theories on “normalcy”, “normalisation”, and “normality”.

MATE PAVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**CRNE PANTERE –
PUTOKAZ ILI UPOZORENJE ZA BUDUĆNOST
KROZ SAMOUPRAVU?**

Otkako je globalni sjever doživio tranziciju iz agrarnih u industrijska i kasnije u postindustrijska društva, nije nedostajalo društvenih udruženja koja su adresirala njihove manjkavosti. Neka od njih pokušala su svojim djelovanjem obuhvatiti sve problematike trenutnog društvenog uređenja, dok su mnoge bile usredotočene na specifične izazove, često one koji pogađaju neke skupine više od ostalih. Stranka crnih pantera jedna je od široj javnosti poznatijih skupina toga tipa, osnovana s namjerom borbe i zaštite crnačkih prava u Sjedinjenim Američkim Državama. Međutim, usprkos njihovoj širokoj popularnosti, ta javnost manje je upućena u njihove ideološke temelje i prakse, a cilj je ovog izlaganja izmijeniti to što je više moguće.

**THE BLACK PANTHERS –
A GUIDE OR A WARNING FOR A FUTURE
THROUGH SELF-MANAGEMENT**

Since the global north has experienced the transition from agrarian to industrial and later to post-industrial societies, there has been no shortage of social associations that have addressed their shortcomings. Some have attempted to tackle all the issues of the current social order, while many have focused on specific challenges, often those that affect some groups more than others. The Black Panther Party is one of the more widely known groups of its type, founded with the intention of fighting and protecting black rights in the United States of America. However, despite their widespread popularity, the public is less familiar with their ideological foundations and practices, and the goal of this presentation is to change that as much as possible.

TOMISLAV PERIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

POJAM ODGOVORNOSTI HANSA JONASA I NJEGOV ZNAČAJ ZA SUVREMENU ETIKU I BIOETIKU

Cilj je ovog izlaganje analizom filozofije Hansa Jonasa obrazložiti i pokazati kako njegov koncept odgovornosti može unaprijediti etički okvir za bioetičke dileme. Usto, pokušat ćemo postaviti Jonasov pojam odgovornosti kao odgovor na današnje ekološke probleme i kao znak upozorenja za nadolazeće tehnološke novine. Također, naznačit ćemo povezanost Jonasove etike s biotikom kroz sfere zdravstva, medicine i biotehnologije, koje su u svom razvoju potencijalno jednako opasne kao i tehnologija. Ovo izlaganje nastojat će dati odgovore na spomenuta pitanja i istovremeno se suočiti s etičkim izazovima koji proizlaze iz suvremene tehnologije i ekoloških problema, kao i granica ljudskog djelovanja i moralne obveze spram prirode i tehnologije.

HANS JONAS'S CONCEPT OF RESPONSIBILITY AND ITS RELEVANCE FOR CONTEMPORARY ETHICS AND BIOETHICS

This presentation aims to explain, through an analysis of Hans Jonas's philosophy, how his concept of responsibility can enhance the ethical framework for addressing bioethical dilemmas. Furthermore, we will attempt to position Jonas's concept of responsibility as a response to today's ecological issues and as a warning sign in the face of emerging technological developments. We will also highlight the connection between Jonas's ethics and bioethics through the domains of healthcare, medicine, and biotechnology, whose development may prove to be as dangerous as that of technology itself. This presentation seeks to offer answers to these questions while also confronting the ethical challenges posed by contemporary technology and ecological issues, as well as the limits of human action and our moral obligation toward both nature and technology.

FEDRA PERVAN

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

UTJECAJ DRUŠTVENIH MREŽA NA DRUŠTVENE POKRETE

Ovo izlaganje bavi se utjecajem društvenih mreža na društvene pokrete. U današnje doba rapidnoga porasta tehnologije i njezinih usluga koje su dostupnije nego ikada, mladi se smatraju pasivnima, no jedan od argumenata protiv toga jest porast društvenih pokreta na društvenim mrežama. Izlaganje proučava borbu za ljudska prava na društvenim mrežama, borbu za prava manjina i sl., ali i velike svjetske prosvjede koji su *izašli* iz internetskih prostora i donijeli neke stvarne promjene. Koja je budućnost društvenih pokreta, hoće li se socijalni aktivizam i prosvjedi odvijati samo *online* i koje su potencijalne negativne strane aktivizma na društvenim mrežama – samo su neke od tema kojih ću se dotaknuti.

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON SOCIAL MOVEMENTS

This presentation deals with the impact of social media on social movements. In today's age of rapid growth in technology and its services, which are more available than ever, young people are considered passive, but one of the arguments against this is the rise of social movements on social media. The presentation examines the struggle for human rights on social media, the fight for minority rights, etc., but also large global protests that have *emerged from* online spaces and brought about some real change. What is the future of social movements, will social activism and protests only take place online, and what are the potential negative sides of activism on social media – these are just some of the topics I will touch upon.

MIA PLATUŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PROBLEM GLORIFIKACIJE NENASILNOG OTPORA

U suvremenoj kulturi lako je uočljiv trend glorifikacije nenasilnog otpora. Nenasilni otpor i pacifizam postavljaju se kao najplemenitiji načini otpora, no njihovu efikasnost treba dovesti u pitanje. U tom se smislu riječi indijske autorice i političke aktivistice Arundhati Roy javljaju kao kritika nenasilja kao načina otpora i njegove efikasnosti: »Mogu li gladni gladovati? Nenasilje je teatar. Potrebna mu je publika. Što je moguće bez publike?«. Roy postavlja pitanje mogućnosti i efikasnosti nenasilnog otpora onih iz nepriviligiranih situacija, onih s dna društva, ignoriranih i zaboravljenih.

THE PROBLEM OF GLORIFYING NONVIOLENT RESISTANCE

In contemporary culture, there is a noticeable trend of glorifying nonviolent resistance. Nonviolent resistance and pacifism are often framed as the most noble forms of opposition, yet their actual effectiveness needs reexamining. In this context, the words of Indian author and political activist Arundhati Roy emerge as a powerful critique of nonviolence as a method of resistance and its efficiency: "Can the hungry go on a hunger strike? Nonviolence is a piece of theatre. You need an audience. What can you do without an audience?". Roy questions the viability and impact of nonviolent resistance for those in unprivileged positions, those at the margins of society, the ignored and the forgotten.

DOMAGOJ POPOVIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

BIOETIKA I DIGITALNI AKTIVIZAM

Digitalni aktivizam, poznat i kao e-aktivizam, odnosi se na korištenje digitalnih alata za promoviranje društvenih promjena, mobilizaciju ljudi i podizanje svijesti o određenim pitanjima. U današnjem digitalnom dobu, aktivizam je u velikoj mjeri premješten u *online* prostor, omogućujući bržu, lakšu i globalniju povezanost. S druge strane, bioetika se bavi etičkim pitanjima u biologiji, medicini i znanstvenim istraživanjima, razmatrajući moralne aspekte ljudskog života i zdravlja. U kontekstu digitalnog aktivizma, bioetika bi mogla igrati ključnu orijentacijsku ulogu jer mnoge *online* inicijative mogu imati značajan utjecaj na osobnu privatnost, sigurnost podataka i etičke smjernice u vezi s ljudskim zdravljem i biotehnološkim napretkom.

BIOETHICS AND DIGITAL ACTIVISM

Digital activism, also known as e-activism, refers to the use of digital tools to promote social change, mobilise people, and raise awareness about specific issues. In today's digital age, activism has largely shifted to the online sphere, enabling faster, easier, and more global connectivity. On the other hand, bioethics deals with ethical questions in biology, medicine, and scientific research, examining the moral aspects of human life and health. Within the context of digital activism, bioethics could play a crucial guiding role, as many online initiatives can significantly impact personal privacy, data security, and ethical standards related to human health and biotechnological progress.

IVANA RELJANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

4B POKRET KAO POKUŠAJ REVITALIZACIJE RADIKALNOGA FEMINIZMA

Suvremena odlika južnokorejskoga društva svakako je pokret 4B za koji se primarno drži da je nastao kao reakcija na pronatalitetne politike tamošnje vlasti i konstantno pre naglašavanje patrijarhalnoga viđenja žene. Iza uistinu enigmatičnoga naslova krije se odbijanje četiriju funkcija i uloga kroz koje se u tako postavljenome društvu i dalje kroji identitet žene, a to su: heteroseksualna veza i općenje s muškarcima, brak i rađanje djece. U ovom izlaganju nastojat ću pružiti detaljniji prikaz spomenutoga fenomena i situirati ga u milje radikalnoga feminizma, s ciljem obznanjivanja stanovite vizije budućnosti *većinske manjine*, pri čemu ću zaći i u povijest konkretne feminističke struje.

THE 4B MOVEMENT AS AN ATTEMPT TO REVITALISE RADICAL FEMINISM

A contemporary feature of South Korean society is certainly the 4B movement, which is primarily believed to have emerged as a reaction to the pronatalist policies of the local government and the constant overemphasis on the patriarchal views of women. Behind the truly enigmatic name lies the rejection of the four functions and roles through which a woman's identity is still shaped in this society, namely: heterosexual relationships and intercourse with men, marriage, and childbearing. In this presentation, I aim to provide a detailed account of this phenomenon and situate it within the context of radical feminism, to articulate a certain vision of the future for the *majority minority*, and in doing so, I will also delve into the history of this particular strand of feminist thought.

NIKA ROSANDIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**KLIMATSKE PROMJENE U MORIMA I OCEANIMA –
UTJECAJ NA MORSKA STVORENJA I
LJUDSKE ZAJEDNICE KOJE OVISE O MORU**

Klimatske promjene imaju značajan utjecaj na mora i oceane na više načina: podizanje razine mora, zagrijavanje i zakiseljavanje oceana, poremećaj morskih ekosustava, smanjenje razine kisika, promjene morskih struja i vremenskih obrazaca, kao i promjene u obrascima migracije mnogih morskih vrsta. Ove promjene ne samo da prijete morskim ekosustavima nego imaju ekonomske i društvene učinke, posebice na zajednice koje ovisе o oceanima u smislu izvora hrane, turizma i sredstava za život. Istraživat ću primjere aktivizma koji se bore protiv gubitka morske bioraznolikosti proučavajući promjene u ponašanju morskih stvorenja i načine na koje se možemo angažirati kako bismo očistili oceane i smanjili emisije stakleničkih plinova u svakodnevnom životu.

**CLIMATE CHANGE IN SEAS AND OCEANS –
THE IMPACT ON MARINE LIFE AND
HUMAN COMMUNITIES THAT DEPEND ON THE SEA**

Climate change has a significant impact on the seas and oceans in several ways: rising sea levels, warming and acidifying the oceans, disruption of marine ecosystems, reduction in oxygen levels, changes in ocean currents and weather patterns, as well as changes in the migration patterns of many marine species. These changes not only threaten marine ecosystems but also have economic and social consequences, especially for communities that rely on the oceans as a source of food, tourism, and livelihood. In this presentation, I will explore examples of activism that aim to combat the loss of marine biodiversity by examining changes in the behavior of marine animals and discussing how we can engage in efforts to clean the oceans and reduce greenhouse gas emissions in our everyday lives.

TOMISLAV RUBINIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

TRANSHUMANIZAM I BIOETIČKA PITANJA – TEHNOLOŠKI POKRETI KOJI REDEFINIRAJU ČOVJEKA

Transhumanizam je pokret koji zagovara upotrebu znanstvenih i tehnoloških inovacija za poboljšanje ljudskih sposobnosti, produženje života i redefiniranje ljudske prirode. Gledajući kroz bioetičku prizmu, transhumanizam otvara brojna pitanja o granicama ljudskog tijela, identiteta i moralne odgovornosti. U središtu rasprave nalaze se implikacije genetskih modifikacija, kiborga, umjetne inteligencije i neurotehnologije. Ovo izlaganje propituje etičku prihvatljivost tehnološke transformacije čovjeka i utjecaj takvih promjena na društvenu pravednost, identitet i budućnost čovječanstva.

TRANSHUMANISM AND BIOETHICAL ISSUES – TECHNOLOGICAL MOVEMENTS THAT REDEFINE HUMANKIND

Transhumanism is a movement that advocates for the use of scientific and technological innovations to enhance human abilities, extend life, and redefine human nature. From a bioethical perspective, transhumanism raises numerous questions about the boundaries of the human body, identity, and moral responsibility. At the centre of the debate are the implications of genetic modifications, cyborgs, artificial intelligence, and neurotechnology. This presentation examines the ethical acceptability of the technological transformation of humans and the impact of such changes on social justice, identity, and the future of humanity.

ANTONIA SABLJIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

POKRETI ZA PRAVA ŽIVOTINJA I BIOETIKA

Prava životinja predstavljaju jedno od ključnih pitanja suvremene bioetike, s naglaskom na moralni status životinja i kritiku specizma. Moralne odluke trebaju smanjivati patnju neovisno o vrsti, s ciljem povećanja sreće. Deontološki pristup ističe inherentnu vrijednost životinja, a eksperimentiranje na životinjama trebalo bi biti zabranjeno. Životinje imaju kompleksne emocije, što je temelj za priznavanje njihovih prava. Kontekstualna etika naglašava različite moralne obveze prema životinjama, dok pokreti za prava životinja zagovaraju njihov pravni status. U Hrvatskoj djeluju *Prijatelji životinja*, a globalno, primjerice, *People for the Ethical Treatment of Animals*.

ANIMAL RIGHTS MOVEMENTS AND BIOETHICS

Animal rights represent one of the key issues of contemporary bioethics, with an emphasis on the moral status of animals and a critique of speciesism. Moral decisions should reduce suffering regardless of species, with the goal of increasing happiness. The deontological approach emphasizes the inherent value of animals, advocating for a ban on animal experimentation. Animals have complex emotions, which is the basis for recognising their rights. Contextual ethics emphasizes various moral obligations towards animals, while animal rights movements advocate for their legal status. In Croatia, *Animal Friends Croatia* is active, and globally, for example, *People for the Ethical Treatment of Animals*.

ANAMARIJA SALOPEK VIŠEVIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

POKRETI PROTIV CIJEPLJENJA I BIOETIČKE KONTROVERZE

Pokreti protiv cijepljenja postali su medijski istaknuti, osobito tijekom pandemije COVID-19, izazivajući bioetičke kontroverze vezane uz pravo na zaštitu zdravlja i odgovornost prema zajednici. Protivnici cijepljenja naglašavaju autonomiju, pravo pojedinca na odlučivanje o vlastitu zdravlju i zdravlju djece. Međutim, autonomija nije apsolutno pravo, već mora biti uravnotežena s odgovornošću prema društvu, posebno kada postoji rizik za javno zdravlje. Pitanje je do kojeg trenutka pojedinac može koristiti svoju autonomiju ako ugrožava dobrobit drugih?

ANTI-VACCINATION MOVEMENTS AND BIOETHICAL CONTROVERSIES

Anti-vaccination movements have gained media prominence, particularly during the COVID-19 pandemic, sparking bioethical controversies related to the right to health protection and responsibility to the community. Opponents of vaccination emphasise autonomy, the individual's right to make decisions about their own health and that of their children. However, autonomy is not an absolute right, but must be balanced with responsibility towards society, especially when there is a risk to public health. The question is to what extent can an individual exercise their autonomy if it endangers the well-being of others?

MIA SAMARDŽIJA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ETIČKO PITANJE LOVA NA ŽIVOTINJE I LOVAČKIH DRUŠTAVA

Ovo izlaganje bavit će se lovačkom praksom i njezinim etičkim aspektom u Republici Hrvatskoj i globalno, kao i načinom na koji se lovačka društva odnose prema tom pitanju. Glavna tema bit će dihotomija suprotnih stavova: s jedne strane, argument da je lov ključan za očuvanje ravnoteže ekosustava i kontrolu broja životinja koje potencijalno štete poljoprivredi; s druge strane, isticanje etičkih i ekoloških aspekata koji tvrde da je takvo ubijanje životinja iz razonode, komercijalnih razloga ili sporta moralno neprihvatljivo. Također, nastojat će se raspraviti o tome u kojoj mjeri lovačka društva imaju pravo manipulirati prirodom na navedene načine.

THE ETHICAL QUESTION OF ANIMAL HUNTING AND HUNTING SOCIETIES

This presentation will examine the practice of hunting and its ethical implications both in the Republic of Croatia and globally, as well as how hunting societies approach this issue. The main theme will be the dichotomy of opposing views: on the one hand, the argument that hunting is key to preserving the balance of the ecosystem and controlling the number of animals that potentially harm agriculture; on the other hand, the emphasis on ethical and ecological aspects that argue that such killing of animals for leisure, commercial reasons, or sport is morally unacceptable. We will also try to discuss the extent to which hunting societies have the right to manipulate nature in the aforementioned ways.

FILIP MARKO SRDIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

BUDIZAM I KLIMATSKE MIGRACIJE – ODGOVORNOST PREMA BUDUĆNOSTI U KONTEKSTU EKOLOŠKIH KATASTROFA

Klimatske promjene uzrokuju ekološke katastrofe koje dovode do migracija stanovništva, otvarajući složena etička, ekološka i kulturna pitanja. Budističke zajednice, posebno u Aziji, suočavaju se s ovim izazovima na dva načina: (1) kao zajednice pogođene klimatskim promjenama i (2) kao akteri koji pružaju utočište i podršku raseljenim osobama. Izlaganje istražuje kako budističke prakse i vrijednosti oblikuju odgovore na ekološke izazove te kako mogu ponuditi održive društvene alternative. Analizirat će se primjeri angažmana tih zajednica. Također, razmotrit će se kako budistička etika može nadopuniti šire društvene odgovore na klimatske migracije i potaknuti globalnu odgovornost prema budućim generacijama.

BUDDHISM AND CLIMATE MIGRATION – RESPONSIBILITY TOWARD THE FUTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL DISASTERS

Climate change is causing ecological disasters that lead to population migration, raising complex ethical, ecological, and cultural issues. Buddhist communities, especially in Asia, face these challenges in two ways: (1) as communities directly affected by climate change, and (2) as actors offering refuge and support to displaced individuals. This presentation explores how Buddhist practices and values shape responses to ecological challenges and how they can provide sustainable social alternatives. The example of community engagement will be analyzed. The presentation will also consider how Buddhist ethics can complement broader societal responses to climate migration and encourage global responsibility toward future generations.

DAMIAN SRŠA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

INTERNETSKJE ZAJEDNICE I ODGOVORNOST INFLUENCERA U OKVIRU NOVE TEHNOLOGIJE

Pogledamo li društvene mreže i tzv. »influencere« koji na njima obitavaju i utječu na mnoge svoje pratitelje i obožavatelje (što mlade, što stare), možemo vidjeti kako se oko njih formiraju određene zajednice s pogledima i stavovima koji se uglavnom poklapaju sa stavovima »njihova influencera«. Uzimajući u obzir parasocijalne veze kojih ti »influenceri« mogu, ali i ne moraju, biti svjesni, u ovom izlaganju pozabavit ću se nekim zajednicama koje postoje na platformi *Twitch*, kao i odgovornošću koju »influenceri« imaju prema svojim zajednicama i njihovim članovima, ali i odgovornosti prema svijetu kada se radi o temama koje mogu utjecati na velik broj ljudi, poput političkih stavova ili stavova o tehnologiji.

INTERNET COMMUNITIES AND THE RESPONSIBILITY OF INFLUENCERS IN THE FRAMEWORK OF EMERGING TECHNOLOGIES

If we examine social media and the so-called “influencers” who inhabit these platforms and impact many of their followers and fans (both young and old), we can observe the formation of specific communities whose views often align with those of “their chosen influencer”. Considering the parasocial relationships that these “influencers” may or may not be aware of, this presentation will focus on several communities that exist on the platform *Twitch*, as well as the responsibility “influencers” bear toward their communities and their members, but also their broader responsibility toward the world around them, especially when it comes to topics that affect a large number of people, such as political opinions or technological discourse.

PETAR STEVANOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Beogradu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

PITANJE ODGOVORNOSTI DIGITALNIH POSTMORTEM AVATARA

Ubrzani razvoj umjetne inteligencije omogućio je određenim kompanijama stvaranje različitih verzija digitalnih postmortem avatara – virtualnih subjekata koji simuliraju govor, ponašanje i druge karakteristike preminulih pojedinaca na osnovu unesenih ili prikupljenih podataka. Ovaj fenomen otvara kompleksna etička pitanja, posebno u vezi s odgovornošću prema sjećanju na preminule, privatnosti podataka i načinu na koji takvi avatari oblikuju društvene norme. U ovom izlaganju analizirat ću pitanje odgovornosti kompanija koje se bave kreiranjem ovakvih avatara, ali i pitanje odgovornosti samih avatara prema prošlim i budućim generacijama.

THE QUESTION OF RESPONSIBILITY OF DIGITAL POSTMORTEM AVATARS

The rapid development of artificial intelligence has enabled certain companies to create various versions of digital postmortem avatars – virtual subjects that simulate the speech, behavior, and other characteristics of deceased individuals based on inputted or collected data. This phenomenon raises complex ethical questions, particularly regarding responsibility toward the memory of the deceased, data privacy, and the ways in which such avatars shape social norms. In this presentation, I will analyse the issue of responsibility of the companies that create these avatars, as well as the responsibility of the avatars themselves toward past and future generations.

JOSIP ŠPANIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

PRIJETNJE LJUDSKOM DOSTOJANSTVU I PRIRODI U POKRETIMA TRANSHUMANIZMA I POSTHUMANIZMA

Tvrtka Elona Muska *Neuralink* 2024. godine provela je svoj prvi pokus povezivanja ljudskog mozga s računalom s ciljem izmjenjivanja informacija. U tom činu već prisutna težnja razvoju tehnologija u smjeru transhumanizma i posthumanizma odnosi se na viđenje čovjeka kao nedovršenog proizvoda koji se može preoblikovati i poboljšati korištenjem raznih naprednih tehnologija, jedinih sposobnih stvoriti tako drastične promjene ljudskom biću. Međutim, žrtvovanjem sve većeg dijela svog bića tehnologiji čovjek gubi vlastiti razum i slobodnu volju koji ga razlikuju od životinja, srozavajući imperativ unaprjeđenja u deevoluiranje na razinu životinje. Takvi pokreti donijeli bi brojne posljedice odbacivanjem ljudske prirode u slijepoj težnji prema čovjekovu napretku.

THREATS TO HUMAN DIGNITY AND NATURE IN TRANSHUMANIST AND POSTHUMANIST MOVEMENTS

In 2024, Elon Musk's company *Neuralink* conducted its first experiment connecting the human brain to a computer for the purpose of exchanging information. In that act, an already present tendency toward the development of technologies in the direction of transhumanism and posthumanism is reflected, seeing humans as unfinished products that can be shaped and improved using various advanced technologies, the only ones capable of administering such drastic changes to a human being. However, by sacrificing an increasing part of their being to technology, humans lose their own reason and free will, which distinguish them from animals, thus lowering the imperative of improvement into a de-evolution to the level of an animal. Such movements would bring numerous consequences by rejecting human nature in the blind pursuit of human progress.

JULIA VANJHARD TRUŠČEK

*Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia*

ANTINATALIZAM KAO ALTERNATIVNA LJUDSKA BUDUĆNOST

Antinatalizam etički je stav koji negativno vrednuje ljudsku reprodukciju. Neki su od razloga neizbježnost patnje u čovjekovu postojanju, činjenica da djeca ne mogu pristati na rođenje, teret na okoliš koji se stvori sa svakim rođenim djetetom, mizantropija i sl. Što se više obrazujemo, to nam je jasnije da je svijet nepravedan, a budućnost se čini osuđenom na propast. U takvoj atmosferi prirodno je da se pojavio pokret koji budućnost smatra dovoljno strašnom da je treba spriječiti. Koje argumente antinatalitetni pokret daje? Je li realistično očekivati da se ljudi prestanu razmnožavati? Je li težnja prema kraju ljudske vrste suprotna ljudskom duhu? Na koju nam dijagnozu društva antinatalizam ukazuje?

ANTINATALISM AS AN ALTERNATIVE HUMAN FUTURE

Antinatalism is an ethical stance that views human reproduction in a negative light. Some of the reasons include the inevitability of suffering in human existence, the fact that children cannot consent to being born, the environmental burden created by each new child, misanthropy, etc. The more we educate ourselves, the more evident it becomes that the world is unjust, and the future seems destined to fail. In such an atmosphere, it is natural that a movement has emerged that considers the future to be scary enough to prevent it. What arguments does the antinatalist movement put forward? Is it realistic to expect that people will stop reproducing? Is the desire for the end of the human species contrary to the human spirit? What kind of diagnosis of society does antinatalism offer?

MATEJ VELIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Philosophy, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

RAZUMSKA BEZIZLAZNOST PROBLEMA ABORTUSA

U ovom izlaganju želim ukazati na problem na koji nailazi diskusija o abortusu: kako razumsko argumentiranje ovog problema najčešće nailazi »na gluhe uši« tvrde i odlučne dogme konzervativne misli. Želim upozoriti na to da filozofsko i razumsko argumentiranje moraju imati veću potkrijepljenost u empatiji i prvoručnom iskustvu osoba i pokreta (prvenstveno misleći na emancipacijske pokrete žena i LGBTQ+ zajednice), koji doprinose pozitivnijem govoru o ovoj naizgled osjetljivoj temi kao temelju za kvalitetno otvaranje receptivnosti kompleksnijem govoru o abortusu.

THE RATIONAL IMPASSE OF THE ABORTION PROBLEM

In this presentation, I aim to highlight the problem faced in discussions about abortion: how rational argumentation often falls on “deaf ears” of the rigid and resolute conservative dogma. I wish to point out that philosophical and rational argumentation must be more deeply grounded in empathy and the firsthand experiences of individuals and movements (primarily referring to women’s and LGBTQ+ emancipation movements), which contribute to a more positive discourse on this seemingly sensitive topic as a foundation for fostering openness to more nuanced and complex conversations about abortion.

ANTONIO VRABEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

**DEHUMANIZACIJA I GENOCID –
HOLODOMOR I INVAZIJA RUSIJE NA UKRAJINU
U KOMPARATIVNOJ BIOETIČKOJ PERSPEKTIVI**

Zločin genocida predstavlja jedan od najekstremnijih oblika napada na ljudska prava, dostojanstvo i svetost života te je samim time vrlo značajno područje bioetičkog proučavanja. Od zločina genocida neodvojiv je proces dehumanizacije kojim se negira ljudskost određenih skupina i posljedično im se oduzimaju osnovna ljudska prava. U fokusu ovoga izlaganja bit će dvije studije slučaja – *Holodomor*, odnosno umjetno stvorena glad na području sovjetske Ukrajine (1930-ih) i recentna invazija Rusije na Ukrajinu. Na temelju ovih dvaju primjera utvrdit ću proces dehumanizacije u javnom diskursu kao logički prioritet u provedbi genocidnih politika, prikazati to kao konstantu usprkos različitim kontekstima, intenzitetu i metodama počinjenih zločina i preispitati ulogu međunarodne zajednice u prevenciji dehumanizirajućeg diskursa.

**DEHUMANISATION AND GENOCIDE –
THE HOLODOMOR AND RUSSIA'S INVASION OF UKRAINE
IN A COMPARATIVE BIOETHICAL PERSPECTIVE**

The crime of genocide represents one of the most extreme forms of attacks on human rights, dignity, and the sanctity of life, and is, therefore, a highly significant area of bioethical study. Inseparable from the crime of genocide is the process of dehumanisation, through which the humanity of certain groups is denied, consequently stripping them of their basic human rights. This presentation will focus on two case studies – the *Holodomor*, or the artificially created famine in Soviet Ukraine (in 1930s), and recent Russia's invasion of Ukraine. Based on these two examples, I will establish the process of dehumanisation in public discourse as a logical priority for the implementation of genocidal policies, present it as a constant despite different contexts, intensities, and methods of crimes committed, and examine the role of the international community in preventing dehumanising discourse.

PATRIK VRAGOVIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

**RAZUMIJEVANJE DRUŠTVENIH POKRETA –
REFLEKSIVNOST KAO PREDUVJET PROMJENE**

Ovim se izlaganjem, teorijskim pristupom, nastoje istražiti mogućnosti aktera da djeluju na ograničavajuće društvene strukture s naglaskom na kritičku svijest aktera te na koncept habitusa i teoriju polja. Izlaganje će se baviti načinima na koje društvene strukture stvaraju preduvjete za refleksivnost aktera te kako je ta refleksivnost podloga za njihovo aktivno djelovanje i društvenu promjenu.

**UNDERSTANDING SOCIAL MOVEMENTS –
REFLEXIVITY AS A PREREQUISITE FOR CHANGE**

This presentation, with a theoretical approach, seeks to explore the possibilities of actors to influence limiting social structures with an emphasis on the actors' critical consciousness and the concept of habitus and field theory. The presentation will address the ways in which social structures create preconditions for the reflexivity of actors and how this reflexivity acts as the basis for their active action and social change.

BERNARDA ZORIČIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

NEOKATEKUMENI – PROMJENA PUTA SUVREMENOG ČOVJEKA

Neokatekumeni su karizma unutar Katoličke crkve osnovana u Madridu. Cilj je takozvanog »Neokatekumenskog puta« alternativan način života koji podrazumijeva kršćanski odgoj suvremenog čovjeka. Neokatekumeni su dio Katoličke crkve, ali imaju životni stil koji potiče razne predrasude i izdvajanja time što imaju vlastita, privatna misna slavlja. Položaj žene u neokatekumenskoj zajednici, utjecaj neokatekumena na demografiju župe i pitanje postojanja neokatekumena kao »sekte« pitanja su vrijedni rasprave koja potiče razumijevanje utjecaja Neokatekumenskoga puta na Katoličku crkvu u budućnosti.

NEOCATECHUMENATE – A CHANGE OF PATH FOR THE MODERN PERSON

The *Neocatechumenate* (or the *Neocatechumenal Way*) is a charism within the Catholic Church founded in Madrid. The aim of the so-called “Neocatechumenal Way” is an alternative way of life that implies the Christian upbringing of the modern person. The Neocatechumenate is part of the Catholic Church, but their lifestyle encourages various prejudices and separations due to its private and separate Mass celebrations. The position of women in the Neocatechumenal community, the influence of the Neocatechumenate on the demographics of a parish, and the question of whether the Neocatechumenate functions as a “sect” are all issues worthy of discussion that encourages an understanding of the Neocatechumenal Way’s impact on the future of the Catholic Church.

Okrugli stol **ZDRAVSTVENA SKRB NA OTOCIMA**

Hotel *Aurora* (dvorana A), Mali Lošinj
Srijeda, 14. svibnja 2025., u 10.00 sati

Zdravstvena skrb, po svojoj naravi, krizno je područje i konstantno se suočava s raznim izazovima i problemima, kako globalno, tako i lokalno. Međutim, globalni izazovi i problemi na poseban se način prelamaju na izoliranim lokalnim razinama, gdje se po zahtjevnosti u Hrvatskoj ističu *otoci*, jer u Hrvatskoj ima više od pedeset naseljenih otoka. Premda je riječ o pitanjima koja su od vitalne važnosti za stanovništvo otokâ, otočke liječnike i druge zdravstvene radnike te zdravstvene institucije koje djeluju na otocima, o njima se rijetko raspravlja. Stoga su organizatori *Lošinjskih dana bioetike* odlučili da tradicionalni okrugli stol u okviru ove manifestacije 2025. godine posvete zdravstvenoj skrbi na otocima, čime bi se nastavila dosadašnja praksa prepoznavanja, artikuliranja, diskutiranja i ponude rješavanja bioetičkih i inih relevantnih problema temeljenih na pozitivnoj praksi u lokalnoj zajednici na otoku Lošinj u i u cresko-lošinjskom arhipelagu, sa zaključcima koji bi mogli imati i mnogo širu važnost.

Na okruglome stolu, koji moderira mr. sc. ĐULA RUŠINOVIĆ-SUNARA, dr. med. (Drvenik Veli), sudjeluju:

- TATJANA FUNARIĆ, dr. med., Dom zdravlja Primorsko-goranske županije – ispostava Mali Lošinj, Hrvatska
- ANA KUČIĆ, mag. oec., gradonačelnica Grada Malog Lošinja, Hrvatska
- mr. sc. BRANKO LAKNER, dr. med., Dom zdravlja Primorsko-goranske županije – ispostava Mali Lošinj, Hrvatska
- IVA MUŠKARDIN ERDEC, dr. med., Zavod za hitnu medicinu Primorsko-goranske županije – ispostava Mali Lošinj, Hrvatska
- SENKA STOJANOVIĆ, dr. med., Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije – ispostava Mali Lošinj, Hrvatska
- RENATA ŽUGIĆ, mag. pharm., Lječilište Veli Lošinj, Hrvatska

Round Table

HEALTH CARE ON ISLANDS

Aurora Hotel (Hall A), Mali Lošinj
Wednesday, May 14, 2025, at 10:00 a.m.

Health care, by its nature, is a crisis area and is constantly faced with various challenges and problems, both globally and locally. However, global challenges and problems are reflected in a special way at the isolated local levels, where *islands* stand out in terms of their complexity, as there are more than fifty inhabited islands in Croatia. Although these are issues that are of vital importance for the population of islands, island doctors and other health workers, and health institutions operating on islands, they are rarely discussed. Therefore, the organisers of the *Lošinj Days of Bioethics* decided to dedicate the traditional round table within the conference in 2025 to health care on the islands, thus continuing the practice of recognising, articulating, discussing and offering solutions to bioethical and other relevant problems, based on the positive practice in the local community on the island of Lošinj and in the Cres-Lošinj archipelago, with conclusions that could have much broader significance.

The round table, moderated by ĐULA RUŠINOVIĆ-SUNARA, MD, MSc (Drvenik Veli), hosts the following participants:

- TATJANA FUNARIĆ, MD, Community Health Centre of the Primorje-Gorski Kotar County – Mali Lošinj Branch, Croatia
- ANA KUČIĆ, MA, Mayor of the Town of Mali Lošinj, Croatia
- BRANKO LAKNER, MD, MSc, Community Health Centre of the Primorje-Gorski Kotar County – Mali Lošinj Branch, Croatia
- IVA MUŠKARDIN ERDEC, MD, Emergency Medicine Institute of the Primorje-Gorski Kotar County – Mali Lošinj Branch, Croatia
- SENKA STOJANOVIĆ, MD, Teaching Institute of Public Health of the Primorje-Gorski Kotar County – Mali Lošinj Branch, Croatia
- RENATA ŽUGIĆ, MPharm, Health Resort Veli Lošinj, Croatia

**glazbena
večer**

**music
night**

Glazbena večer
»BIOETHICS AND CHILL«

Hotel *Aurora* (dvorana A), Mali Lošinj
Nedjelja, 11. svibnja 2025., u 20.30 sati

Bioethics and Chill naziv je projekta koji Organizacijski tim *Studentske bioetičke radionice* provodi već nekoliko godina. Projekt uključuje projiciranje filmova i slušanje glazbenih albuma poticajnih za bioetičke rasprave.

Slijedeći starogrčku maniru njegovanja dokolice za razvoj filozofske misli, ovogodišnji triptih lošinskih radionica prikladno će se otvoriti glazbenom slušaonicom albuma »Quiet World« (2015.) glazbene skupine Native Construct. Kao uvertira *glasnim*, polifonim sučeljavanjima kritičkih i kreativnih misli, radionica je osmišljena kao aktivno slušanje odabranog albuma uz popratno čitanje tekstova protkano filozofskim interpretacijama problema izniklih iz glazbeno-poetske i idejne koncepcije albuma. Nakon slušanja zamišljen je prostor za zajedničku diskusiju o doživljajima i rasvijetljenim interdisciplinarnim pitanjima povezanima krovnom temom ovogodišnje radionice – »Jedan svijet, mnoštvo glasova – suvremeni društveni pokreti i odgovornost prema budućnosti«.

Ovu glazbenu večer organiziraju IVAN HABAZIN (Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu) i LEA MRAZ (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

Music Night
“BIOETHICS AND CHILL”

Aurora Hotel (Hall A), Mali Lošinj
Sunday, May 11, 2025, at 8:30 p.m.

Bioethics and Chill is the name of the project that the Organisation Team of the *Student Bioethics Workshop* has been implementing for several years. The project consists of screening films and listening to music albums that stimulate bioethical discussions.

Following the ancient Greek tradition of cherishing leisure for the development of philosophical thought, the triptych of this year's Lošinj workshops will appropriately open with a music listening session of the album "Quiet World" (2015) by the band Native Construct. As an introduction to *loud*, polyphonic confrontations of critical and creative thoughts, the workshop is designed as active listening of a selected album, accompanied by reading lyrics interwoven with philosophical interpretations of issues arising from the musical-poetic and conceptual framework of the album. After the listening session, there will be space for a joint discussion, focusing on the experience the album evoked and illuminating interdisciplinary questions related to the overarching theme of this year's workshop – "One World, Many Voices – Contemporary Social Movements and Responsibility for the Future".

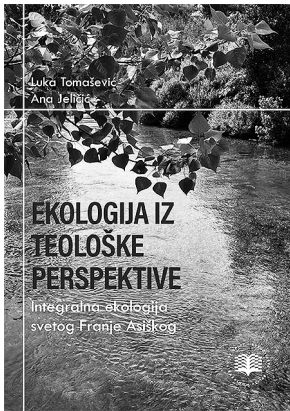
The music night is organised by IVAN HABAZIN (Academy of Music, University of Zagreb) and LEA MRAZ (Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb).

**predstavljanje
recentnih
bioetičkih
izdanja**

**presentation of
recent bioethical
publications**

Predstavljanje recentnih bioetičkih izdanja održat će se u ponedjeljak, 12. svibnja 2025., u Malom Lošinj (hotel *Aurora*, dvorana A), s početkom u 21 sat. Bit će predstavljena sljedeća izdanja:

Presentation of recent bioethical publications will be held on Monday, May 12, 2025, in Mali Lošinj (*Aurora Hotel*, Hall A), at 9:00 p.m. The following publications will be presented:

Luka Tomašević, Ana Jeličić:

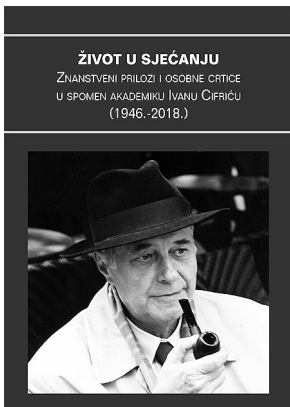
Ekologija iz teološke perspektive: integralna ekologija svetog Franje Asiškog

[*Ecology from a Theological Perspective: Integral Ecology of Saint Francis of Assisi*]

Split: Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, 2025

Predstavljateljica / Presenter:

Danijela De Micheli Vitturi

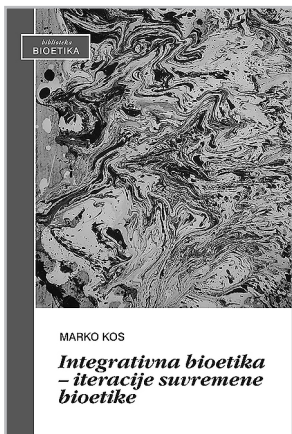
Tijana Trako Poljak, Krunoslav Nikodem (ur./eds.):

Život u sjećanju: znanstveni prilozi i osobne crtice u spomen akademiku Ivanu Cifriću (1946. – 2018.)

[*Life Remembered: Scientific Contributions and Personal Sketches in Memory of Academician Ivan Cifrić (1946–2018)*]

Zagreb: FF Press, 2023

Predstavljatelj / Presenter: Aleksandar Racz

Marko Kos:

Integrativna bioetika – iteracije suvremene bioetike
[*Integrative Bioethics – Iterations of Contemporary Bioethics*]

Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Luka Perušić

Jan Defrančeski (ur./ed.):

Bioetika, odgoj i obrazovanje
[*Bioethics, Upbringing and Education*]

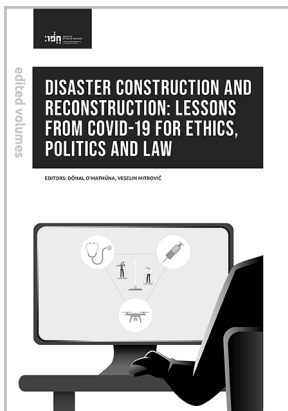
Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2025

Predstavljatelj / Presenter: Josip Periša

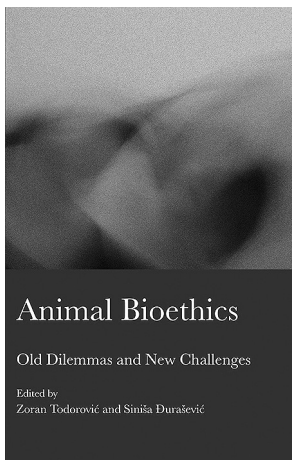
Hrvoje Jurić, Marcus Knaup (Hrsg./eds./ur.):
Leben in postpandemischen Zeiten
[*Life in Post-Pandemic Times / Život u postpandemijskim vremenima*]
Würzburg: Königshausen & Neumann, 2024

Predstavljačica / Presenter: Katica Knezović

Dónal O'Mathúna, Veselin Mitrović (eds./ur.):
Disaster Construction and Reconstruction: Lessons from COVID-19 for Ethics, Politics and Law
[*Konstrukcija i dekonstrukcija katastrofe: lekcije iz pandemije COVID-19 za etiku, politiku i pravo*]
Belgrade: Institute of Social Sciences, 2024

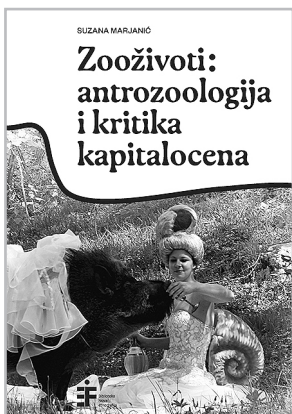
Predstavljač / Presenter: Zoran Todorović

Zoran Todorović, Siniša Đurašević (eds./ur.):
Animal Bioethics: Old Dilemmas and New Challenges

[*Bioetika životinja: stare dileme i novi izazovi*]
Bradford: Ethics International Press, 2022

Predstavljatelj / Presenter: Zoran Todorović

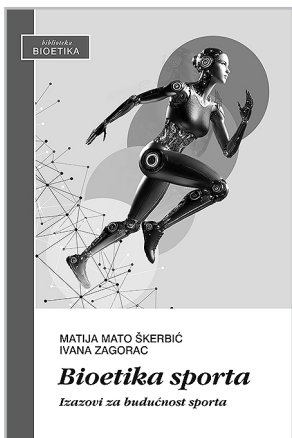

Suzana Marjanić:

Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena
[*Zoolives: Anthrozoology and a Critique of Capitalocene*]

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 2024

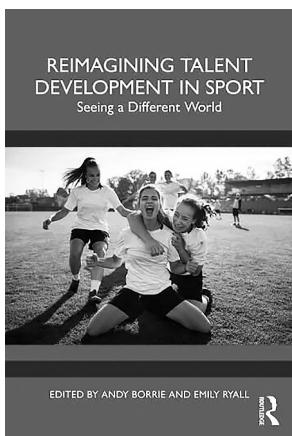
Predstavljatelj / Presenter: Hrvoje Jurić

Matija Mato Škerbić, Ivana Zagorac:
Bioetika sporta: izazovi za budućnost sporta
[*Bioethics of Sport: Challenges for the Future of Sports*]

Zagreb: Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Miloš Marković

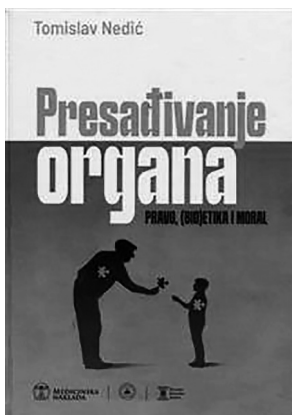

Andy Borrie, Emily Ryall (eds./ur.):
Reimagining Talent Development in Sport: Seeing a Different World

[*Ponovno promišljanje razvijanja talenta u sportu: pogled u drugačiji svijet*]

New York, Abingdon: Routledge, 2025

Predstavljatelj / Presenter: Matija Mato Škerbić

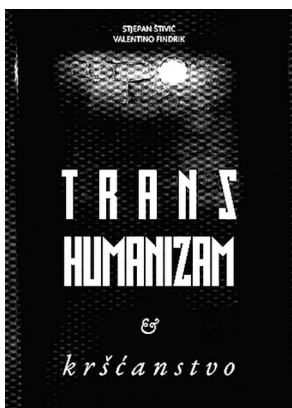

Tomislav Nedić:

Presadivanje organa – pravo, (bio)etika i moral
[*Organ Transplantation – Law, (Bio)ethics and Morality*]

Zagreb: Medicinska naklada, Hrvatsko filozofsko društvo, 2023

Predstavljatelj / Presenter: Jan Defrančeski

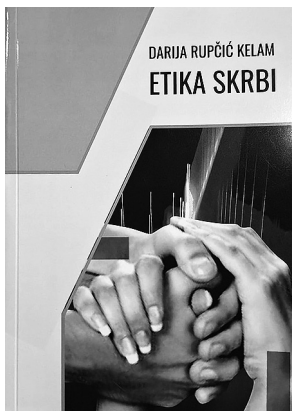
Stjepan Štivić, Valentino Findrik:

Transhumanizam i kršćanstvo

[*Transhumanism and Christianity*]

Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Franjo Mijatović

Darija Rupčić Kelam:

Etika skrbi: praktične implikacije i mogućnosti ostvarenja etike skrbi na globalnom planu
[Ethics of Care: Practical Implications and Possibilities of Realising the Ethics of Care on a Global Scale]

Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Tomislav Nedić

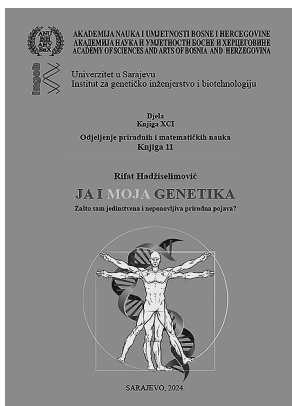

Marija Brdarević:

Bioetika i sestrinstvo: pogled na eutanaziju Petera Singera i stavovi medicinskih sestara/tehničara
[Bioethics and Nursing: Peter Singer's View on Euthanasia and the Attitudes of Nurses/Medical Technicians]

Zagreb: Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Mario Bebek

Rifat Hadžiselimović:

Ja i moja genetika: zašto sam jedinstvena i neponovljiva prirodna pojava

[*Me and My Genetics: Why I am a Unique and Incomparable Natural Phenomenon*]

Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju Univerziteta u Sarajevu, 2024

Predstavljatelj / Presenter: Hajdar Arifagić

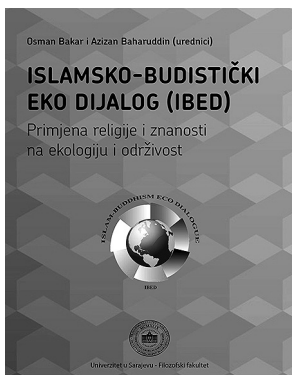
Aleksandar Racz:

Stanje i strategije zaštite okoliša

[*The State of the Environment and Strategies of Environment Protection*]

Zagreb: Zdravstveno veleučilište, 2024

Predstavljateljica / Presenter: Dalia Matijević

Osman Bakar, Azizan Baharuddin (ur./eds.):
Islamsko-budistički eko dijalog (IBED): primjena religije i znanosti na ekologiju i održivost (preveo s engleskog na bosanski: Nevad Kahteran)
 [Islam-Buddhism Eco Dialogue (IBED): Application of Religion and Science to Ecology and Sustainability (translated from English to Bosnian by Nevad Kahteran)]
 Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2025

Predstavljач / Presenter: Antun Japundžić

Branko Nad:
Hrvatska pod zvijezdama: pejzažna astrofotografija / Croatia under the Stars: Landscape Astrophotography
 Jastrebarsko: Naklada Slap, 2024

Predstavljач / Presenter: Saša Zavrtnik

**adresar
sudionika**

**addresses of the
participants**

SIMPOZIJ i OKRUGLI STOL

SYMPOSIUM and ROUND TABLE

Kushtrim Ahmeti

Universiteti Shtetëror i Tetovës
Fakulteti Filozofik
Rruga e Ilindenit pa nr.
MK–1200 Tetovo
North Macedonia
e-mail: kushtrim.ahmeti@unite.edu.mk

Roko Andričević

Sveučilište u Splitu
Fakultet građevinarstva,
arhitekture i geodezije
Matica hrvatske 15
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: roko.andricevic@gradst.hr

Hajdar Arifagić

Dr. Fetaha Bećirbegovića 31/II
BA–71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: harifagic@hotmail.com

Ljerka Armano

Klinički bolnički centar
»Sestre milosrdnice«
Vinogradska cesta 29
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ljerka.armano@gmail.com

Eva D. Bahovec

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za filozofijo
Aškerčeva 2
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: ebahovec@yahoo.com

Mario Bebek

Ministarstvo unutarnjih poslova
Republike Hrvatske
Ulica grada Vukovara 33
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bebekmario1@gmail.com

Marija Brdarević

Samoborska cesta 63
HR–10090 Zagreb
Croatia
e-mail: marija.brdarevic@zv.u.hr

Ivana Buljan

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i
dalekoistočne studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ibuljan2@m.ffzg.hr

Toni Buterin

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: toni.buterin@uniri.hr

Giulia Cavaliere

University College London
Department of Philosophy
Gower Street
London WC1E 6BT
United Kingdom
e-mail: giulia.cavaliere@ucl.ac.uk

Matea Copić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
e-mail: mcopic@ffst.hr

Igor Čatić

Dom Sv. Ana
Islandska 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.unizg.hr

Ante Čović

Poljička 6
HR–10010 Zagreb
Croatia
e-mail: ante.covic1@zg.t-com.hr

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za
integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jdefranceski@gmail.com

Danijela De Micheli Vitturi

Nazorov prilaz 20
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: danijela.dmv@gmail.com

Nevena Divac

Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića starijeg 1
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: nevena.divac@med.bg.ac.rs

Robert Doričić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: robert.doricic@uniri.hr

Anita Dučkić Sertić

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anita.sertic@unicath.hr

Nataša Dumbović

Dom zdravlja Varaždinske županije
Kolodvorska ulica 20
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: natasa.dumbovic@dzvz.hr

Luka Fotak

Cork University Hospital
Wilton Road
Wilton, Cork T12 DC4A
Ireland
e-mail: fotak.luka@gmail.com

Tatjana Funarić

Dom zdravlja
Primorsko-goranske županije
Ispostava Mali Lošinj
Priko 69
HR–51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail:
tatjanafunaricpedijatar@gmail.com

Srećko Gajović

Sveučilište u Zagrebu
Medicinski fakultet
BIMIS – Biomedicinsko istraživačko
središte Šalata
Šalata 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: srecko.gajovic@mef.hr

Michael George

St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
Fredericton, New Brunswick E3B 5G3
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
e-mail: luka.janes@ffrz.unizg.hr

Antun Japundžić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: antun.japundzic@gmail.com

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@m.ffzg.hr

Katica Knezović

Sveučilište u Zagrebu
Učiteljski fakultet
Savska cesta 77
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: katica.knezovic@ufzg.hr

Lidija Knorr

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lidijaknorr@gmail.com

Ana Kučić

Grad Mali Lošinj
Riva lošinjskih kapetana 7
HR–51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail: gradonacelnica@mali-losinj.hr

Mislav Kukoč

Vrankovečka ulica 7
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mkukoc@ffst.hr

Branko Lakner

Dom zdravlja
Primorsko-goranske županije
Ispostava Mali Lošinj
Dominika Skopinića 4
HR–51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail: branko.lakner@domzdravlja-pgz.hr

Jelena Loborec

Sveučilište u Zagrebu
Geotehnički fakultet u Varaždinu
Hallerova aleja 7
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: jloborec@gfv.hr

Anita Lunić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
e-mail: alunic@ffst.hr

Miloš Marković

Univerzitet u Beogradu
Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: miloscj@gmail.com

Ivana Martinec

Dom zdravlja Varaždinske županije
Kolodvorska ulica 20
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: ivana5martinec@gmail.com

Dalia Matijević

Javna ustanova »Park prirode Žumberak –
Samoborsko gorje«
Slani Dol 1
HR–10430 Samobor
Croatia
e-mail: dalia.matijevic@
pp-zumberak-samoborsko-gorje.hr

Branislava Medić Brkić

Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića starijeg 1
RS–11129 Beograd
Serbia
e-mail: brankicamedic@gmail.com

Antonija Mijatović

Sveučilište u Splitu
Medicinski fakultet
Šoltanska 2A
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: antonija.mijatovic@mefst.hr

Franjo Mijatović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: franjo.mijatovic@medri.uniri.hr

Iva Muškardin Erdec

Zavod za hitnu medicinu
Primorsko-goranske županije
Ispostava Mali Lošinj
Priko 69
HR–51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail: iva.muskardin@gmail.com

Tomislav Nedić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet
Stjepana Radića 13
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: tnedic@pravos.hr

Teodora Not

Centar za rehabilitaciju Zagreb
Orlovac 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tea_not@yahoo.com

Gordana Panova

Car Samoil 11
MK–2303 Kočani
North Macedonia
e-mail: gordana.panova@ugd.edu.mk

Eduard Pavlović

Velog Jože 5
HR–51410 Opatija
Croatia
e-mail: edopavlovic@net.hr

Josip Periša

Dračevička ulica 4c
Veliko Polje
HR–10010 Zagreb
Croatia
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Ivan Perkov

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iperkov@fhs.hr

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Aleksandar Racz

Zdravstveno veleučilište
Mlinarska 38
HR–10000 Zagreb
e-mail: aracz@zvu.hr

Tara Beata Racz

Centar za rehabilitaciju Zagreb
Orlovac 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tara.beata.racz@gmail.com

Tajana Reznic Brenko

Fakultet za medije i komunikacije
Karadordeva 65
RS-11000 Beograd
Serbia
e-mail: tajana.reznic.brenko.20224301@
fmk.edu.rs

Iva Rinčić

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR-51000 Rijeka
Croatia
e-mail: iva.rincic@uniri.hr

Dula Rušinić-Sunara

Put Majke Domovine 7
HR-21225 Drvenik Veliki
Croatia
e-mail: dsunara65@gmail.com

Emily Ryall

University of Gloucestershire
Stoneleigh, May Hill, Longhope
Gloucestershire GL17 0NP
United Kingdom
e-mail: eryall@glos.ac.uk

Nikola Samardžić

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18-20
RS-11000 Beograd
Serbia
e-mail: nikola.samardzic@f.bg.ac.rs

Katarina Savić Vujović

Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića starijeg 1
RS-11129 Beograd
Serbia
e-mail: katarinasavicvujovic@gmail.com

Walter Schweidler

Stelzergasse 20
DE-91719 Heidenheim
Germany
e-mail: walter.schweidler@gmx.de

Hrvoje Sertić

Sveučilište u Zagrebu
Kineziološki fakultet
Horvaćanski zavoj 15
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hrvoje.sertic@kif.unizg.hr

Senka Stojanović

Nastavni zavod za javno zdravstvo
Primorsko-goranske županije
Ispostava Mali Lošinj
Dominika Skopinića 4
HR-51550 Mali Lošinj
Croatia
e-mail: senka.stojanovic@zzjzpgz.hr

Dina Šimunić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Unska 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dina.simunic@fer.hr

Matija Mato Škerbić
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mskerbic@fhs.hr

Žarko Šperanda
Tekija 22
HR–34000 Požega
Croatia
e-mail: sperandazarko@gmail.com

Velimir Terzić
Opća županijska bolnica Vinkovci
Zvonarska 57
HR–32100 Vinkovci
Croatia
e-mail: velter4@gmail.com

Zoran Todorović
Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr Subotića starijeg 1
RS–11129 Beograd
Serbia
e-mail: zoran.todorovic@med.bg.ac.rs

Tijana Trako Poljak
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ttrako@m.ffzg.hr

Saša Zavrtnik
Sveučilište u Zagrebu
Geotehnički fakultet u Varaždinu
Hallerova aleja 7
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: zasada_life@hotmail.com

Damir Žubčić
Sveučilište u Zagrebu
Veterinarski fakultet
Heinzlova 55
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dazubcic@vef.unizg.hr

Renata Žugić
Lječilište Veli Lošinj
Podjavori 27
HR–51551 Veli Lošinj
e-mail: renata.zugic@
ljeciliste-veli-losinj.hr

**Studentska bioetička radionica
JEDAN SVIJET, MNOŠTVO GLASOVA –
SUVREMENI DRUŠTVENI POKRETI I
ODGOVORNOST PREMA BUDUĆNOSTI**

**Student Bioethics Workshop
ONE WORLD, MANY VOICES –
CONTEMPORARY SOCIAL MOVEMENTS AND
RESPONSIBILITY FOR THE FUTURE**

Leo Georgios Anagnostakis

Slavka Kolara 10
HR–10410 Velika Gorica
Croatia
e-mail: leostakis64@gmail.com

Jakov Birko

Ivana Horvatića 53
HR–10370 Lupoglav
Croatia
e-mail: birkojakov@gmail.com

Ela Bakmaz

Lašćinska cesta 32
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ela.bakmaz@gmail.com

Dora Bukovac

Martina Divalta 155
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: dorabukovac123@gmail.com

Talia Benčić

Videti 117
HR–52404 Sveti Petar u Šumi
Croatia
e-mail: taliabencic@gmail.com

Karlo Ceilinger

Čakovečka 118
HR–40305 Pušćine
Croatia
e-mail: karloceilinger@gmail.com

Dora Bičanić

Savska cesta 79b
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dora45bicanic@gmail.com

Olga Čegar

Slobodana Jovanovića 14
RS–11050 Beograd
Serbia
e-mail: olga.cegar@gmail.com

Anastasija Djukić

Miroslava Tirša 6
RS-11080 Zemun
Serbia
e-mail: anastasijadjuuu@gmail.com

Ela Dlaka

Ivana Meštrovića 3
HR-21204 Dugopolje
Croatia
e-mail: dlakaella@gmail.com

Filipa Dragin

Turinina ulica 10
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: filipa.bee71@gmail.com

Nika Drmać

Ulica šibenskih vatrogasaca 14
HR-22000 Šibenik
Croatia
e-mail: nikadrmać@gmail.com

Karlo Ekmečić

Ljubljanića 15
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: karloe6@gmail.com

Tin Fresl

Cvjetno naselje 18
HR-10450 Jastrebarsko
Croatia
e-mail: tin.fresl3107@gmail.com

Ivan Galić

Doktora Pavla Markovca 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ivangalicgiga@gmail.com

Ivan Habazin

Podgorje Bistričko 38
HR-49246 Marija Bistrica
Croatia
e-mail: ivan.habazin128@gmail.com

Inga Hron

Zagrebačka avenija 2
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: inga.hron@gmail.com

Ana Ilievska

Cvjetna 6
HR-10370 Gornja Greda
Croatia
e-mail: anchi.ilievska123@gmail.com

Lara Jakšić

Stjepana Babonića 79
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: larajaksic04@gmail.com

Patricia Jezerčić

Zagrebačka 109
HR-10340 Vrbovec
Croatia
e-mail: pjezerci@gmail.com

Marina Jurčić

Laginjina 10
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mjurcic@fhs.hr

Roko Kakarigi

Ksaver 163
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: kakarigi.roko@gmail.com

Matko Kipke

Ognjena Price 2a
HR-40000 Čakovec
Croatia
e-mail: matko.kipke1@gmail.com

Fran Kovačić

Preloška 120
HR-40000 Čakovec
Croatia
e-mail: frankovacic13@gmail.com

Jana Krstić

Vukasovićeve 19b/18
RS-11090 Beograd
Serbia
e-mail: jkrstic@m.ffzg.hr

Jan Kruhac

Cvjetno naselje 16
HR-10410 Velika Gorica
Croatia
e-mail: jan.kruhac@gmail.com

Petra Lukač

Bukovac 51
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: petra.lukac23@gmail.com

Domagoj Majkić

Gornja Reka 255
HR-10450 Gornja Reka
Croatia
e-mail: dmajkic9@gmail.com

Korana Maksumić

Galovićeve ulica 10
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: koranamaksumic@gmail.com

Lucija Martić

Josipa Jurja Strossmayera 53
HR-33000 Virovitica
Croatia
e-mail: lumartic@m.ffzg.hr

Marta Matijević

Gustava Krkleca 3
HR-10437 Rakitje
Croatia
e-mail: marta.m4321@gmail.com

Domin Matoš

Ohridska 10
HR-32100 Vinkovci
Croatia
e-mail: matosdomin09@gmail.com

Tarik Midžić

Ulica Tina Ujevića 3a
BA-71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
e-mail: tarikmidzic2206@gmail.com

Lea Mraz

Ksavera Šandora Đalskog 13a
HR-49223 Sveti Križ Začretje
Croatia
e-mail: lea.mraz2004@gmail.com

Jan Zvonimir Nemet

Šestinski dol 57
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jan_zvonimir.nemet@outlook.com

Rene Neuberg-Jagetić

Širokobriška 37
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: reneneubergjagetic@gmail.com

Maja Oslić

Prilaz Pavla Vuk-Pavlovića 16
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: maja.oslic@gmail.com

Mia Paurević

Fähnernstrasse 19
CH–9000 St. Gallen
Switzerland
e-mail: mia.paurevic@uzh.ch

Mate Pavić

Zagrebačka ulica 155
HR–10370 Velika Ostrna
Croatia
e-mail: mate.pavic16@gmail.com

Tomislav Perić

Ilirski preporod 44
HR–32270 Županja
Croatia
e-mail: tomislav.peric111@gmail.com

Fedra Pervan

Gajeva 40
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: fpervan@fhs.hr

Mia Platužić

Odranska ulica 8
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: platuziemia@gmail.com

Domagoj Popović

Zinke Kunc 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: domagoj.popovic@ffrz.hr

Ivana Reljanović

Matije Gupca 24
HR–32251 Privlaka
Croatia
e-mail: ivanareljanovic28@gmail.com

Nika Rosandić

Braće Domany 4
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: nrosandic1@gmail.com

Tomislav Rubinić

Cvjetno naselje 14
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislavrubinic2@gmail.com

Antonia Sablić

Božidara Magovca 40
HR–10010 Zagreb
Croatia
e-mail: sablic.antonina@gmail.com

Anamarija Salopek Višević

Francesca Tenchinija 3
HR–10090 Zagreb (Susedgrad)
Croatia
e-mail: anamarija.salopek@yahoo.com

Mia Samardžija

Matije Gupca 78
HR–10290 Zaprešić
Croatia
e-mail: mbsamardzija4@gmail.com

Filip Marko Srdić

Jagnedje 3
HR–10090 Zagreb (Susedgrad)
Croatia
e-mail: fmsrdic@gmail.com

Damian Srša

Augusta Šenoe 5
HR-48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: damian.srsa@gmail.com

Petar Stevanović

Steve Žigona 39
RS-11000 Beograd
Serbia
e-mail: petar.stevanovic.118@gmail.com

Josip Španić

Mirka Račkog 7
HR-10360 Sesvete
Croatia
e-mail: josip.spanic327@gmail.com

Julia Vanjhard Truček

Petra Zrinskog 8a
HR-48260 Križevci
Croatia
e-mail: juliavt901@gmail.com

Matej Velić

Ulica 101. bojne 55
BA-77000 Bihać
Bosnia and Herzegovina
e-mail: matejvelic03@gmail.com

Antonio Vrabec

Ilica 164
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: toni.vrabec@gmail.com

Patrik Vragović

Tome i Petra Erdődyja 12
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vragovicpatrik@gmail.com

Bernarda Zoričić

Kralja Zvonimira 25
HR-53220 Otočac
Croatia
e-mail: bernardazoricic@gmail.com

donatori

donors

**STALNI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* /
REGULAR DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS***

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Youth of the Republic of Croatia

Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County

**OVOGODIŠNJI DONATORI *LOŠINJSKIH DANA BIOETIKE* /
THIS YEAR'S DONORS OF THE *LOŠINJ DAYS OF BIOETHICS***

Jadranka turizam d. o. o., Mali Lošinj

Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu /
University of Zagreb Student Centre

Pergamena d. o. o., Zagreb

Grafomark d. o. o., Zagreb

Institut za filozofiju u Zagrebu

Hrvatska sveučilišna naklada d. o. o., Zagreb

Kršćanska sadašnjost d. o. o., Zagreb

Naklada Ceres d. o. o., Zagreb

Verbum d. o. o., Split

Naklada Jesenski i Turk d. o. o., Zagreb

Pričozemska, Zagreb

IZDAVAČ / PUBLISHER

Hrvatsko filozofsko društvo / Croatian Philosophical Society

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Ivo Džinić

UREDNICI / EDITORS

Hrvoje Jurić, Jan Defrančeski

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Jan Defrančeski, Hrvoje Jurić, Korana Maksumić,
Mira Matijević, Lea Mraz, Ivana Reljanović

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN

Bernardić studio, Zagreb

SLIKA NA NASLOVNICI / COVER ILLUSTRATION

Brončani kip antičkog atleta Apoksiomena (iz 4. st. pr. Kr.),
pronađen 1999. godine u lošinjskom akvatoriju
(Fotodokumentacija Hrvatskog restauratorskog zavoda, snimio: Vid Barac)
Bronze statue of ancient Greek athlete Apoxyomenos (from 4th century B.C.),
found in 1999 in the seascape of Lošinj
(Photo-documentation of Croatian Conservation Institute,
photograph by Vid Barac)

PRIJELOM TEKSTA I TISAK / LAYOUT AND PRINT

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME

300